

Boqijon To'xliyev

**5-SINF ADABIYOT
FANIDAN
DARS ISHLANMA
NAMUNALARI**

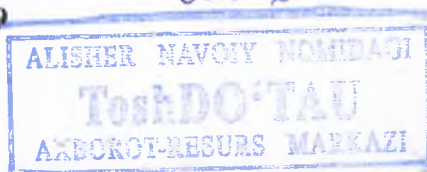
Boqijon To'xliyev

**5-SINF ADABIYOT
FANIDAN
DARS ISHLANMA
NAMUNALARI**

**(Audio va 3D formatidagi
materiallar bilan)**

Toshkent
2019

35279

UO‘K: 51(076.3)(075.3)

KBK: 22.1v6

B-45

To‘xliyev, Boqijon

5-sinf “Adabiyot” fanidan dars ishlanma namunalari [Matn]: /
B. To‘xliyev. – Toshkent: “BAYOZ”, 2019. – 192 b.

Ushbu kitob umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining 5-sinlaridagi “Adabiyot” darsligi asosida yaratilgan dars ishlanmalaridan iborat. Unda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning qo‘llanishiga alohida e‘tibor berilgan.

Qo‘llanmani tuzishda fil. f. doktori, dotsent X. Hamroqulova, f.d.n. dotsenti Sh. Ergasheva hamda D. To‘xliyevlar ishtirok etishgan.

3D grafikasi ijrochilari:

Rasuljon Atamurodov va Aziz Rayimjonov

Qo‘llanma I-OT-2019 – 7 “Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun mo‘ljallangan 3D tizimli interaktiv o‘quv-metodik qo‘llanmalarni yaratish va joriy qilish (5-sinf “Adabiyot”i uchun)” grant loyihasi doirasida bajarilgan.

Kitob TDSHU Ilmiy kengashida (25.11.2019 y. 4-sonli qaror) muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan.

UO‘K: 51(076.3)(075.3)

KBK: 22.1v6

ISBN 978-9943-5624-7-9

© “BAYOZ”, 2019.

© B. To‘xliyev, 2019.

MUQADDIMA O‘RNIDA

Mazkur tadqiqot “I-OT-2019-7 “Umumiy o‘rta maktablar uchun mo‘ljallangan 3D-tizimli interaktiv o‘quv-metodik qo‘llanmalarni yaratish va joriy qilish (5-sinf “Adabiyot” fani uchun)” mavzusidagi ilmiy tadqiqot loyihasi doirasida bajarilgan.

Tayanch so‘zlar: Adabiyot, 5-sinf, umumiy o‘rta ta’lim maktablari, 3D tizimi, interaktiv, o‘quv-metodik qo‘llanma, ma’naviyat, matn, lug‘at, izoh, dars ishlanmasi.

Tadqiqot maqsadi – Umumiy o‘rta maktablarining 5-sinflari uchun “Adabiyot” faniga oid Umumiy o‘rta maktablar uchun mo‘ljallangan 3D-tizimli interaktiv o‘quv-metodik qo‘llanmalarni yaratish va joriy qilish (5-sinf “Adabiyot” fani uchun)” .

Adabiyot darslari, demakki, shu sinfga mo‘ljadllangan darslik ham o‘quvchilarimizning bu boradagi dunyoqarashlarining shakllanishi, ularning ijodiy fikr egasi bo‘lishi, ma’naviyatlarining boy hamda orzularining mamlakat taqdiri bilan uyg‘unlashtirishga intilib borishlari yo‘lida munosib hissa qo‘shishga safarbar etilgan. Boshqa ko‘plab o‘quv predmetlari qatorida maktab darslikldarining ham o‘z zimmasiga yuklangan vazifalar bor. Shunga qaramasdan, bugungi kuninng tez va shiddatkor ruhi, butun dunyo globallashuv jarayonlarining jamiyatimiz hayotiga ham muntazam tarzda, kuchli sur‘atlar bilan kirib kelayotgani o‘quvchilarimizning ushbu jarayondlarga moslashishi va munosib tarzjda javob berishlari uchun qiyinchilik tug‘dirayotgani ham sir emas.

Bugungi ta'lim tizimi O'zbekistonning kelajagi bo'lgan yoshlarimizni, bugungi o'quvchilarni ertangi kun uchun munosib vorislar sifatida tayyoplashni bosh maqsad qilib olgan. Bu maqsad hukumatimizning ko'plab hujjatlarida, jumladan, muhtaram Prezidentimizning nutqlarida, ma'ruza va chiqishlarida, farmon va qarorlarida o'zining munosib aksini topgan.

Bularning barchasi darslik va o'quv qo'llanmalarimizga yangicha nazar bilan qarashni, ularni zamonamiz talablariga mos va uyg'un darajaga ko'tarishni taqazo etmoqda.

Darsliklarda an'anaviy yondashuvlarning ustuvorligi deyarli barcha sinflar kesimida kuzatiladi. Garchi ularning aksariyatida "mutlaqo yangi va zamonaga mos kuzatuvlar" berilishi haqidagi mulohazalar bo'lsa-da, amalda, baribir, yangilanishsha muhtoj bo'lgan tutum va yo'sinlarning ustuvorligi ko'zga tashlanadi.

Ishning natijalari va ilmiy yangiligi.

Tadqiqotda mavjud tajribalarning umumiy holatini tahlil qilishga, yaxshi va munosib tajribalarni qo'llab-quvvatlagan holda, mavjud nuqsonlarni ko'rsatishga, ularning yuzaga kelish sababli va bartaraf etish yo'llarini ko'rsatishga harakat qilingan.

Muhimi, adabiyot darslariga 5-sinflar misolida yangi – **3D-tizimini** joriy etishga ilk marta amaliy harakat qilingan. Tadqiqotda bu tizimining mohiyati, uni adabiyot darslariga joriy etishdagi murakkabliklar va o'ziga xosliklar haqida mulohaza yuritilgan. Bu boradagi ilk qadamlarning o'ziga xos xususiyatlari ijtimoiy-gumanitar sohalarda ham o'zining ijobiy va samarali natijasini bera olishi amaliy jihatdan isbotlab berilgan.

Amalga oshirilgan ishlarni shunday guruhlashtirish mumkin:

- Darslik materiallarini 3D shakliga o'tkazish uchun texnik topshiriqlar ishlab chiqildi.

- Ayrim mavzular uchun 3D formatidagi ishlanmalar tavsiya etildi;

- Darslikni boyitish uchun yordam berishi mumkin bo'lgan animatsion materiallar tayyorlandi.

- 5-sinf uchun mo'ljallangan video materiallar to'plandi;

- Darslikdagi adabiy materiallarining to'liq audio shakli yozib olindi va dars ishlanmalariga ilova qilindi (bu imkoniyati cheklangan ayrim o'quvchilar uchun katta yordam bo'la oladi);

- O'quvchilarni ijodiy fikrlashga undaygidan savol va topshiriqlar ishlab chiqildi.

- Test va baholar tizimi takomillashtirildi. Bunda kompyuter texnikasidan foydalanishga ustuvor mavqe ajratildi. Ilk marta rasmiy testlar tuzib chiqildi.

- Har bir adabiy janrni tahlil qilishga oid amaliy tavsiyalar tizimi yaratildi.

Ishning asosiy, konstruktiv, texnologik va texnik foydalanish bo'yicha xususiyatlari.

Windows forma, Blender, Paint, Power Point, Substance designer, Vieditor 3D dasturlari yordamida 3 d materiallar, Photoshop va boshqa tasviriy va audio tahrir dasturlaridan foydalanildi, qo'llanmaning umumiy ko'rinishi va ishlanma namunalari yaratildi. Darslarning moodle tizimidagi test yaratish imkoniyatidan foydalanib ishlanmalarning topshiriqlari yaratildi.

Dasturiy ta'minot, kompyuter, planshet, mobil telefonlar kabi axborot texnologiyalari vositalari orqali bir xilda foydalanish imkoniyatini beradi.

Amaliyotga joriy etilganlik darajasi va tavsiyalar. Alohida ta'kidlash joizki, davlat ta'lim standartida, o'quv dasturlarida 5-va 6-sinflar uchun "Ifodali o'qish" kursini joriy etishga oid talablar qo'yilgan. Shunga qaramay, bu borada shu paytgacha biror amaliy harakat amalga oshirilmagan edi. Loyiha a'zolari mana shu murakkab vazifani ham ado etishdi. Tadqiqot davomida "Ifodali o'qish"ga oid ilk o'quv qo'llanmasi yaratildi. U tajribali o'qituvchilar nazaridan o'tkazildi, O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi vazirligi qoshidagi Ta'lim markazining 2019-yil 26-sentyabrdagi 3-sonli Kengashida **muhokama** qilindi va **amaliyotga tavsiya etildi (ilovada)**.

Loyihani bajarish muddatlari davomida o'n bitta monografiya, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, shuningdek, muammoga oid ilmiy va metodik maqolalar yozildi. Tadqiqot natijalari qator xalqaro hamda Respublika miqyosidagi anjumanlarda ma'ruza va tezislar tariqasida **aprobatsiyadan** o'tkazildi. Toshkent, Jizzax, Samarqand, Qo'qon shahridagi oliy ta'lim muassasalari, malaka oshirish institutlari talaba va tinglovchilari, umumiy o'rta ta'lim maktablari, Ibrat maktabining o'qituvchi va murabbiylari, shuningdek, o'quvchilar bilan darslar, suhbat va treninglar o'tkazildi.

Mazkur tajribalar faqat 5-sinflar uchun emas, balki yuqori sinflarda ham mazkur tizimning amaliyotga qo'llanishi uchun yo'l ochib beradi.

Natijalarning amaliyotga tatbiq etilish darajasi: Loyiha ishtirokchilari tomonidan 1 ta monografiya, 1ta darslik, 2 ta

o'quv qo'llanmasi, xalqaro jurnallarda (4) va mahalliy jurnallarda (5ta) va ilmiy to'plamlarda (1ta) maqola, va Respublika miqyosidagi anjumanlarda (8 ta) tezislar e'lon qilindi.

Joriy etish sohalari: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-sinf o'quvchilari va o'qituvchilari.

Iqtisoiy samaradorlik yoki ijtimoiy ahamiyati. O'qituvchilar uchun vaqtni tejash, dars samaradorligini oshirishga, o'quvchilar uchun esa mashg'ulotning qiziqarliligi va ijodiy imkoniyatnin kengaytirish uchun xizmat qiladi.

Tadqiqot obyektining kelgusi istiqbolli yo'nalishlari.

Kelgusida mazkur natijalarni umumiy o'rta ta'lim maktablarining keyingi, 6-11 sinflariga tatbiq etish imkoniyati paydo bo'ladi.

Qo'lingizdagi kitob yangi tajribalarning ilk qaldirg'ochi. Unda kamchilik va nuqsonlarning bo'lishi tabiiy. Sizning fikr-mulohazalaringiz biz uchun har doim mo'tabar bo'lib qoladi.

MAVZU. ADABIYOT – SO‘Z SAN‘ATI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Adabiyot fani haqida tushuncha berish, uning asosiy maqsadi va vazifalari bilan tanishtirish

Tarbiyaviy: o‘quvchilarga mutolaa madaniyati, so‘z qadri va qudratini tushuntirish, kitobxonlikka targ‘ib qilish

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Adabiyot yashasa, millat yashaydi.

(Cho‘lpon)

Doskaga ushbu hikmatli so‘z yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

Dars “Aqliy hujum” metodi asosida boshlanadi. O‘quvchilarga quyidagi savol bilan murajaat qilinadi:

Darsning borishi:

O‘qituvchi o‘quvchilarni darslik materiali bilan tanishtiradi:

“To‘rt yildan buyon maktabga qatnab bilib oldingizki, odam bolasi o‘zining fikrlay olishi bilan boshqa mavjudotlardan farq qiladi. u nafaqat fikrlaydi, balki bu fikr-o‘ylarini so‘zlar orqali boshqalarga ham bildira oladi.

Odamlar fikrlar ekan, bir narsani boshqasiga solishtiradi. Mana shu solishtirish paytida obrazli (timsolli) fikrlash hodisasi yuz beradi.

Ertaklarda mana shunday obrazli fikrlashning rang-barang ko‘rinishlari aks etadi. Ertak qahramonlari ko‘z oldingizda go‘yo jonlanadi, turli sarguzashtlarni boshdan kechiradi. Voqealar shunday qiziqarli hikoya qilinadiki, o‘zingizni xuddi ularning ishtirokchisidek his qilasz.

Demak, adabiyot insonning orzu-xayoli, umid va armonlarini badiiy so‘z yordamida ifoda etishi ekan.

Adabiyotning asosiy qurnli esa badiiy so‘z hisoblanadi.

Shu o‘rinda O‘zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusufning qo‘shiqqa aylanib ketgan «Vatanim» nomli she‘ridagi quyidagi misralarni eslaymiz:

Shodon kunim gul otgan sen,

Chechak otgan izimga,

Nolon kunim yupatgan sen,

Yuzing bosib yuzimga.

Singlim deymi,

Onam deymi,

Hamdard-u hamxonam deymi,

Oftobdan ham o‘zing mehri

Ilig‘imsan, Vatanim.

Vatanni onaga qiyoslashlarini, uni «ona Vatan» deb atashlarini ko‘p eshitgansiz. Shoir o‘z she‘rida mana shu tushunchaga go‘yo jon baxsh etadi. Vatan suratini farzandiga mehri cheksiz ona siymosida chizadi.

Kimdir ko‘nglingizni og‘ritganida, ko‘zlarinigizga yosh to‘lib ko‘chadan kirganingizda onangiz sizni qanday yupatganini eslang. Shoir uchun Vatan ham xuddi shunday -

dunyo tashvishlari uni «nolon» holga solganida - qalbini tirnaganida Vatan yuzlarini uning yuziga bosadi, yupanch beradi.

Bunday misralar bag'riga jo bo'lgan badiiy go'zallik sizning ham ko'nglingizga ko'chishi tabiiy. Go'zallikdan bahra olarkansiz, Vatanga bo'lgan mehringiz yanada ortadi, unga munosib farzand bo'lish istagingiz kuchayadi.

Adabiy asarlar faqat badiiy didingizni o'stiribgina qolmay, bilimlaringizning kengayishiga, boyishiga ham xizmat qiladi.

Masalan, tarixiy mavzuda yozilgan badiiy asarlarni o'qib, ko'plab xalqlar o'tmishini yaqqol ko'z oldingizga keltirasiz. Bundan ming yillar ilgari yashagan ajdodlaming turish-turmushi, orzu-o'ylari, hayotiy mashaqqatlarini his qilasis.

Badiiy asarlar insonning ma'naviy kamol topishida beqiyos ahamiyatga ega. Odam onadan tug'iliboq o'z-o'zidan ma'naviyatli, ma'rifatli bo'lib qolmaydi, to'g'rimi? Kishi bu fazilatlariga tinim- siz o'qib-o'rganish, ustozlar ta'limini olish, hayotni chuqur kuzatib, ibratli tajribalar to'plash orqaligina ega bo'ladi. Mana shu jarayonda adabiyotga murojaat qilish nihoyatda katta samara beradi.

Poytaxtimiz Toshkentning markazida joylashgan O'zbekiston Milliy bog'iga ulug' mutafakkir Alisher Navoiy haykali o'rnatilgan. uni o'rab turgan moviy gumbaz ostiga shoirning quyidagi misralari bitilgan:

Olam ahli, bilingizkim, ish emas dushmanlig',

Yor o'lung bir-biringizgaki, eruryorlig' ish.

Shoir tomonidan bu misralar yozilganiga besh yuz yildan ortiqroq vaqt o'tdi. Bugungi kunda televizor orqali dunyoning hali u, hali bu chekkasida bombalar portlayotganiga, o'nlab, yuzlab kishilar bir-birlarini qurbon qilayotganiga guvoh bo'lasiz. O'sha janglar, janjallar oqibatida azob chekayotgan begunoh odamlar ham xuddi sizdek tirik jon ekanini o'ylarkansiz, Navoiy bobomiz naqadar haq ekanini ich-ichingizdan his qilasis. Toki dunyoda kishilarning bir-birlariga

dushmanlik qilishlari to'xtamas ekan, shoirning bu tashvishli chaqirig'i o'z ahamiyatini saqlab qolishi aniq.

Adabiy asarga bir qiziqib qolgan kishini undan ayirib olish nihoyatda qiyin. Shaharlik bolalar avtobus yoki metroda o'qishga ketayotganida, qishloqlik o'quvchilar esa anhor bo'ylari yoki dala-dashtlarda boshini kitobdan ko'tarmay o'tirgan aka-opalarini ko'p uchratgan bo'lsalar kerak. Qiziqib ko'ring-a, ular qanday

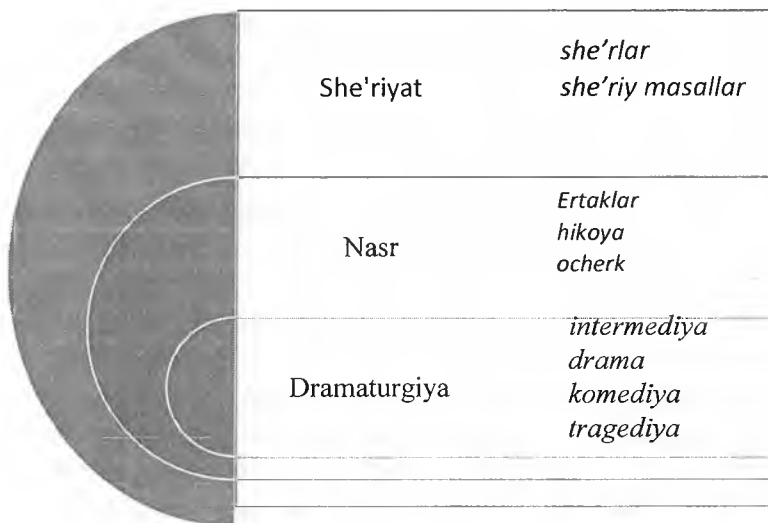
kitob o'qishayotgan ekan. Ishonavering, ularning aksariyati badiiy kitoblar bo'ladi!

Xo'sh, nega badiiy asarlar kishilarni bunchalik qiziqtiradi?

Gap shundaki, bu kitoblarda xuddi sizdek, aka-ukalaringiz, opa- singillaringiz, ota-onangizdek odamlaming taqdiri hikoya qilinadi. Dunyoda esa insonning taqdiridan qiziqroq narsaning o'zi yo'q.

E'tibor bering!

Ertaklardagi qushlar-u hayvonlar ham xuddi odamdek gapirgani, bir-birlari bilan muomala qilgani, nimalarnidir talashib-tortishgani-yu, nimadandir ayrilib jazolangani uchun sizga qiziqarlidir. Adabiy asarlar turli-tuman shaklda, uslubda yaratiladi

Haqiqiy adabiyot vaqtda ham, hududda ham chegara bilmaydi. Ya'ni qachon va qaysi tilda yaratilmasin, ezgulikni, o'lmas go'zalliklarni tarannum etgan asarlar barcha avlod va xalqlarga birdek qadrlil bo'lib qolaveradi. Deylik, «Alpomish» yoki «Odissey» (qadimgi yunon adibi Homer asari) dostonlari yaratilganidan beri oradan ming yillar o'tgan bo'lsa-da, hali-hamon o'quvchilarni hayajonga solaveradi. Nemis shoiri Gyote asarlarini o'zbeklar qanchalik qiziqish bilan mutolaa qilsalar, Bobur Mirzoning «Boburnoma» kitobini nemislar shunchalik diqqat bilan o'qib-o'rganadilar.

Siz, muhtaram o'quvchi, bugundan boshlab mana shunday muhim va mo'tabar san'at turining mo'jizakor olamiga sayohatga chiqasiz. Yozuvchi, shoirlar hayoti hamda ularning asarlari bilan tanishish orqali o'zbek va boshqa qator xalqlarning madaniyati, urf-odatlarini yaqindan bilish imkoniyatiga ega bo'lasiz".

O'qituvchi boshlang'ich sinfda o'rganilgan adabiy materiallar, ta'til paytida o'qilgan kitoblar yuzasidan suhbat tashkil qiladi. O'quvchilarga 1-4

sinflarda o'qigan asrlarini esga olish hamda quyidagi jadvalni to'ldirishni taklif qiladi:

She'r Ertak Maqol Topishmoq Rivoyat

Savol va topshiriqlar:

1. Ular qaysi xususiyatiga ko'ra bir-biriga o'xshaydi?
2. Qaysi jihatlariga ko'ra bir-biridan farq qiladi?
3. Ulardan qaysi biri har doim bir xil boshlanadi?
4. Bir mavzuga turli janrda yozilgan asarlarni esga oling

(Ona, vatan, kitob_

II. Mustahkamlash:

1. Hozirga qadar o'qigan adabiy asarlardan qaysi biri sizga eng kuchli ta'sir qilgan? Bu ta'sirning sababi nimada deb o'ylaysiz?

2. Ko'chalar, metro bekatlari, teatrlar, turli davlat mukofotlarining ko'pchiligi shoirlar, yozuvchilar nomiga qo'yilishining sababi nimada ekan?

3. Badiiy asar bilan o'qituvchingiz darsi o'rtasida qanday o'xshash va farqli tomonlar bor? Fikringizni aniq misollar bilan tushuntirishga harakat qiling.

4. Adabiyot kishining didi, axloqi, bilimlari boyishiga kuchli ta'sir ko'rsatishini biror asar misolida aytib bering.

5. Adabiyot daftaringizga ulug' kishilarning so'z haqida, adabiyot va kitob o'qishning ahamiyati to'g'risida aytgan hikmatlaridan beshtasini topib yozib keling va sinfdoshlaringizga o'qib bering.

6. Quyida keltirilgan adabiy turlarga oid janrlarni topib yozing:

She'riyat	Nasr	Dramaturgiya

IV. Uyga vazifa. Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: MAQOLLAR. NAZARIY MA'LUMOT

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: maqol haqida nazariy ma'lumot berish. O'zbek xalq maqollari bilan tanishtirish

Tarbiyaviy: maqollar vositasida o'quvchilarda vatanga muhabbat, ota-onaga hurmat, do'stga sadoqat, mehr-oqibat, ilm olishga rag'bat kabi tuyg'ularni shakllantirish.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Suratlar so'zlaganda" usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

Otalar so'zi – aqlning ko'zi (Maqol)

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

"Adabiyot – so'z san'ati" mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

Dars “Aqliy hujum” metodi asosida boshlanadi. O‘quvchilarga quyidagi savol bilan murajaat qilinadi:

1. Siz qanday maqollarni bilasiz?
2. Darslikda berilgan quyidagi ma’lumotni o‘qing va o‘z mulohangizni bildiring.

E’tibor bering!

Maqol ota-bobolarimizning uzoq yillar davomida ko‘rgan-kechirganlari, tajribalari asosida yuzaga kelgan xulosalaridir.

Maqol ibratli so‘zdir. Shunday so‘zki, so‘zga husn beradi, fikrni tushunib olishni osonlashtiradi, uni yorqin, ta’sirchan qiladi. Shuning uchun ham maqol odamlar nutqida har doim hamroh bo‘ladi. Kimki uni ko‘p ishlatrsa, o‘shaning nutqini shirali deydilar va diqqat bilan eshitadilar.

3. Quyidagi ma’lumotni o‘qing va o‘z fikringizni bildiring.

Ko‘plab maqollarda ichki qofiya bo‘ladi. Masalan, «Ona yurtning omon bo‘lsa, rangi ro‘ying somon bo‘lmas» maqolida «omon» bilan «somon» o‘zaro ohangdosh, ya’ni qofiyadoshdir. Shu jihatdan ular topishmoqlarga o‘xshab ketadi. Masalan, «Pak-pakana bo‘yi bor, yetti qavat to‘ni bor», – desak, bu yerda ham «bo‘yi» va «to‘ni» so‘zlari qofiyadosh. Shunga qaramay, u maqol emas. Chunki unda xulosa yo‘q. Hukm yo‘q. Unda sirlilik bor. Unda hamma so‘zlar bir narsani bekitishga qaratilgan. U narsaning belgilari berilyapti, xolos. Maqolda esa, aksincha, xulosa beriladi.

4. O'quvchilarga ikki xil maqol taqdim etiladi:

Oltovlon ola bo'lsa, Og'zidagini oldirar. To'rtovlon tugal bo'lsa, Tepadagini endirar.	«Qazisan, qartasan, axir aslingga tortasan»
Yaxshi bilan yursang, Yetarsan murodga. Yomon bilan yursang, Qolarsan uyatga.	«Olmaning tagiga olma tushadi», «Qarg'a qarg'aning ko'zini cho'qimaydi»

Ushbu maqollarga diqqat qiling.

Ularning qanday farqi bor?

Qaysi birida qofiyadosh so'zlar qo'llangan?

She'riy yozilgan maqollarni har bir qatorida nechtdan bo'g'in bor?

5. Dasrlikda berilgan maqollardan namunalarni o'qing va ularni ushbu jadvalga joylashtiring.

O'qituvchi maqollarning xilma-xil mavzularga ega ekanligini aytadi va jadvalga e'tiborni tortadi.

6. Quyidagi maqollardagi qaysi soʻzlar koʻchma maʼnoda qoʻllangan? Ularning tagiga chizing.

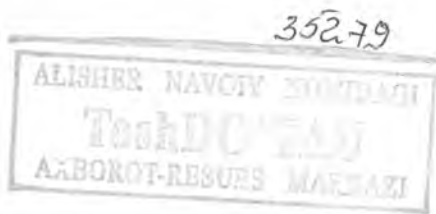
Daraxtni yer koʻkartiradi,
Odamni el koʻkartiradi.

Ona yurtning omon boʻlsa,
Rangi roʻying somon boʻlmas.

El qoʻrisang, oʻzarsan,
Qoʻrimasang, toʻzarsan.

Koʻpdan quyon qochib qutulmas.

Boʻlinganni boʻri yer,
Ayrilganni ayiq yer.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Maqollarni mavzusiga ko'ra guruhlarga ajrating. (Quyidagi maqollar aralash tarzda beriladi. O'quvchilar ularni 5 guruhga ajratishi lozim)

VATAN HAQIDA	ILM HAQIDA	DO'STLIK HAQIDA
<p>Ona yurtning – ----- oltin beshiging.</p> <p>O'zga yurtda shoh bo'lguncha, O'z yurtningda gado bo'l.</p> <p>Yeridan ayrilgan yetti yil yig'lar, Elidan ayrilgan o'lguncha yig'lar.</p> <p>Bulbul chamanni sevar, Odam – Vatanni.</p> <p>Daraxtni yer ko'kartiradi, Odamni el ko'kartiradi.</p>	<p>Bilim baxt keltirar.</p> <p>Ilmsiz – bir yashar, Ilmli – ming yashar.</p> <p>Bilagi zo'r birni yiqar, Bilimi zo'r mingni yiqar.</p> <p>Kitob – bilim manbayi.</p> <p>Ilm – dilning chirog'i, Maktab – ilm chorbog'i.</p>	<p>Aybsiz do'st axtargan do'stsiz qolar.</p> <p>Do'st achitib gapirar, Dushman – kuldurib.</p> <p>Do'st do'stni kulfatda sinar.</p> <p>Do'sting ming bo'lsa ham oz, Dushmaning bir bo'lsa ham ko'p.</p> <p>Sinamagan otning sirtidan o'tma!</p>

AHILLIK, HAMJIHATLIK HAQIDA

Bo'linganni bo'ri yer,
Ayrilganni ayiq yer.

Birlashgan o'zar,
Birlashmagan to'zar.

Yolg'iz otning changi
chiqmas, Changi
chiqsa ham, dong'i
chiqmas.

Oltovlon ola bo'lsa,
Og'zidagini oldirar.
To'rtovlon tugal bo'lsa,
Tepadagini endirar.

ODOB-AXLOQ HAQIDA

Izzat tilasang, ko'p
dema, Sihat
tilasang, ko'p yema.

Kattaga hurmatda bo'l,
Kichikka izzatda bo'!

O'ynab gapirsang ham,
o'ylab gapir!

Avval o'yla, keyin
so'yla!

Sayoq yurgan tayoq
yeydi.

2-topshiriq.

Maqollarni rasm asosida o'qing. O'quvchilar maqollarda tushirib qoldirilgan so'zlar o'rniga mos rasmlarni qo'yishi lozim.

1. Bo'linganni yer,
Ayrilganni yer.

2. tor bo'lsa ham, ko'ngling keng bo'lsin!

3. Boshingga kelsa ham, rost so'zla!

4. izidan qaytmas,
Yigit – so'zidan.

5. Ona bilan bola – bilan

Rasmlar:

3-topshiriq. Maqolning davomini belgilang.

1. Tilga ixtiyorsiz –

2. O'tirgan – bo'ya.

2. Yurgan – daryo,

1. Elga e'tiborsiz.

3. Duo bilan el ko'karar,

6. Birni ko'rib, shukur qil

4. O'ylamay qilingan ish,

3. Yomg'ir bilan yer
ko'karar.

5. Birni ko'rib, fikr qil,

4. Boshga keltirar
tashvish.

V. Uyga vazifa. Darslik materiallarini o‘qish. 10 ta maqol yod olish. Darslikda mavzu yuzasidan berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU. TOPISHMOQLAR. NAZARIY MA'LUMOT

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: topishmoqlar haqida nazariy ma'lumot berish. O'zbek xalq topishmoqlari bilan tanishtirish.

Tarbiyaviy: topishmoqlar vositasida o'quvchilarda o'zaro hurmat, bir-birini tinglash, shoshmashosharlikka yo'l qo'ymaslik kabi sifatlarni shakllantirish.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish, chaqqonlik, uddaburonlikka undash.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Guruhlarga ajrat" usuli, "Venn diagrammasi", kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

Yetti o'lchab – bir kes. (Maqol)

Avval o'yla, keyin so'yla. (Maqol)

Doskaga ushbu maqollar yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

“Maqollar” mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi, o‘quvchilar yodlagan maqollarni aytib beradi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

Dars “Aqliy hujum” metodi asosida boshlanadi.

O‘quvchilarga quyidagi savol bilan murajaat qilinadi:

1. Siz qanday topishmoqlarni bilasiz?

2. Darslikda berilgan quyidagi ma’lumotni o‘qing va o‘z mulohangizni bildiring.

Topishmoq – hammabop ommaviy janr. Ularda xalq hayotining barcha qirralari – turmush madaniyati, urf-odatlar va boshqa jihatlar, inson va uni o‘rab olgan olam o‘xshatishlar, taqqoslashlar savollar vositasida ifodalanadi. Topishmoqda yashirin ma’no ko‘pincha majoziy shaklda keltiriladi, aniqrog‘i, narsa nomi biron-bir qush, hayvon, buyum, o‘simlikka qiyoslangan holda beriladi. Topishmoqning javobini topmoqchi bo‘lgan kishi unda keltirilgan ko‘chma belgilarini xayolida mantiqan solishtiradi va uning hayotdagi belgilarga to‘g‘ri kelishiga qarab javobini topadi.

2. Jadvaldagi topishmoqlarning bir-biridan qanday farqi bor? Fikringizni bildiring.

Kunduz kuni o'chirib,
Tunda yoqa olmaysan.
Yoniga bo'lmas borib,
Usiz yashay olmaysan.

(Quyosh)

Otasi uzun xo'ja,
Onasi yoyma xotin,
Bolasi shirin-shakar.
(Tok, bargi, mevasi)

Yer tagida oltin qoziq. *(Sabzi)*

Rasm SEQ Рисунок 1*
ARABIC 2 Topishmoq uchun

3. Ushbu topishmoqlar bir-biridan qanday farq qiladi?

«Qoziq ustida qor turmas»

«Bir daraxtda o'n ikki shox, har shoxda o'ttiz yaproq – bir yog'i qora, bir yog'i oq» topishmog'ining javobi yil (daraxt), o'n ikki oy (shox), o'ttiz kun (o'ttiz yaproq), o'ttiz kecha va kunduz (bir yog'i qora, bir yog'i oq).

Rasm 3 Topishmoq uchun
3 D namoyish

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. O'quvchilarga turli narsalarning rasmi taqdim etiladi. O'quvchilar ularning belgi va xususiyatlaridan kelib chiqib topishmoq tuzishi lozim

Rasmlar:

2 -topshiriq. Topishmoqlarni mavzusiga ko'ra guruhlarga ajrating. Ushbu topshiriqda o'quvchilarga turli mavzudagi topishmoqlar aralash tarzda beriladi. O'quvchilar ularni quyidagicha guruhlarga ajratib berishi lozim.

POLYTRINLARI VA HAYVONOTLAR	TABIAT HODISALARI	ODAM VA UNING A'ZOLARI	HAYVONOT OLAMI
Qizil qiz yer ostida, Sochlari yer ustida. (Sabzi)	Kichkinadir o'zi, Yiltir-yiltir ko'zi. (Yulduz)	Tom ustida qo'sh chiroq. (Ko'z)	Oyog'i popik, Og'zi ko'pik. (Tuya)
Xo'ppa semiz, Bir tuki yo'q. (Taruuz)	Zar gilam, zar-zar gilam, Ko'taray desam, og'ir gilam. (Yer)	Temir qo'rg'on ichida, Qizil toychoq o'ynaydi. (Til)	Quyvon emas, Uzun quloq, Ot emas, To'rtta tuyoq. (Eshak)
Qo'shnimnin g'arqoni devoldan oshib tushdi. (Oshqovoq)	Novcha yigit tom teshar. (Yomg'ir)	Teg desam, tegmaydi, Tegma desam, tegadi. (Lab)	Soqoli bor, Mo'ylovi yo'q. (Echki)
Pishmaganda mazali, Pishganda mazasiz. (Bodring)	Gilam ustida oq bodroq. (Do'l)	Sandiq to'la oq sadam. (Og'iz, tish)	Soyada yotar, Ming qo'y boqar. (It)
Qirq ko'ylagi bor, Bir tugmasi yo'q. (Piyoz)	Ariqdan oyna oldim. (Muz)	Katta-kichik besh o'rtoq, Uyushsa bo'lar to'qmoq. (Barmoqlar)	Boshi boru sochi yo'q, Ko'zi boru qoshi yo'q. Tangasi bor, puli yo'q, Qanoti bor, uchuvi yo'q. (Baliq)

3-topshiriq. O'quvchilarga bir predmetli va ko'p predmetli topishmoqlar aralsh tarzda beriladi. Ularni quyidagicha jadvalga joylashtirish lozim.

Bir predmetli topishmoqlar

Ko'k ko'ylakka g'o'za yoydim.
(Osmon, yulduzlar)

Og'a-ini ming botir,
Ko'm-ko'k gilamda yotir.
(Osmon,
yulduzlar)

Otasi egri-bugri,
Onasi silliq juvon,
O'g'li qo'shiqchi,
Qizi o'yinchi.
(Ariq, suv, baqa, baliq)

Atrofi chakalakzor,
O'rtasi yorug' yulduz.
(Ko'z bilan kiprik)

Erta bilan to'rt oyoqlab yuradi,
Tushda ikki oyoqlab yuradi,
Kechqurun uch oyoqlab yuradi.
(Odam — bolaligi,
yigitligi, keksaligi)

Ko'p predmetli topishmoqlar

Otlari har xil,
Yoshlari bir xil.
(Haftaning
kunlari)

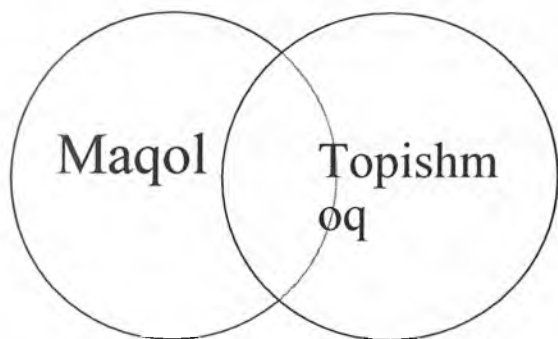
Osti tosh, usti tosh,
O'rtasida chandir
bosh.
(Toshbaqa)

Bir ajoyib ishxona,
ichi doim qishxona.
(Muzlatgich)

Tog'dan tayladim
sinmadi,
Suvga tayladim sindi.
(Qog'oz)

Sirti tayoq,
Ichi bo'yoq.
(Qalam)

4-topshiriq. Topishmoq va maqollarning o'xshash hamda farqli tomonlarini jadvalga joylashtiring. (Bunda o'quvchilarga quyidagi ma'lumotlar chalkash tarzda beriladi, ular bu ma'lumotlarni "Venn diagrammasi"ga to'g'ri joylashtirishi lozim)

MAQOL:

1. Dono, purhikmat fikrlar ifodalanadi.
2. Fikr anqi, xulosa tugal, ifoda lo'nda hukm tarzida bo'ladi.
3. Xalqning hayotiy tajribalari asosida yuzaga kelgan.

UMUMIY JIHATLARI:

1. Xalq og'zaki ijodi namunasi.
2. Fikrlar ixcham ifodalanadi.
3. Badiiy tasviriy vositalar qo'llanadi.
4. She'riy va nasriy tuzilishga ega.

TOPISHMOQLAR:

1. Savol yoki jumboq yashirin bo'ladi.
2. O'quvchini izlantiradi.
3. Ularning zamirida kishilarning olamni idrok etishga bo'lgan orzu va intilish yotadi.

V. Uyga vazifa: Darslikda berilgan quyidagi savol va topshiriqlarni bajarish.

1. Maqol haqida nimalarni bilasiz?
2. Kitobingizda keltirilgan maqollardan o'ntasini yod oling.
3. Darslikda berilgan maqollardan tashqari mustaqil ravishda uch-to'rtta maqol yozib keling.

4. Topishmoqlarni yana qanday nomlar bilan atashadi?
5. Topishmoqda yashiringan ma'no qanday shaklda ifodalanadi?
6. Nasriy va she'riy topishmoqlarga misol keltiring.
7. Ota-onangiz yordamida darslikka kirmagan maqol va topishmoqlardan topib, quyidagi jadvalga yozing va sinfdoshlaringizga o'qib bering.

Vatan haqidagi maqollar	
Mehnat haqidagi maqollar	
Hayvonlar to'g'risidagi topishmoqlar	
Uy anjomlari to'g'risidagi topishmoqlar	

MAVZU: IMOM BUXORIY. HADISLAR

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Imom Buxoriy hayoti va ijodi haqida ma'lumot berish. Hadis haqida nazariy ma'lumot berish va hadislar bilan tanishtirish.

Tarbiyaviy: hadislar vositasida o'quvchilarga sahovat, himmat, mehr-oqibat, halollik, poklik, ota-onaga hurmat kabi fazilatlarni singdirish

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish, chaqqonlik, uddaburonlikka undash.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid nusxalar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

Sen o'z xulqingni tuzgil, bo'lma el axloqidin xursand,
Kishiga chun kishi farzandi hargiz bo'lmagay farzand.

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu bayt yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib yangi mavzuga bog'liq holda tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

"Topishmoqlar" mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

O'qituvchi Imom Buxoriy haqida ma'lumot beradi:

“Imom al-Buxoriyning ismi – Muhammad, otasining ismi – Ismoil bo‘lib, 810-yilning 21-iyunida Buxoro shahrida tug‘ildi. Otasi Ismoil Buxoriy ham muhaddis edi, goho tijorat bilan shug‘ullanardi. Lekin juda halol, xudojo‘y odam edi. Zamondoshlari uning xonadoniga mehnatsiz topilgan biror dirham ham pul kirmaganligi haqida yozadilar.

Onasi ham diyonatli, qalbi Allohda, qo‘li duoda bo‘lgan pokiza ayol edi. Aytishlaricha, Muhammadning ko‘zi yoshligida jarohatlanib, ojizlanib qoladi. Tabiblarga qaratadilar, foyda bermaydi. Bir kuni ona tush ko‘radi. Ibrohim alayhissalom unga qarata: «Ey volida, duolaring sharofatidan Alloh o‘g‘lingga ko‘rish ne‘matini qaytardi!» – deb xitob qilayotganmish. Cho‘chib uyg‘ongan ona o‘g‘lidan xabar olibdi. Muhammadning ko‘z qaroqlarida nur o‘ynardi.

Imom Buxoriy mana shunday oilada o‘sdi. Otasi erta va-fot etganidan tarbiyasida onasining xizmati katta bo‘ldi. Kichkinaligidan hadis ilmiga ko‘ngil qo‘ydi. O‘n yoshlaridan o‘z zehni va yod olish quvvati bilan ustozlarini shoshirib qo‘ya boshladi. O‘n olti yoshida minglab hadislarini yod bilar, ularning «sahih», «nosahih»ligini birma-bir isbot qilib bera olar edi.

Imom Buxoriy quyidagi yurtlarga safar qildi, o‘z ilmini oshirdi va uni ko‘plab tolibi ilmlarga tarqatdi:

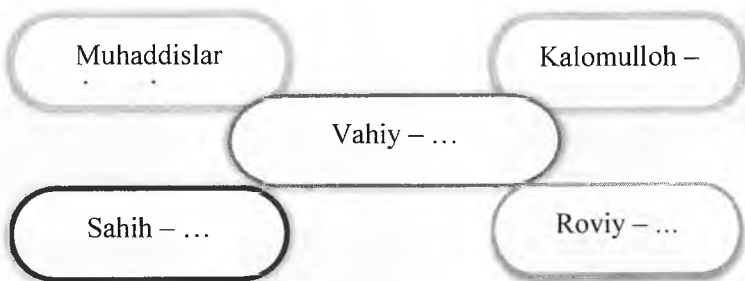

Bularning samarasi sifatida bizga yigirmadan ko'proq asar qoldirdi.

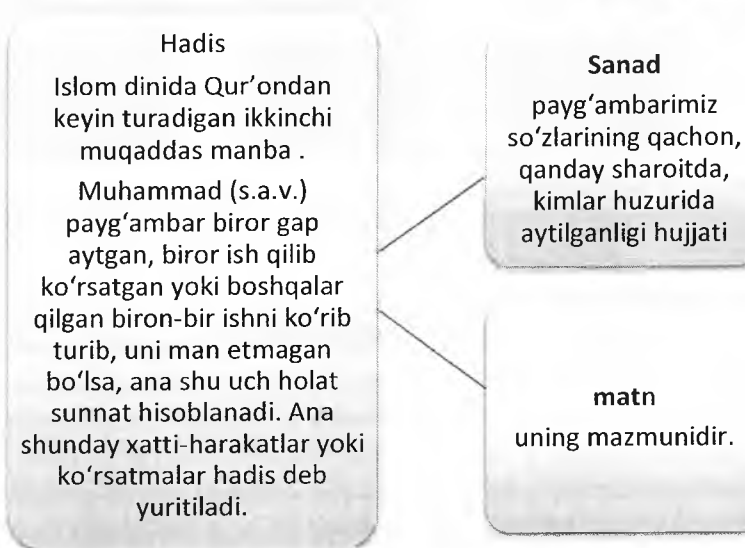
Yodingizda tuting!

Imom Buxoriy yolg'iz «Al-jome' as-sahih» («Ishonchli to'plam») kitobi ustida 16 yil ishlagan. Unga kiritilgan 7397 hadis 600 ming hadisning ichidan saralab olingan.

Shundan so'ng o'quvchilarga darslikdagi ma'lumotlarga tayanib ushbu tushunchalarga izoh berish so'raladi:

Imom Buxoriy hayoti va ijodi haqida ma'lumot berilgandan so'ng, hadis haqida ham nazariy ma'lumot beriladi:

Abu Iso
Muhammad ibn
Iso at-Termiziy

Abdulloh
Muhammad ibn
Ismoil al-
Buxoriy

Abu Muhammad
Abdullohibn Abu
ar-Rahmon ad-
Dorimiy as-
Samarqandiy

Bizning
yurtimizdan
yetishib
chiqqan
mashhur
muhaddislar

IV. Mustahkamlash. Darslikda berilgan hadislardan namunalarni o'quvchilar o'qiydi. Hadislar mazmuni yuzasidan o'quvchilarga quyidagi savollar beriladi:

1. Uchta hislatni o'zida mujassam qilgan insonning iymoni mustahkam bo'ladi. Bu qaysi hislatlar?
2. Hadislarda ilm qanday ulug'langan?
3. Onani ulug'lash haqida qaysi hadislarni ayta olasiz?
4. Hadislarni rivoyta qilgan sahobalardan kimlarni bilasiz?
5. Hadislarda qaysi yomon illat kishini o'z ota-onasini haqorat qilgan bilan barobar qilingan?

2-topshiriq. Testni yeching.

1. Payg'ambarimiz hadislarning birida qaysi xislatni ahamiyatiga ko'ra ochga taom bergan bilan teng qo'ygan?

A. kambag'alligida ham sadaqa berib turishni

B. insofli va adolatli bo'lishni

D. Salom bermoqlikni

E. To'g'ri so'zlamoqlikni

2. Bir kishining “Islomda eng yaxshi xislatlar qaysidir” – deb so‘ragan savollariga Rasululloh s.a.v. qanday javob beradilar?

A. Ochlarga taom bermoqlik, tanigan va tanimaganga salom bermoqlik.

B. Insofli va adolatli bo‘lmoqlik.

D. G‘azablangan paytida jahlini bosmoqlik va sadaqa bermoqlik.

E. Ilm o‘rganmoqlik va va yaxshi muomala qilmoqlik.

3. Payg‘ambarimiz ko‘rsatkich va o‘rta barmoqlarini juft qilib ko‘rsatib “ikkimiz jannatda yonma-yon yashaymiz” – deb kimni nazarda tutgan?

A. G‘azablangan vaqtida jahlini yutgan odamni

B. Yetimning kafilini olgan odamni

D. Tanglikda ham, mo‘lchilikda ham xayr-ehson qiluvchilarni

E. Ilm o‘rgangan va uni boshqalarga o‘rgatgan kishilarni

4. Payg‘ambarimiz hadislarning birida ilmni va ilm oluvchini nimaga o‘xshatadi?

A. Ilmni – yerga, ilm oluvchini – yomg‘irga

B. Ilmni –yerga, ilm oluvchini – donga

D. Ilmni – yomg‘irga, ilm oluvchini – yerga

E. Ilmni – bulutga, ilm oluvchini – daraxtga

5. Hadislarni bir-biridan eshitib, rivoyat qilib, avloddan avlodga qoldirib kelgan roviylar ro‘yxati qanday nomlanadi?

A. Sanad

B. Matn

D. Musnad

E. Muhaddis

Uyga vazifa: Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish

MAVZU: EZOP HAYOTI VA IJODI. MASALLAR TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Ezopning ibratli hayot yo'li bilan o'quvchilarni tanishtirish. Ezop masallarini o'qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: Masallarda ifodalangan ibratli voqealar orqali o'quvchilarda do'stlikka saqoqat, shukronalik, mehnatsevarlik, sabrlik kabi sifatlarni tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Guruhlarga ajrat" usuli, "Rasmlarni izohla", kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

Bilgan topib gapirar, bilmagan qopib.

O'ynab gapirsang ham, o'ylab gapir. (Maqol)

Doskaga ushbu maqollar yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

"Imom Buxoriy. Hadislar" mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani

tekshiriladi, o'quvchilar yodlagan hadislarni aytib beradi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

O'qituvchi Ezop hayoti va ijodi yuzasidan qisqacha ma'lumot berib o'tadi:

“Rivoyatlarga ko'ra, miloddan avvalgi VI asrlarda Yunonistonda quldorlik tuzumi hukm surgan paytda qullar orasidan yetishib chiqqan nihoyatda aqlli, ammo o'ta badbashara, xunuk bir donishmand bo'lib, uni Ezop deb atashgan ekan. Uning asli kelib chiqishi o'sha davrlardagi Frigiya mamlakatidan bo'lib, urushlar natijasida qul qilib olinib, Yunonistonga kelib qolgan. Ezop aql-u farosati, topqirligi bilan o'z xo'jayinlarining mushkullarini oson qilib, hurmat va e'tibor qozongan. Hatto shaharlarni bosqinlardan asrab, podshohlarni qirg'in-barot urushlardan to'xtatib qolgan. Oxir-oqibat o'zini qullikdan xalos etib, Lidiya shohi Krez saroyida xizmat qilgan, so'ng Vavilon shohi Likurg saltanatida xazinabon darajasiga ko'tarilgan. Keyinroq haqgo'yligi, adolatparastligi, kinoyali achchiq tili uchun alamzada, hasadgo'y dushmanlari uni Delfa shahrida tog' qoyasidan otib yuborib o'ldirganlar.

Ezop hayoti haqidagi ma'lumotlar o'sha davrdagi va undan keyingi asrlardagi solnomachilar tomonidan yozib qoldirilgan rivoyatlar, ibratli hikoyatlar orqali yetib kelgan. Uning 500 ga yaqin masallari qadim davrlardayoq jamlanib, «Ezop masallari» nomi ostida kitob qilingan va donishmandlik o'gitlari sifatida butun dunyoga tarqalgan”.

O'quvchilarni faolashtirish uchun quyidagicha topshiriq beriladi:

Darslikda Ezop hayoti bilan bog'liq ikkita rivoyat keltirilgan. Ularni o'qing va savollarga javob bering.

1. Ezopning xo'jayini qullarga qanday topshiriq berdi?
2. Ezop qanday yukni oldi?
3. Ezop nima uchun eng og'ir yukni tanladi? Bu uning aqlsizligidan dalolatmi yoki donoligidan?
4. Ezopning xo'jayini Ksanf nima uchun og'ir ahvolga tushib qoldi?
5. Ksanf og'aynilari bilan qanday garov o'ynadi?
6. Ksanf garovda qanday qilib yutdi?

Shundan so'ng o'qiyuvchi masal haqida tushuncha beradi:

Masal – majoziy xarakterdagi qisqa hikoyacha bo'lib, nasriy yoki she'riy shaklda yoziladi. Uning asosiy qahramonlari turli hayvonlar, narsa-buyumlardan iborat. Bular ramziy-majoziy ma'noda qo'llanilib, insonlar fe'l-atvoridagi turli xususiyatlarga ishora sifatida keltiriladi. Masalning asosiy jihati shuki, u to'liq ma'noda tarbiyaviy maqsadga yo'naltiriladi.

Yuqorida ko'rib o'tilgan Ezop masallari bunga yorqin misoldir. Agar Ezop birinchi masalchi hisoblansa, undan so'ng eramizning birinchi va ikkinchi asrlarida yashab o'tgan grek masalchilari Fedr, Babriy tom ma'noda uning davomchilari hisoblanadi. Fedrning masalchilik rivojidadagi asosiy xizmati shunda ediki, u Ezop masallarini she'riy yo'l bilan lotin tiliga tarjima qildi. Ana shu tarjimalarga suyanib va ilhomlanib XVII asrda Fransiyada Lafonten, XVIII asrda Germaniyada Lessing, Gellert va XVIII-XIX asrlarda Rossiyada I. Krilov masal janrida barakali ijod qildi.

Koʻhna Sharq adabiyotida ham majoziy shaklda, yaʼni turli hayvonlar tilidan tarbiyaviy ahamiyatga molik hikoyachalar keltirish tajribasi qadim hind adabiyotining nodir namunalari boʻlgan «Panchatantra», «Kalila va Dimna» kabi asarlar tarkibida uchraydi. Bu hikoyatlar ham dunyoning koʻpgina tillariga tarjima qilinib, shunday yoʻnalishdagi yangi asarlarning yaratilishiga turtki bergan.

Shu oʻrinda majoziy shakldagi ibratli hikoyatlarning eng sara namunalari ulugʻ bobokalonimiz Alisher Navoiyning «Xamsa» asaridagi birinchi doston «Hayrat ul-abror» (Yaxshi odamlarning hayratlanishi)da va maxsus shu yoʻnalishda yaratilgan «Lison ut-tayr» (Qush tili) dostonida uchrashini alohida aytib oʻtish lozim. Shu bilan birga XVIII asr oxiri – XIX asr boshlarida yashab oʻtgan Muhammad Sharif Gulxaniy ham «Zarbulmasal» nomli asari bilan oʻzbek adabiyotida masalchilik rivojiga ulkan hissa qoʻshdi. Ulardan tashqari, XX asrga kelib Abdulla Avloniy, Hamza Hakimzoda Niyoziy, Yamin Qurbon, Sami Abduqahhor, Muxtor Xudoyqulov kabi ijodkorlar asarlarida masal janrining yaxshi namunalari uchraydi.

Oʻquvchilar masal haqida tushuncha olgandan soʻng, darslikda keltirilgan masallarni oʻqiydi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Har bir masalga tegishli qahramonlarni ajrating va masalni nomlang.

1- masal : Echki, yovvoyi echkilar, choʻpon

2-masal: Burgut, zagʻcha, choʻpon va bolalar

4-masal: eshak va baqalar

5-masal: kiyik, ovchi

2-topshiriq. Masallarni ularning mazmuni bilan mos bo'lgan maqollar bilan birlashtiring.

“Burgut, zag‘cha va cho‘pon”

“Eshak bilan baqalar”

“Kiyik bilan tokzor”

“Ustiga tuz ortilgan eshak”

Yovvoyi echkilar bilan cho‘pon

Og‘irning ostidan, yengilning ustidan o‘tma

Behuda chiranish belni chiqaradi.

Bimi ko‘rib shukr qil, birni ko‘rib fikr qil

Qilmish-qidirmish

Yangi do‘st topgan eskisini unutma

3-topshiriq. Darslikda berilgan ushbu topshiriqni o‘qing. Mushohada qiling.

“Yovvoyi echkilar bilan cho‘pon”

“Kiyik bilan tokzor”

“Bo‘ri bilan laylak”

“Eshak bilan baqalar”

“Ustiga tuz ortilgan eshak”

Burgut, zag‘cha va cho‘pon

Cho‘pon qanday yo‘l tutsa to‘g‘ri bo‘lar edi?

Ovchi ortga qaytmasa, kiyik qilmishi uchun jazolanmay qolar edimi?

Ezop nima uchun badfe‘l kimsalarni bo‘riga o‘shatgan?

Odam boshiga tashvish tushganda o‘zini qanday tutishi to‘g‘ri bo‘ladi?

Hiyla-nayrangni ishlatishni o‘ziga odat qilib olgan tengdoshlaringizga qanday maslahat berar edingiz?

Ota-bobolarimiz nima uchun hasadni o‘tga o‘xshatishgan?

“Bo‘ri bilan laylak” masala 3 D namoyishini kuzating.

V. Uyga vazifa: Darslikda berilgan savollarga javob yozish.

MAVZU: “UCH OG‘A-INI BOTIRLAR” ERTAGI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: “Uch og‘a-ini botirlar” ertagi matni bilan o‘quvchilarni tanishtirish. Ertak janri haqida ma’lumot berish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilarda ota-onaga hurmat, rostgo‘ylik, vafu va sadoqat, mehnatsevarlik kabi sifatlarni singdirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, “Rasmlarni izohla”, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Ertaklar – yaxshilikka yetaklar.

Doskaga ushbu hikmatli so‘z yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Ezop. Masallar tahlili” mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni:

Ertak – xalq og‘zaki ijodining eng qadimiy, ommaviy turlaridan biridir. Ertakning paydo bo‘lishida qadimiy urf-odat, marosimlar, tabiat hodisalari, jonivorlar muhim o‘rin tutgan.

Hayot haqiqati bilan bog'liq bo'lib, xayoliy va hayotiy uydirmalar asosiga qurilgan, tarbiyaviy ahamiyatga ega og'zaki hikoyalar **ertak** deyiladi.

Ertak turli viloyatlarda turlich nomlanadi:

matal

Surxondaryo, Samarqand, Farg'onada

ushuk

Buxoro atrofidagi ba'zi qishloqlarda

varsaki

Xorazmda

cho'pchak

Toshkent shahri va uning atrofida

Ertaklar turli mavzularda bo'lishi mumkin:

hayvonlar
haqidagi ertaklar

sehrli ertaklar

Ertaklar

hayotiy-maishiy
ertaklar

hajviy
ertaklarga

O'quvchilar ertak haqida nazariy ma'lumot bilan tanishgandan so'ng, ertak matni bilan tanishadi. Ertak rollarga bo'lib o'qiladi.

IV. Mustahkamlash:

1-topshiriq. Ertak sujetiga tegishli ma'lumotlar taqdim etiladi. O'quvchilar ushbu ma'lumotlarni 2 guruhga ajratishi lozim.

	To'g'ri	Noto'g'ri
1.	O'rtancha botir ajdarni o'ldiradi.	Uch og'a-inilarning otasi o'g'illariga katta boylik meros qilib qoldiradi.
2.	Uch o'g'a-inilarning otasi safar uchun qora toyni, saman toyni, ko'k toyni asbob-anjomlari bilan tayyorlab qo'yadi.	Kenja botir o'z uyiga o'g'rilikka tushmoqchi bo'lgan o'g'rilarni qirib tashlaydi.
3.	Og'a-inilardan sir olmoqni podshoh vazirga topshiradi.	Cho'pon o'g'rinini boshiga to'qmoq bilan urib o'ldiradi va uni hech kimga bildirmasdan ko'mib yuboradi.

4.	Podshohning eng sevimli kuyovi kenja botir edi.	Podshohning 3 qiz va bir o'g'li bor edi.
5.	Kenja botirning zindonga tushishiga vazir sababchi bo'ladi.	"Podshoh va to'ti" hikoyatini o'rtancha botir aytib beradi.
6.	"Podshoh va to'ti" hikoyasida to'ti podshohdan 15 kunga uyga borib-kelish uchun ruxsat oladi.	"Podshoh va to'ti" hikoyasida to'ti ota-onasini ko'rish uchun Yunonistonga uchib ketadi.
7.	To'ti podshohga o'z ozodligi uchun 3ta yoshartiruvchi meva olib keladi.	Podshohga to'tining sovg'asi ma'qul keladi va uni ozod qiladi.

2-topshiriq. "Uch og'a-ini botirlar"ertagi qahramonlarining har biriga tegishli xususiyatlarni aralash tarzda beriladi, o'quvchilar ularni quyidagicha ajratishi lozim.

21 yosh	18 yosh	16 yosh
Sherni o'ldiradi.	Ajdarni o'ldiradi.	O'g'rilarni qirib tashlaydi.
Ovqatga solingan go'sht it emib katta bo'lgan qo'zi go'shti eknaligini aniqlaydi.	Shinniga odam qoni qo'shilganini aniqlaydi.	Shohning otasi novvoy ekanligini aniqlaydi.
Podshohni ilonning zahar solishidan qutqarib qoladi.		
<u>To'ng'ic</u> h o'g'il	<u>O'rtanch</u> a o'g'il	<u>Kenja</u> o'g'il

V. **Uyga vazifa.** Mavzu yuzasidan darslikda berilgan mavol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: HAMID OLIMJON HAYOTI VA IJODI. “OYGUL BILAN BAXTIYOR” ERTAK-DOSTONI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Hamid Olimjon hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Ertak-doston” janri bilan o’quvchilarni tanishtirish va “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonidan parcha o’qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o’quvchilarda mardlik, jasorat, yurtga sadoqat, uning ozodligi uchun kurash kabi tuyg’ularni shakllantirish.

Rivojlantiruvchi: o’quvchilarning og’zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so’z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To’g’risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, “Venn diagrammasi”, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

O'zga yurtda shoh bo'lguncha, o'z yurtida gado bo'l. (Maqol)

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

“Uch og'a-ini botirlar” mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

Shoir hayoti va ijodi oid ma'lumotlar ko'rgazmali qurollar yoki taqdimot shaklida o'quvchilarga yetkaziladi va tushuntiriladi.

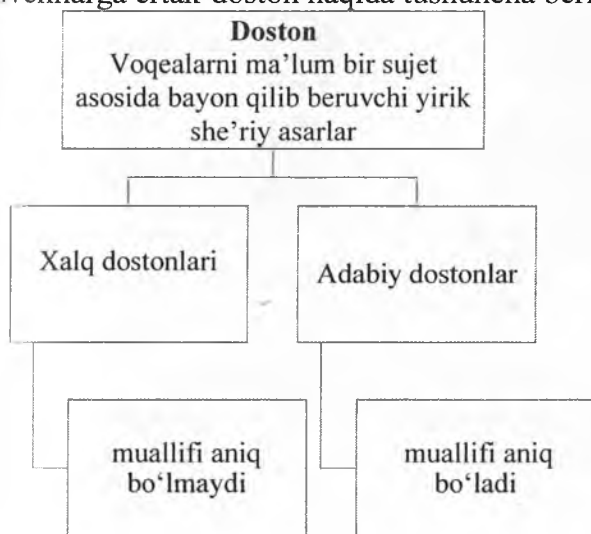
Shoir hayoti va ijodi bilan bog'liq muhim tarixiy sanalar:

1909-yil 12-dekabr	Jizzax shahrida tug'ildi.
1923-1926-yillar	Pedagogika bilim yurtida o'qidi.
1926-1931-yillar	Pedagogika akademiyasida tahsil oldi.
1926-yil	Shoirning dastlabki she'rlari Samarqandda chop etiladigan “Zarafshon” gazetasida bosilgan.
1929-yil	“Ko'klam” nomli birinchi she'rlar to'plami nashe etildi.
1937-yil	“Oygul bilan Baxtiyor” nomli mashhur dostonini yaratdi.
1944-yil 3-iyul	Baxtsiz hodisa tufayli vafot etdi.

Asarlari

- "Ko'klam" she'riy to'plami
- "Muqanna" tarixiy dramasi
- "Jinoyat" dramasi
- "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostoni
- "Zaynab va Omon" dostoni
- "Semurg'" dostoni
- "Roksananing ko'z yoshlari" dostoni

Adib hayoti va ijodi haqida ma'lumotdan so'ng o'quvchilarga ertak-doston haqida tushuncha beriladi:

Ertak-dostonlarning namunalari yaratgan jahon
adabiyoti vakillari

Ubayd
Zokoni

Aleksandr
Sergeyevich
Pushkin

Korney
Chukovskiy

Samuil
Marshak

Ertak-dostonlarning namunalari yaratgan
o'zbek adiblari

Abdulla Avloniy

Qudrat Hikmat

Zafar Diyor

Hamid Olimjon

Maqsud Shayxzoda

Quddus Muhammadiy

Po'lat Mo'min

So'ngra o'quvchilarga Hamid Olimjonning "Oygul bilan Bahtiyor" ertak-dostonining darslikda berilgan parchasi birgalikda o'qiladi.

IV. Mustahkamlash.

I-topshiriq. Har bir qahramonga xos bo'lgan sifatlarni

belgilang.

Oygul Baxtiyor Tarlon Jurjon Baliqchi Darxon xoni

Go'zal edi va
shinor
ko'kraklari
butun bir
Oltobni
yashirardi.

+

Go'zal,
ko'ngli
bag'ubor,
hurlikni aylab
shir
U doim boqib
poda
Yurar edi
sahroda.

Buyonchilar
boshlisi, xon
tomonidan
qatl qilingan
qahramon

Baroyda
sizmat
qiladigan,
xondan juda
ko'p jabr-u
jalo ko'rgan
O'lichday
o'likir edi,
Rustam kabi
zo'r edi.

Ammo elda
xor edi,
Kambag'al,
nochor edi.

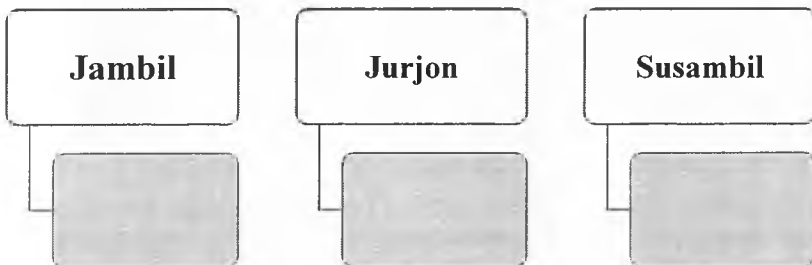
Tanti,
mehribon

Zolim,
qonxo'r,
adolatsiz

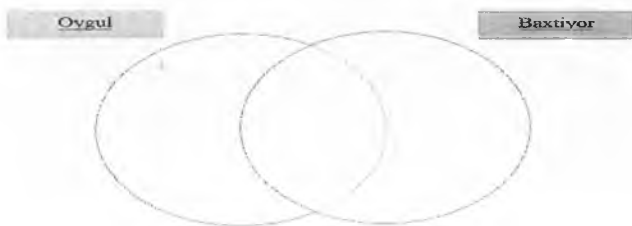
2-topshiriq. Ertak davomida 3ta manzil tilga olingan. Ertak qahramonlarini ushbu manzillarga mos ravishda guruhlarga ajrating.

Qahramonlar:

Darxon, baliqchi, Tarlon, bag'ritosh xon, Oygul, zolim xon, Baxtiyor, o'tinchi chol, qirq qiz, savdogar

3-topshiriq. Oygul bilan Baxtiyorning umumiy, o'xshash va farqli jihatlarini jadvalda ifodalang.

V. Uyga vazifa. Mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: AKA-UKA GRIMMLAR. “BOTIR TIKUVCHI” ERTAGI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Aka-uka Grimmlar hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Botir tikuvchi” ertagi bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilarda mardlik, jasorat, va mehnatkashlik kabi tuyg‘ularni shakllantirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Aql yoshda emas – boshda (Maqol)

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Oygul bilan Baxtiyor” mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O‘qituvchi darslikda berilgan materiallarga tayangan holda quyidagi ma’lumotlarni beradi:

“Aka-uka (Yakob 1785-1863, Vilgelm 1786-1859) Grimmlar Magdeburg (Germaniya) universitetida o‘qib yurgan chog‘laridayoq o‘rta asr olmon tarixi va madaniyati, xalq og‘zaki ijodi hamda til va adabiyoti bilan jiddiy shug‘ullanganlar. O‘qish, o‘z ustlarida qattiq ishlash Grimmlar uchun baxt yo‘li bo‘ldi. Ular avval Gettingen, keyinchalik esa Berlin universitetining professorlari bo‘ldilar. Olmon xalq og‘zaki ijodining gullab-yashnashiga, olam kezishiga ulkan hissa qo‘shdilar.

Grimmlar ertaklarning ko‘pchiligini bevosita ertak aytuvchilardan tinglab, ba’zilarini esa dehqonlar bilan suhbatlashib yozib olardilar. Xalqdan olingan ertaklarning har biri Grimmlar tomonidan qayta ishlanib, yana xalqqa qaytarildi.

1812-1822-yillarda Grimmlar yozgan «Bolalar va oilaviy ertaklar» nomli uch jildlik kitob yuzaga keldi.

Bu kitoblarga ikki yuzdan ortiqroq ertak jamlangan bo‘lib, unda mualliflar afsonaviy, maishiy va hayvonlar haqidagi ertaklarni umumlashtirganlar. Ertaklarda saxiylik, mehnatsevarlik, botirlik kabi fazilatlar maqtalib, qo‘rqoqlik, dangasalik va yolg‘onchilik qoralanadi.

Grimmlar ertaklarining asosiy qahramonlari shoh va shahzodalar emas, balki kambag‘al, beva-bechoralarning o‘g‘il-qizlari, cho‘pon yoki askarlar bo‘ldi. Ular o‘zlarining

ibratomuz ishlari bilan ertak tinglovchida chuqur taassurot qoldiradi.

Grimmlarning dunyoga mashhur «Zolushka», «Qor qiz» ertaklarining qahramonlari hammadan turki yeydigan, soʻkish oʻrnatadigan va eng qiyin yumushlarni bajaradigan qizlar boʻlib, ertak davomida oʻzlarining halol mehnati, yoqimli soʻz va odoblari bilan baxtiyor boʻladilar. Ulardan tashqari, «Botir tikuvchi», «Yosh pahlavon», «Bremen musiqachilari» kabi ertaklar oʻzbek bolalarining ham sevimli asarlariga aylanib qolgan”.

Adiblar hayot yoʻli bilan tanishgandan soʻng “Botir tikuvchi” ertagi tahliliga oʻtiladi. Ertak sinfda rollarga boʻlib oʻqiladi.

IV. Mustahkamlash.

“Botir tikuvchi” ertgida tikuvchi Gans har xil manzillarda turli hasharotlar, shaxslar va mahluqlarga duch keladi. Gans oʻz botirligini koʻrsatgan manzillarni ketma-ketlikda joylashtiring va u yerda kimlarga duch kelganini aniqlang.

Manzillar

Hayvonlar, mahluqlar, shaxslar

Saroy

Pashshalar

Uy

Yakkashoh

O'rmon

Oaroqchilar

Tog'

Ulkan odam

G'or

Podshoh

2-topshiriq.

Quyidagi shaxs yoki narsalar qaysi ertakka tegishli ekanini toping.

Ot, o‘tinchi chol, pashsha, to‘ti, ajdar, murabbo, novvoy, qo‘zichoq baliq, bolta ho‘kiz, pishloq, sandiq

3-topshiriq. Testni yeching.

1. *“Botir tikuvchi” ertagida Gans kamariga qanday shior yozib olgan edi?*

- A. Chiqqanda jahlim vomon, vettisin etgum gumdon!
- B. Kichkina demang bizni, ko‘tarib uramiz sizni.
- D. O‘ynab gapirsang ham, o‘ylab gapir.
- E. Yigitning kuchi bilagida.

2. *“Botir tikuvchi” ertagida tikuvchi Gans qaysi voqeadan so‘ng o‘zini botir sifatida his etadi?*

- A. Ulkan odamni aldaganidan so‘ng
- B. Qaroqchilarni yenganidan so‘ng
- D. Pashshalarni o‘ldirganidan so‘ng**
- E. Yirtqich yakkashohni yenganidan so‘ng

3. *Gans nima uchun pashshalarni o‘ldirib qo‘yadi?*

- A. Uning yuziga qo‘nib halaqit bergani uchun
- B. Pashshalarning ovozi yoqmagani uchun
- D. Murabbo surtilgan nonga hujum qilgani uchun
- E. Podshoh iltimos qilgani uchun

4. *Gans ulkan odamni nimalar yordamida aldaydi?*

- A. Tosh va daraxt
- B. Pishloq va qush
- D. Oltinlar
- E. Gul va musiqa

5. *Ertak so'nggida shuncha qahramonliklar ko'rsatgan*

Gans qaysi lavozimda faoliyat olib boradi?

- A. Podshoh
- B. Tikuvchi
- D. Vazir
- E. Soqchilar boshlig'i
- V. **Uyga vazifa.** Mavzu yuzasidan darslikda berilgan

invol va topshiriqlarni bajarish.

**MAVZU: MIRKARIM OSIM HAYOTI VA IJODI.
“ZULMAT ICHRA NUR” QISSASI**

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Mirkarim Osim hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Zulmat ichra nur” qissasidan parcha o’qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o’quvchilarda mardlik, jasorat, yurtga sadoqat, uning ozodligi uchun kurashkitobxonlik, mutolaaga bo’lgan qiziqishni oshirish.

Rivojlantiruvchi: o’quvchilarning og’zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so’z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To’g’risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Yigitlikda yig’ ilmning maxzani,

Qarilik chog’i sarf qilg’il ani.

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so’z yoziladi. O’quvchilar hamda o’qituvchi hamkorligida o’qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so’rash:

“Aka-uka Grimmlar. “Botir tikuvchi” ertagi” mavzu yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o’quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

Adib hayoti va ijodi oid ma'lumotlar ko'rpazmali qurollar yoki taqdimot shaklida o'quvchilarga yetkaziladi va tushuntiriladi.

Mirkarim Osim hayoti va ijodi bilan bog'liq muhim tarixiy sanalar:

1907-yil	Toshkentda ziyoli oilasida tug'ilgan
1917-1920-yillar	«Shams ul-urfon» nomli boshlang'ich maktabda o'qigan.
1921-1924-yillar	ta'lim va tarbiya texnikumida tehsil olgan.
1925-yilda	«Yangi ariq» nomli dastlabki qissasi yaratilgan
1926-1930- yillar	Moskvadagi pedagogika institutining tarix fakultetida o'qigan.
1932-1949-yillar	Toshkent pedagogika ilmiy tekshirish institutida, keyin Maorif xalq komissarligi (vazirligi) qoshidagi muassasada ilmiy xodim bo'lib ishlagan.
1950-yil 15-yanvar	qamoqqa olindi.
1955-yil	Qamoqdan ozod etilgan.
1959-1972-yillar	G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyotida moharrir
1937-1940-yillar	Navoiyning hayot va ijod yo'llarini keng aks ettiruvchi «Alisher Navoiy va Darvishali», «Badarg'a», «Navoiyning xislatlari», «Ulug'bek va Navoiy» singari qissa va hikoyalar yozdi.
1984-yil	Adib vafot etdi.
2002-yil	«Buyuk xizmatlari uchun» ordeni bilan mukofotlandi.

Asarlari

«To‘maris»
«Shiroq»
«Iskandar va Spitamen»
«Aljabrning tug‘ilishi»
«Ibn Sino qissasi»
«Jayhun ustida bulutlar»
«O‘tror»
«Temur Malik»
«Mahmud Tarobiy»
«Karvon yo‘llarida»
«Singan setor»
«Mohlaroyim va Xonposhsha»

Tarjimalari

M. Sholoxovning «Tinch oqar Don»
S. Borodinning «Yeldirim Boyazid» romani
L. Batning «Hayot bo‘stoni» qissasi

Shundan so‘ng “Zulmat ichra nur” asaridan parcha o‘qiladi. Asarda ishtirok etgan qahramonlar daftarga yoziladi va ularga o‘qituvchi yordamida tavsif beriladi:

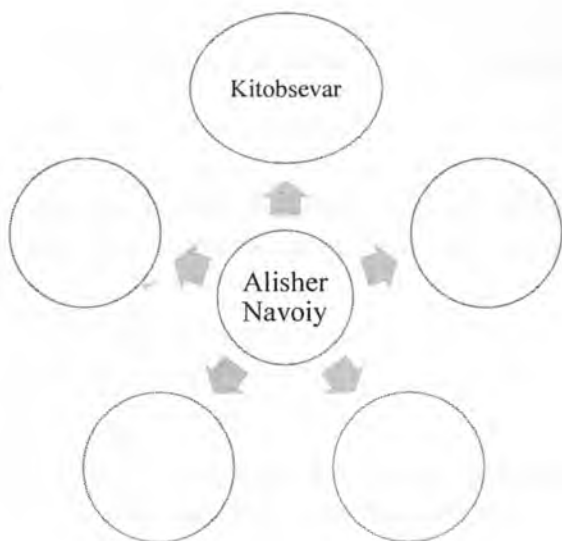
Alisher – yosh bo‘lajak shoir
Husayn Bayqaro – Alisherning maktabdush do‘sti
G‘iyosiddin – Alisherning otasi
Mirsaid – Alisherning tog‘asi

Muhammad Ali – Alisherning tog‘asi
Darveshali – Alisherning ukasi
Mansur binni Boyqaro – Husaynning otasi
Shoxruh – Temurning o‘g‘li
Mirzo Boyqaro – Husaynning bobosi
Ulug‘bek – Amir Temurnin nevarasi
Abdullatif – Ulug‘bekning o‘g‘li
Boysunqur – Amir Temurning o‘g‘li
Abulqosim – Boysunqurning inisi. Sharobxo‘r
Mironshoh – Amir Temurning o‘g‘li
Gavharshodbegim – Abdulatifning buvisi
Abulqosim Bobur – Boysunqurning o‘g‘li
Sulton Muhammad – Abulqosim Boburning akasi
Sharafiddin Ali Yazdiy – tarixchi, “Zafarnoma” muallifi

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Asarda kichik Alisherning qanday sifatleri ko‘zga tashlanadi?

2-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. G'iyosiddin nima uchun yosh Alisherning qo'lidan kitobni olib qo'yadi?
2. Alisherning kelajakda katta shoir bo'lib yetishishida oilaviy muhitning katta ta'siri bor. Asardan shunday o'rinlar aks etgan lavhalarni topib o'qing.
3. Alisher tojik tilini kimdan o'rganadi?
4. Alisher qaysi fors shoirining sher'idan parcha o'qib mehmonlarni hayratda qoldiradi?
5. G'iyosiddin nima uchun butun oilasi bilan G'arbiy Eronga ko'chib ketishni niyat qiladi?
6. Alisher uyqusida otdan tushib yo'qolib qolganda yo'lni qanday topib keldi?

3-topshiriq.

Ushbu sifatlar asardagi qaysi qahramonlarga tegishli ekanligini naiqlang.

Muhammad Ali

jiddiy, kamgap, sipo odam

Mirsaid

gapdon, tor va tanburni yaxshi chaladi, o'z suhbati bilan majlisga jon kirgizadi.

Husayn

bid'at va xurofotdan yiroq, sog'lom fikrli

G'iyosiddin

xipcha bel, yag'rini keng, qirg'izqovoq, yurakli

4-topshiriq. Mirkarim Osimning «Zulmat ichra nur» asaridagi voqealarni ketma-ket joylashtiring.

1. Alisher ko'cha-ko'ya bolalar bila o'ynab yurib, tojik tilini o'rganib olg'on, onasi forsiy, turkiy g'azallarni o'qig'onda quloq berib o'tiradur va ba'zi matlalnarni yoddan o'qib beradur.

2. Alisher arab harflari yozilgan taxtani qo'ltiqlab, o'zidan ikki yosh katta Husayn bilan birga maktabga borib-kelib yurdi.

3. G'iyosiddin Kichkina Xurosondan ko'chib ketish payti kelganini payqadi. Bir kun tong qorong'isida besh-olti soyabon arava va bir qancha otliq shahar darvozasidan chiqib, kunbotish tomonga yo'l oldi.

4. Kechqurun karvonsaroy hujrasida ovqat yeb o'tirganlarida Alisherning otasi xonaqohda o'tirgan cholning sharafig'ida Ali Yazdiy degan ulug' tarixchi ekanini so'zlab berdi.

5. Bir kuni kechasi ot ustida borayotgan Alisherni uyqu bonib, ko'ziga qum tiqila boshladi.

6. Alisher ro'parasida bir necha otliqning kelayotganini ko'rib, o'zida yo'q suyunib ketdi, qadamini tezlashtirdi. Uzoqdan otasini tanib, negadir o'pkasi to'lib, hiqillab yig'lab yubordi.

5-topshiriq. Testni yeching.

1. *“Zulmat ichra nur” qissasida G'iyosiddin Kichkina zani ikki qo'y bahosiga sotib olg'onmen” deb nimani nazarda tutgan edi?*

A. Qimmatbaho matoni

B. Kitobni

D. Suratni

E. Noyob ko'zani

2. *“Zulmat ichra nur” asarida “xipcha bel, yag'rini kang, qirg'iz qovoq” deya tasvirlangan obraz kim?*

A. Husayn Boyqaro

- B. Mansur
- D. Muhammad Ali
- E. Shohrux

3. *Rindemu oshiqemu jahonso‘zu joma chok,
Bo davlati g‘ami tu fikri jahon chi bok?*

*“Zulmat ichra nur” qissasida Alisher yoddan o‘qigan
yuqoridagi bayt kimning qalamiga mansub?*

- A. Kobuliy
- B. G‘aribiy
- D. Qosim Anvor
- E. Sharafiddin Ali Yazdiy

4. *“Zulmat ichra nur” asarida kim o‘lim to‘shagida
yotgan Shohrux ustida turib bobolaridan rozi-rizolik so‘rash
o‘rniga, burchak-burchakda pichir-pichir qilayotgan
nabiralarni murda ustiga yopirilg‘on o‘limtik qushlarga
o‘xshatgan edi?*

- A. Muhammad Ali
- B. Sharafiddin Ali Yazdiy
- D. G‘iyosiddin Kichkina
- E. Mirsaid

5. *“O‘g‘lingiz axir bir kun yurtg‘a bosh bo‘ladur,
ko‘zlaridin ma‘lum”. “Zulmat ichra nur” asaridan keltirilgan
ushbu gap kim haqida va kim tomonidan aytilgan?*

A. Alisher Navoiy haqida, Sharafiddin Ali Yazdiy
tomonidan aytilgan

B. Alisher Navoiy haqida, Mirsaid tomonidan aytilgan

D. Husayn Boyqaro haqida, Mansurning yaqinlari
tomonidan aytilgan

E. Alisher Navoiy haqida, Muhammad Ali tomonidan
aytilgan

V. **Uyga vazifa.** Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni
bajarish.

MAVZU: OYBEK HAYOTI VA IJODI. “FONARCHI OTA” HIKOYASI TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Oybek hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish.

“Fonarchi ota” hikoyasini o‘qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilarga do‘stlik, rostlik va o‘zgalat mehnatini qadrlash kabi sifatlarni sifatlarni singdirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma matnini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda tahlil.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

**Nafing agar xalqqa beshak durur,
Bilki bu naf o‘zingga ko‘prak durur.**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so‘z yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Mirkarim Osim hayoti va ijodi. “Zulmat ichra nur” qibasi” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

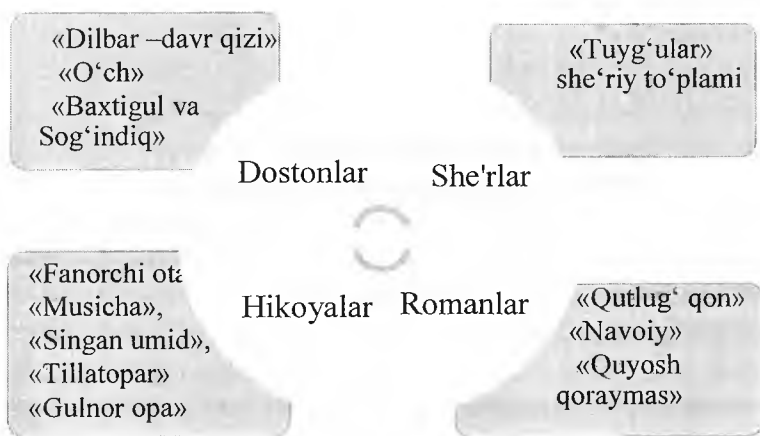
III. Yangi mavzu bayoni.

Adib hayoti va ijodi oid ma'lumotlar ko'rgazmali qurollar yoki taqdimot shaklida o'quvchilarga yetkaziladi va tushuntiriladi.

O'qituvchi Oybek hayoti va ijodi yuzasidan ma'lumot beradi:

“Taniqli o'zbek adibi Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek 1905-yil 10-yanvar kuni Toshkent shahrida bo'zchi oilasida tug'ilgan. Avval maktabda, keyin pedagogika texnikumida o'qigan. 1925 – 1930- yillarda O'rta Osiyo davlat dorilfununi (hozirgi O'zbekiston Milliy universiteti)ning ijtimoiy fanlar fakultetida ta'lim olgan Oybek o'qishni bitirib, shu dorilfununda muallimlik qilgan.

Oybek adabiyotimiz xazinasini o'zining juda ko'p go'zal asarlari bilan boyitgan zahmatkash yozuvchi hisoblanadi. Yozuvchining ijodiy merosi 20 jildni tashkil etishi ham buning yorqin dalilidir”.

Shundan so‘ng “Fonarchi ota” hikoyasi
o‘quvchilar bilan birga o‘qiladi.

Rasm 6 Fonarchi ota

Hikoyada ishtirok etgan obrazlar daftarga yoziladi:

Tursunqul aka
Fonarchi ota
Qosim cho‘loq
Ahmad

IV. Mustahkamlash. Hikoya matni
yuzasidan topshiriqlar beriladi:

Rasm 7 "Bolaning ko'ngli podsho"

Rasm 8 "Bolaning ko'ngli podsho"

1- topshiriq. Ushbu gaplardagi o'xshatishlar, ko'chma ma'noda qo'llangan so'zlarni aniqlang va izohlang.

1. Ayniqsa, mahalla bolalari ila fanor orasida anglashilmas dushmanlik uyg'ondi.

2. Keyin-keyin Fanorchi ota haftada uch-to'rt marta unga «yangi ko'zoynak» taqib ketishga majbur bo'lardi. U ketdi, darrov biz yangi «ko'z»ni o'yib olardik.

3. Narvoncha yelkadan tushib, ta'zim ila devorga suyandi. Fanorchi ota uning ustiga chiqdi-da, «chirt» etib gugurtni yoqdi: fanor to'rt tarafdin qulagan uy kabi ajava tusda, yana bir tomonga qiyshayib turar edi.

4. Fanorni yoqqach, yerga tushib, obkashdek bukilgan yulduzga narvonchasini qo'yib, birpasda ko'zdan yo'qolar edi.

2-topshiriq. Testni yeching.

1. *Oybek hayoti va ijodiga oid noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.*

A. Oybek O'rta Osiyo Davlat universitetining ijtimoiy fanlar fakultetida o'qigan.

B. Oybek o'z ijodini hikoya yozish bilan boshlagan.

D. Oybek Toshkentda bo'zchi oilasida tug'ilgan.

E. Barchasi to'g'ri

2. *"Fonarchi ota" hikoyasida tor, qiyshiq ko'chaning o'ksiz oqshomini yoritib turuvchi fonar kimning darvozasi tepasiga o'tkazilgan edi?*

A. Fonarchi otaning

B. Tursunqul akaning

D. Ahmadning

E. Qosim cho'loqning

3. *"Fonarchi ota" hikoyasida har xil zararkunandalikni o'ylab topadigan, sheriklarini fanor ko'zlarini sindirishga, shu yo'l bilan fonarchi otaning g'ashiga tegishga da'vat qilgan bola kim?*

A. Muso B. Ahmad D. Qosim cho'loq E. A'zam

4. *Oybekning romanlari to'liq berilgan qatorni aniqlang.*

A. "Baxtigul va Sog'indiq", "O'ch", "Dilbar – davr qizi"

B. "Quyosh qoraymas", "Navoiy", "O'ch"

D. "Navoiy", "Bolalik", "Singan umid"

E. "Outlug' qon", "Navoiy", "Quyosh qoraymas"

5. *Oybekning "Tillatopar", "Musicha", "Gulnora opa" singari asarlari qaysi janrda yozilgan?*

A. Hikoya B. Qissa D. Roman E. Doston

V. **Uyga vazifa:** Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni

tajarish.

MAVZU: MIRTEMIR HAYOTI VA IJODI. MIRTEMIR SHE”RLARI TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Mirtemir hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. Mirtemirning “Bulut”, “Shudring”, “Baliq ovi” she’rlarini o’qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o’quvchilar tabiatga muhabbat, atrof-muhitga hurmat kabi fazailatlarni singdirish.

Rivojlantiruvchi: o’quvchilarning og’zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so’z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To’g’risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Birni kessang, o’nni ek (Maqol).

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O’quvchilar hamda o’qituvchi hamkorligida o’qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so’rash:

“Oybek hayoti va ijodi. “Fonarchi ota” hikoyasi” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o’quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi Mirtemir hayoti va ijodi yuzasidan ma'lumot beradi:

"Mirtemir Tursunov 1910-yilda, o'zi yozganidek, Qoratog' etaklarida —Turkiston dahrining Iqon qishlog'ida tug'ilgan. Avval bobosi qo'lida, keyin eski maktabda tahsil olgan. So'ng Toshkentga kelib, «Almai» nomidagi bolalar namuna ish maktabida tarbiya ko'radi. Samarqanddagi O'zbekiston davlat pedagogika akademiyasida o'qiydi. O'qishni bitirib, maktablarda muallimlik qiladi, nashriyotlarda, Yozuvchilar uyushmasida ishlaydi.

Shoirning birinchi she'ri «Tanburim ovozi» 1926-yilda, 16 yoshida e'lon qilinadi. 1928-yilda uning «Shu'lalar qo'ynida» nomli ilk she'riy to'plami nashr etiladi. Keyin «Zafar», «Qaynashlar», «Tong» to'plamlari dunyo yuzini ko'radi.

O'ttizinchi yillarda u juda ko'p vaqtini tarjimalarga bag'ishlaydi. A.S. Pushkin, M.Y. Lermontov, N.A. Nekrasov, I.G. Shevchenko she'rlarini, dostonlarini o'zbekchaga o'giradi. Umuman, tarjima sohasida Mirtemir nihoyatda barakali ijod qilgan. Antik dunyo shoiri Homer, shuningdek, Sh. Rustaveli, H. Hayne, R. Tagor, Maxtumquli, Berdaq, N. Hikmat she'riy asarlari, «Manas» qirg'iz xalq eposi, «Qirg'iz» qoraqalpoq xalq dostoni Mirtemir zahmatlari tufayli o'zbek o'quvchisiga yetib kelgan.

Shoir umri davomida o'nlab she'rlar va dostonlar to'plamlarini chop ettirdi. «Bong», «Poytaxt», «O'ch», «Surat», «Qoraqalpoq daftari», «Tingla, hayot!», «Izlaganim», «Tog'day tayanchim», «Yodgorlik» kabilar ularning ichida eng mashhurlaridir.

Shoirning ijodidagi bosh mavzu nima deb so'ralsa, yurtga, tabiatga oshiqlik, bolalik xotiralariga sadoqat, o'z xalqidan faxrlanish, uni chin dildan sevisish va ardoqlash deb aytilish mumkin.

Mirtemir 1978-yil 24-yanvarda 68 yoshida vafot etadi”.

Darslikda berilgan she’rlar bilan o’quvchilar tanishtiriladi.

“Shudring” she’ri:

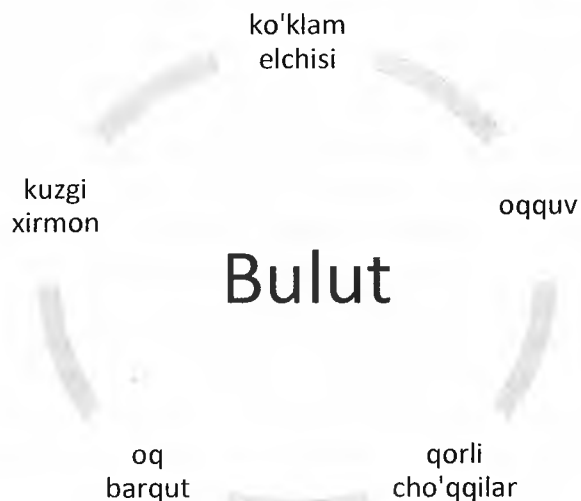

“Baliq ovi” she’ri

So’ngra savol va topshiriqlar yordamida she’r tahlili amalga oshiriladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Shoir “Bulut” she’rida bulutlarni nimalarga o’xshatgan? Jadvalni to’ldiring. (O’quvchilar jadvalni namunadek to’ldirishi lozim)

2-topshiriq. Quyidagi savollarga javob bering.

“Bulut” she’ridagi:

“Yog’ib o’tsang – tizza bo’yi o’t bo’lur,

O’t bo’lur, ham sut bo’lur, ham qut bo’lur” –

nimalarining ma’nosini sharhlang.

3. “Shudring” she’rida bola qayerlarda shudringni ko’radi?

4. She’rda shudring nimalarga qiyoslangan? Nima uchun?

5. “Baliq ovi” she’rida qaysi fasldagi manzara tayirlangan?

3-topshiriq. Testni yeching.

1. Mirtemir “Baliq ovi” she’ridagi qaysi misra orqali a’ini katta orzular va katta ishlarga chog’lanayotganini bildirib o’tadi.

A. Qarmog’imga ilinmaydi,
Suzmoqdami yo chopmoqda,
Suv tagidan ne topmoqda?

Yuz tikilsang bilinmaydi...

B. Ilinsaydi ulkanrog’i,
Eltar edim jon buvimga.

– Hay, rostanmi, hay, baliqmi,
Tangalikmi, chaqalikmi?

D. Bundan keyin to’r tashlayman,
Tashlasam ham zo’r tashlayman.

E. Suvda quyosh yuz bir siniq,
Ko’klam chog’i soy butun loy.

Qirg’og’ida jambil, yalpiz,
Quhog’ida balig’i mo’l.

2. Mirtemir umrining oxirida qanday nomdagi to’plam tayyorlagan?

A. “Yodgorlik”

B. “Bong”

- D. “Zafar”
- E. “Tingla, hayot”

3. *Mirtemirning ijodiy merosi necha tomni tashkil etadi?*

- A. 6
- B. 4
- D. 10
- E. 20

4. *Bizning qishloq tog‘ bag‘rida,*

Tog‘ bag‘rida – bog‘ bag‘rida,

Etagida chopqillar soy,

Yozda tiniq, kuzda tiniq. Ushbu misralar Mirtemirning qaysi she‘ridan olingan?

- A. “Qishlog‘im”
- B. “Baliq ovi”
- D. “To‘rg‘ay”
- E. “Shudring”

5. *Mirtemirning ilk she‘riy to‘plami qanday nomlanadi?*

- A. “Tanburim ovozi”
- B. “Shu‘lalar qo‘vnida”
- D. “Tong”
- E. “Qishlog‘im”

V. **Uyga vazifa:** Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: O‘TKIR HOSHIMOV HAYOTI VA IJODI. “DUNYONING ISHLARI” QISSASI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: O‘tkir Hoshimov hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Dunyoning ishlari” qissasi takibidagi hikoyalarni o‘qish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilar qalbida ota-onaga bo‘lgan hurmat, muhabbat tuyg‘usini o‘stirish, ular qalbida ijobiy ta’virlatlarni shakllantirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma aytqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Boshni fido qilg‘il ato boshig‘a,

Jismni qil sadqa ano qoshig‘a.

Tun-kuningga aylagali nur fosh,

Birisin oy ayla, birisin quyosh.

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so‘z yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Mirtemir hayoti va ijodi.Mirtemir she’rlari” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O‘qituvchi O‘tkir Hoshimov hayoti va ijodi yuzasidan ma’lumot beradi:

“O‘tkir Hoshimov adabiyotimizning mashhur vakili. O‘ndan ortiq roman va qissalar, biri-biridan ta’sirchan ko‘plab hikoyalar, bir nechta hayajonli dramatik asarlar muallifi. Dastlabki qissasi bilan yirik adib Abdulla Qahhorning nazariga tushgan. O‘.Hoshimovning «Cho‘l havosi» qissasini o‘qigan adib yozuvchiga maktub bitib, asar uni suyuntirib yuborganini aytgan, «sof, samimiy, tabiiy, iliq, rohat qilib o‘qiladi»gan asar yozgani bilan tabriklagan edi.

O‘tkir Hoshimov 1941-yilda Toshkentning Do‘mbirobod mahallasida tug‘ilgan. Yoshligidan ilmga, adabiyotga, san’atga qiziqqan bo‘lajak yozuvchi 5-sinfda o‘qib yurgan vaqtidayoq she’r mashq qila boshlagan edi. Dastlabki kitobi esa yozuvchining talabalik yillarida nashr etilgan. O‘tkir Hoshimov hayot qozonida qaynagan, yozuvchi sifatida hayotdan bir qadam ham ajramay qalam tebratgan ijodkor edi. U butun hayoti davomida amaliy va ijodiy ishni teng olib bordi.

Adibning hayot yo‘liga nazar tashlaydigan bo‘lsak, uning xat tashuvchi, musahhih, muxbir, gazetada bo‘lim mudiri, nashriyotda va jurnalda bosh muharrir kabi bosqichlarni bosib o‘tganiga guvoh bo‘lamiz. Keyingi yillarda bir necha marta xalq deputatligiga saylangan adib Oliy Majlisda qo‘mita raisi sifatida ham faoliyat ko‘rsatgan. Biroq bir lahza bo‘lsa-da, adabiy ijod bilan aloqani uzgani yo‘q. Keyingi 8-10 yilda ham adibning qator sermazmun kitoblari, publitsistik maqolalari chop etildi.

Hozirda adibning «Urushning so‘nggi qurboni», «Muhabbat» kabi ko‘plab hikoyalari, «Nur borki, soya bor»,

«Ikki eshik orasi», «Tushda kechgan umrlar» nomli romanlari, «Otlamlar nima derkin», «Shamol esaveradi», «Ikki karra ikki bahar», «Bahor qaytmaydi», «Dunyoning ishlari» nomli qissalari, «Daftar hoshiyasidagi bitiklar» nomli hikmatlar to'plami respublikamiz va xorijda sevib o'qilmoqda. «Qatag'on», «Inson sadoqati», «To'ylar muborak» dramalari mamlakatimiz teatrlarida sahnalashtirilgan. Respublika radiosida efirga berilayotgan, televideniyesida ko'rsatilayotgan bir qancha radio va telespektakllar ham hassos yozuvchimiz asarlari asosida yaratilgan.

O'zbekiston xalq yozuvchisi, o'tkir nafasli jurnalist, jonkuyar adib O'tkir Hoshimov uzoq davom etgan xastalikdan so'ng 2013-yilning 24-may kuni Toshkentda vafot etdi.

Ushbu ma'lumotlardan so'ng adibning «Dunyoning ishlari» qissasida keltirilgan hikoyalar navbatma-navbat o'qiladi. So'ngra hikoya yuzasidan topshiriqlar bajariladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. «Dunyoning ishlari» qissasidagi hikoyalarda uning qanday xususiyatlari aks ettirilgan?

2-topshiriq. O'tkir Hoshimovning «Dunyoning ishlari» qissasidagi darslikda berilgan hikoyalar nomini rasmlar asosida aniqlang.

“Gilam paypoq

“Itijo”

“Qiyomat qarz”

“Alla”

“Oq marmat, qora marmar”

3-topshiriq. Testni yechnig.

1. “Dunyoning ishlari” qissasidagi qaysi hikoyada Hakimia aya, Nilufar, Bahodir, Baxtiyor obrazlari uchraydi?
A. “Haqqush” B. “Iltijo” D. “Qarz” E. “Alla”
 2. “Dunyoning ishlari” qissasidagi “Alla” hikoyasida qaysi xalq allalari o‘zaro qiyoslanadi?
A. O‘zbek, qirg‘iz, rus B. O‘zbek, qozoq, rus
D. O‘zbek, tojik, qirg‘iz E. O‘zbek, tojik, rus
 3. O‘tkir Hoshimovning qaysi asari mustaqil sujetli hikoyalardan tashkil topgan?
A. “Ikki eshik orasi” B. “Dunyoning ishlari”
D. “Muhabbat” E. “Qatag‘on”
 4. “...umuman, o‘zbek ayoli haqida va umuman onalar to‘g‘risida”. “Dunyoning ishlari” qissasi haqidagi ushbu fikrlar kimga qarashli?
A. O‘tkir Hoshimov B. Said Ahmad
D. Abdulla Qahhor E. Asqad Muxtor
 5. “Dunyoning ishlari” qissasidagi qaysi hikoyada Ushaq va Is‘hoq nomli aka-ukalar haqidagi cho‘pchak uchraydi?
A. “Gilampaypoq” B. “Haqqush”
D. “Iltijo” E. “Qarz”
- V. Uyga vazifa. Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

**MAVZU: ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODI.
“HAYRAT UL-ABROR” DOSTONIDAN “SHER BILAN
DURROJ” HIKOYATI TAHLILI**

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Alisher Navoiy hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish “Sher bilan durroj” hikoyati matni bilan tanishtirish, hikoya matni ustida ishlash.

Tarbiyaviy: O’quvchilarga to’g’rilik yaxshi fazilat ekanligini, rost so’zlashga odatlanish lozimligini uqtirish, yolg’onchilik esa yomon odatligini, u nafaqat o’zgalarga, balki insonning o’ziga ham ko’p kulfatlar olib kelishini tushuntirish.

Rivojlantiruvchi maqsad: Hikoyat matnini tahlil qilish orqali o’quvchilar so’z boyligini orttirish, nutqini o’stirish, dunyoqarashini kengaytirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To’g’risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Xiradmand chin so’zdan o’zgasin demas,

Valekin barcha chin degulik emas.

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so’z yoziladi. O’quvchilar hamda o’qituvchi hamkorligida o’qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so’rash:

“O’tkir Hoshimov hayoti va ijodi. “Dunyoning ishlari”” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o’quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O’qituvchi Alisher Navoiy haqida qisqacha ma’lumot beradi:

“Alisher Navoiy 1441-yilning 9-fevralida Hirot shahrida tug’ilgan. Bu shahar hozirda Afg’onistonning markaziy shaharlaridan. Otasi G’iyosiddin Muhammad edi. Uni «Kichkina bahodir» ham der ekanlar. Onasining ismi ma’lum emas.

Alisher juda kichik yoshlaridan she’r va musiqaga havas qo’yadi, olim-u shoirlar davrasida ulg’ayadi. Uning otasi amuriylar xonadoniga yaqin odamlardan edi. Ularnikiga zamonasining mashhur kishilari tez-tez kelib turishardi. Yosh Alisher uch-to’rt yoshlarida she’r yod olib, ko’plarni hayratga solgan. Besh yoshida maktabga borib, bo’lajak sulton Husayn Boyqaro bilan birga o’qigan.

1447-yilda mamlakat podshohi Shohrux Mirzo vafot etib, yurtda notinchlik boshlanadi. Alisherlar oilasi Iroqqa ko’chadi. Olti yoshli Alisher yo’lda bir tasodif bilan zamonasining mashhur tarixchisi Sharafiddin Al

Yazdiyga duch keladi. Odob va muomalasi bilan buyuk tarixchi mehrini qozonib, duosini oladi.

1452-yilda taxtga Abulqosim Boburmirzo chiqadi va Alisherning otasi Sabzavorga hokim qilib tayinlanadi. Alisher Sabzavorda o’qishni davom ettiradi.

1452-1457-yillarda u dastlab Sabzavorda, so’ng Mashhadda yashagan. She’rga, musiqaga mehri oshib, Fariddin Attor, Nizomiy Ganjaviy, Shayx Sa’diy, Xusrav Dehlaviy asarlarini sevib o’qigan. Ayniqsa, Attorning «Mantiq ut-tayr» («Qush nutqi») kitobi yosh Alisherning xayolini

tamom egallab oldi. Ota-onasi tashvishga tushib, bu kitobni yosh Alisherdan olib, bekitib qo'yishadi. Lekin Alisher kitobni butunlay yod olgan edi.

Bular bejiz ketmadi. Bo'lajak shoir yetti-sakkiz yoshlaridan she'r mashq qila boshladi. Ikki tilda she'r yozdi, o'zbekchalariga «Navoiy», forschalariga «Foniy» taxallusini qo'ydi. «Navoiy» «navo» – «kuy» so'zidan olingan, «Foniy» esa forschada «vaqtincha» ma'nolarini berar edi.

Shunday qilib, Navoiy 12 yoshlarida o'z she'rlari bilan zamonasining eng mashhur shoirlarini hayratga soldi. Masalan, to'qson yoshli Mavlono Lutfiy uning:

Orazin yopg'och, ko'zumdin sochilur har lahza yosh,

Bo'ylakim paydo bo'lur yulduz, nihon bo'lg'och quyosh, –
satlari bilan boshlanadigan bir she'rini tinglab, qoyil qolgandi.

She'r chindan ham go'zal edi. Undagi xayol mislsiz edi. «Yor yuzini yopgach, ko'zimdan har lahza yosh sochiladi. Bu go'yo quyosh botganida yulduzlar paydo bo'lgani kabidir», – deb yozgan edi yoshgina shoir.

1457-yilda Abusaid Mirzo taxtga chiqdi. Alisherning maktabdosh do'sti Husayn Boyqaro taxt uchun kurashga tushib ketdi. Alisher Mashhad madrasalarida o'qishni davom ettirdi.

U Hirotga 1464-yilda keladi, lekin ko'p o'tmay Samarqandga ketishga majbur bo'ladi. Samarqandda u 1469-yilga qadar yashadi. Temuriylarning bosh shahri buyuk shoir hayotida o'chmas iz qoldirdi. Bu haqda u ko'p yozgan.

Nihoyat, Alisherning maktabdosh do'sti Husayn Boyqaro taxtga chiqishi bilan uni Hirotga chaqirib oladi va muhrdor qilib tayinlaydi. 1472-yildan vazirlik martabasiga ko'tariladi, 1487-1488-yillarda Astrobodda hokim bo'ladi. Umrining oxiriga qadar sultonning eng yaqin kishisi bo'lib qoladi. Shu yillari mamlakat osoyishtaligi, yurt obodligi yo'lida ulkan ishlarni amalga oshiradi.

Alisher Navoiy umr bo‘yi badiiy ijod bilan ham bog‘ullandi. Yettita she‘riy devon tuzdi. Nizomiy tanjaviyning besh dostonidan tarkib topgan «Panj ganj» («Besh sazma»)giga javob sifatida o‘zining mashhur «Xamsa»sini yaratdi. O‘ndan ortiq nasriy asar yaratdi. Bu asarlar, mana, besh doston oshibdiki, mumtoz adabiyotimizning cho‘qqisi bo‘lib qolgan.

Buyuk shoir 1501-yilning 3-yanvarida Hirotida vafot etdi”. Shundan so‘ng “Hayrat ul-abror” dostonidan olingan “Alisher bilan durroj” hikoyati rollarga bo‘lib o‘qiladi.

IV. Mustahkamlash.

O‘quvchilarni Alisher Navoiy hayoti va ijodiga oid ma’lumotlarni qay darajada o‘zlashtirganini tekshirish uchun 2ta shartdan foydalaniladi.

1-shart. “To‘g‘risini top” usulidan foydalaniladi. Buning uchun o‘quvchilar 3 guruhga bo‘linadi. Har bir guruhga Alisher Navoiy hayoti va ijodiga doir to‘g‘ri va noto‘g‘ri ma’lumotlar aralsash tarzda taqdim etiladi.

To‘g‘ri ma’lumotlar:

1. Alisher navoiy 1441-yilning 9-fevralida Hirot shahrida tug‘ilgan.
2. Shoir forscha she‘rlariga “Foniy” taxallusini qo‘llagan.
3. Navoiy 7 ta devon tuzgan.
4. Alisher Navoiy muhrdor vazifasida ishlagan.
5. Buyuk shoir 1501-yilning 3-yanvarida Hirotida vafot etdi.

Noto‘g‘ri ma’lumotlar:

1. Navoiyning otasi mashhur tarixchi Sharafiddin Ali Yazdiy edi.
2. Navoiy 1487-1488-yillarda Samarqandda hokimlik qiladi.

3. Navoiyning eng mashhur asarlaridan biri “Panj ganj” asaridir.

4. Alisher Navoiy Lutfiyning “Mantiq ut-tayr” asarini yod olgan.

5. Alisher Navoiy faqat o‘zbek tilida she‘r yozgan.

O‘quvchilar ushbu ma‘lumotlarni “T jadvali” ga joylashtirishi lozim. Tez va to‘g‘ri bajargan guruh g‘olib sanaladi.

To‘g‘ri		Noto‘g‘ri
---------	--	-----------

2-shart. “Hayrat ul-abror” dostonidagi 10-maqolot yuzasidan o‘tkaziladi. Bunda har bir guruhga rasmlar taqdim qilinadi. O‘quvchilar rasimga qarab Alisher Navoiy qo‘llagan o‘xshatishlardan foydalangan holda to‘g‘rilik va egrilikka ta‘rif beradilar.

I guruhga: nay va tanbur, eriyotgan sham va yashin

II guruhga: nayza va arqon, chizg'ich

III guruhga: Sham va parvona, yo'l

Masalan, birinchi guruh o'quvchilari quyidagicha javob berishi mumkin:

Shoir to'g'rilikni nayga, egrilikni tanbarga qiyoslab, birining to'g'ri bo'lganligi uchun sevimli ekanligini, ikkinchisi egrilikni sababli doim qulog'i buralishi ta'kidlaydi. Shuningdek, to'g'ri odam doimo qiynalsa ham, lekin buy o'ldan qaytmaydi. Xuddi shamga o'xshab boshdan - oyoq kuysa ham, lekin so'ngida nurga aylanadi. Yolg'onchilar esa, yashin singari joy etib yonsa ham, lekin oxiri baribir yerga kiradi.

Shu tarzda o'tilgan mavzu mustahkamlanadi.

“Sher bilan durroj” hikoyati “Aqliy hujum” usuli orqali quyidagi savollar beriladi:

1. Hikoyat nima haqida?
2. Hikoyatning asosiy qahramonlarini sanang.
3. Voqea qanday boshlangan edi?
4. O‘zaro do‘stlik va hamjihatlik g‘oyasi kimdan chiqdi?
5. Sherda qo‘rqqoqlik alomati bormi?
6. Do‘stlar va dalarining ustidan chiqishdimi?

Shundan so‘ng hikoyat matni ustida ishlashga o‘tiladi. Hikoyatni o‘quvchilar navbatdan baytma-bayt o‘qishadi. Tushunarsiz so‘zlar va ularning ma‘nosi lug‘at daftarga yozib boriladi. O‘qituvchi yordamida o‘quvchilar baytlarning nasriy bayonini tuzib boradilar.

Matn mazmunini to‘la va ongli tarzda o‘zlashtirish uchun ayrim savol va topshiriqlardan beriladi:

1. Sherning ona sifatidagi holati mujassamlashgan baytlarni toping. Berilgan lug‘atlardan foydalanib, ularni izohlang.

2. Quyidagi baytni o‘qing. Unda qanday axborot mavjudligini tushuntiring.

Ko‘ngli bu ishdin bo‘lub ozorliq,
Boshladi durroj bila yorliq.

3. Matnda sher nutqi berilgan. O‘sha parchalarni toping. Ularni ifodali o‘qing. Sherning qanday maqsadi bo‘lganini tushuntiring. Nutqingizda quyidagi lug‘atdan foydalanishga harakat qiling:

Ayrim so‘zlar lug‘ati:

Qasd-u kin – qasd va gina-kudrat;

Emin – emin, omon, xotirjam;

Aysh-u tarab – xursandchilik, shodlik;

Lahn – ohang, kuy, tovush, un;

Nag‘ma – kuy, tarona;

Gazand – zarar, ziyon;

Hamdast – qo‘ldosh, ko‘makchi, sherik;

Xasm – dushman, yov, raqib;

Aduv – dushman;

Dom – tuzoq

4. Sher bilan Durrojning osuda, tinch va xotirjam hayotlari haqidagi baytlarni toping. Ularni o‘qing va izohlab bering.

5. Durrojning tuzoqqa tushish holati qanday ifodalangan?

6. Durrojning chindan ham yordam so‘rab qilgan faryodi nima uchun javobsiz qoldi? Hikoyada shu holat aks etgan misralarni toping. Uni o‘qib mazmunini o‘z so‘zlaringiz bilan tushuntirib bering.

4-topshiriq. Testni yeching.

1. Alisher Navoiy hayoti va ijodiga oid noto‘g‘ri ma‘lumotni aniqlang.

A. Navoiy 1472-yili vazirlik martabasiga ko‘tariladi.

B. Adib 1487-88-yillarda Astrobodda hokim bo‘ladi.

D. Shoir 10 ta she‘riy devon tuzgan.

E. Barcha javoblar to‘g‘ri.

2. “Hayrat ul-abror” dostonida adib to‘g‘rilikning necha xil yo‘li bor deb ko‘rsatadi?

A. 2 B. 3 D. 4 E. 5

3. “Sher bilan durroj” hikoyatida sherning bolalari nima sababdan halok bo‘lar edi?

A. Chumolilar sherning bolasini talab o‘ldirar edi.

B. Sher o‘z bolasini o‘zi tishlab halok qilar edi.

D. Ovchilar hujumidan halok bo‘lar edi.

E. Durrojning hiylasi tufayli halok bo‘lar edi.

4. “Hayrat ul-abror” dostonining o‘ninchi maqolati qanday mavzuga bag‘ishlangan?

A. Hirot ta‘rifiga B. Odob-axloq tavsifiga

D. Rostlik, to‘g‘rilik tushinchalariga

E. Do‘st va do‘stlik shartlariga

5. “Hayrat ul-abror” dostoni necha bob, necha maqolatdan iborat?

A. 64 bob, 20 maqolat B. 20 bob, 20 maqolat

D. 20 bob, 10 maqolat E. 63 bob, 20 maqolat

V. Uyga vazifa: “Sher bilan durroj” mavzusida insho tuzib kelish.

MAVZU: ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR HAYOTI VA IJODI. RUBOIYLAR

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Bobur hayoti va ijodi haqida ma'lumot berish, ruboiylarni tahlil qilish.

Tarbiyaviy: O'quvchilarga mehr-oqibat, ona vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'ularini singdirish.

Rivojlantiruvchi maqsad: o'quvchilar so'z boyligini orttirish, nutqini o'stirish, dunyoqarashini kengaytirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Guruhlarga ajrat" usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

**Olam ahli bilingizkim, ish emas dushmanlig',
Yor o'ling bir-biringigakim erur yorlig' ish.**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so'z yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

"Alisher Navoiy hayoti va ijodi. "Sher bilan durroj" hikoyati" mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi Bobur haqida qisqacha ma'lumot

beradi:

"Bobur ham shoh, ham shoirdir. «Bobur» asab tilida «sher» degani. Chindan ham u bu nomga munosib shaxs edi. U tariximizning qurakkab bir davrida yashadi. Qudratli temuriylar saltanati qurilib, o'rniga shayboniylar kelayotgan davr edi. Yurt jang-o'jadallar ichida qolgandi. Shunday bir paytda o'z yurtiga qilmagan temuriyzoda Bobur Hindistonga bosh olib ketdi. U yerdan buyuk saltanatga asos soldi. O'z jasorati va adolati bilan o'z hind xalqi qalbidan joy oldi, uning mehrini qozondi. Boburning avlodlari hind diyorida uch yuz yildan ortiqroq hukmronlik qildilar.

Bobur didi va zavqi baland shoir edi. U go'zal g'azallar yaratdi. Ruboiyning tengsiz namunalarini yaratdi. Ko'rgan-kechirgan voqealari haqida «Boburnoma» asarini yozib oldirdi. Uning qalbi musiqaga oshno edi. U sozni go'zal tutgan, ajoyib kuylar yaratgan, musiqa haqida ilmiy kitob yozgan shohlardan edi.

Bobur 1483-yilning 14-fevralida Andijonda tug'ildi. Otasi temuriyzoda Umarshayx Farg'ona viloyati hukmdori edi. Onasi Qutlug'nigorxonim Toshkent hokimi Yunusxonning qizi edi.

Otasi bevaqt vafot etgach, Farg'ona hokimligi 12 yoshdagi Boburning zimmasiga tushdi. 15 yoshida bobomeros Samarqandni zabt etadi. 16 yoshida bu azim shaharni tashlab chiqishga majbur bo'ldi. Keyin ham ikki marotaba bu shaharni qaytallashga muvaffaq bo'ldi. Lekin saqlab qolish nasib etmadi. Samarqandni ham, Andijonni ham qo'ldan berib, tog'-u tohlarda besh-o'n yigiti bilan goh otliq, goh yayov yurgan paytlari ham bo'ldi. Nihoyat, 1503-yilda Jayhun (Amu)ni o'chib, Xurosonga o'tdi. Kobul va G'aznani qo'lga kiritdi. Uning 1526-yilda Hindistonni zabt etib, boburiylar saltanatiga asos soldi.

Bobur 1530-yilning 26-dekabrida Agrada vafot etdi. Keyinroq uning xoki, vasiyatiga muvofiq, Kobulga ko'chiriladi.

Bobur ikki she'riy to'plam - devon tuzgan. Bizgacha shulardan bittasi yetib kelgan. Ikkinchisining taqdiri noma'lum. Hozirda bizning qo'limizda uning to'rt yuzdan ortiq she'ri bor. Shundan ikki yuzdan ortig'i ruboiydir.

Bobur bugun xalqimizning sevimli farzandlaridan biridir. U haqda dostonlar, romanlar yozilgan, kinofilmlar ishlangan. Andijon va Toshkentda ulkan bog'lar barpo etilib, u joylarga Bobur nomi berilgan va haykali o'rnatilgan".

Shundan so'ng ruboiylar o'qiladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Ruboiylar tahlili yuzasidan savollarga javob bering.

1. "Yod etmas kishini g'urbatda kishi..." ruboiysi qanday mavzuda yozilgan?

2. "Ko'pdan berikim yor-u diyorim yo'qtur..." ruboiysidagi ohangdosh so'zlarni tagiga chizing.

3. "Jismimda isitma kunda makham bo'ludur" misralari boshlanuvchi ruboiyda g'am bilan sabr nimalarga qiyoslangan?

4. "Sen gulsen-u men haqir bulbuldurmen" misralari bilan boshlanuvchi ruboiyda o'zaro qarama-qarshi ma'noli so'zlarni ajratib ko'rsating.

5. "Ey yel, borib ahbobqa nomimni degil" misralari bilan boshlanuvchi ruboiyni nasriy bayonini tuzishga harakat qiling.

6. Boburning qaysi ruboiylari axloqiy-ta'limiy yo'nalishda yozilgan?

2-topshiriq. Ruboiylarning misralarini to'g'ri ketma-ketlikda joylashtiring.

Shod etmas emish ko'ngulni mehnatda kishi.

G'urbatda sevinmas emish, albatta, kishi.

Ko'nglum bu g'ariblikda shod o'lmadi, oh,

Yod etmas emish kishini g'urbatda kishi.

* * *

Uz, oh, Zahiriddin Muhammad Bobur!
Yuz oh, Zahiriddin Muhammad Bobur!
Sarrishtayi ayshdin ko'ngulni zinhor
Tuz oh, Zahiriddin Muhammad Bobur.

* * *

Kim bor anga ilm tolibi – ilm kerak.
Men bormen ilm tolibi – ilm kerak.
Men tolibi ilm-u tolibi ilme yo'q,
O'rgangani ilm tolibi ilm kerak!

3-topshiriq. Testlarni yeching.

1. Bobur hayoti va ijodiga oid noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.

A. Bobur 1526-yilda Hindistonni zabt etib, katta saltanat o'rnatgan.

B. Bobur ikkita devon tuzgan. Shulardan bittasi yetib kelgan.

D. Boburning xoki, vasiyatiga muvofiq. Samarqandga to'chiriladi.

E. Shoir 1530-yil agrada vafot etgan.

2. Boburning qancha she'ri bizgacha yetib kelgan?

A. 200 dan ortiq B. 1000 dan ortiq D. 225 ta

E. 400 dan ortiq

3. Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen,

Ham mol yig'ishtirur laim ermasmen.

Kobulda iqomat etti Bobur, dersiz,

Andoq demangizlarkim, muqim ermasmen. Ajratib ko'rsatilgan so'zning ma'nosini aniqlang.

A. Kishansiz B. Qora D. Gado E. Oltin-kumush

**4. Boburning qaysi ruboiysida qayg‘uli holning tasviri
yu, uning hazil-mutoyibali ifodasini mushtarak tarzda
tasvirlagan?**

- A. “Har kimki, vafo qilsa, vafo topqusidur”
- B. “Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen”
- D. “Hajringda bu tun ko‘ngulda qayg‘u erdi”
- E. “Jismimda isitma kunda mahkam bo‘ladur”

**5. Boburning qaysi ruboiysi yaxshilikning sharofati,
yomonlikning kasofati haqida?**

- A. “Har kimki, vafo qilsa, vafo topqusidur”
- B. “Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen”
- D. “Yod etmas emish kishini g‘urbatda kishi”
- E. “Jismimda isitma kunda mahkam bo‘ladur”

V. Uyga vazifa. Darslikda berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: MUQIMIY HAYOTI VA IJODI. “SAYOHATNOMA” ASARI.

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Muqimiy hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish, “Sayohatnoma” janri bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o’quvchilarda yaxshilik, hurmat, do’stlik, talonlik kabi ijobiy sifatlarni rivojlantirish.

Rivojlantiruvchi maqsad: o’quvchilar so’z boyligini oshirish, nutqini o’stirish, dunyoqarashini kengaytirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “Topshiriqlarni top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda o’qish.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid asboblardan, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Yurgan – daryo, o’tirgan – bo’yra.

(Maqol)

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O’quvchilar hamda o’qituvchi hamkorligida o’qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so’rash:

“Bobur hayoti va ijodi. Ruboiylar” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o’quvchilar qanday bajarгани tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O’qituvchi Muqimiy haqida quyidagicha ma’lumot beradi:

“O‘n to‘qqizinchi asrning ikkinchi yarmi va yigirmanchi asrning boshlarida ravnaq topgan milliy uyg‘onish adabiyotining zabardast vakillaridan biri Muhammad Aminxo‘ja Muqimiydir.

Muhammad Aminxo‘ja Mirzaxo‘ja o‘g‘li Muqimiy 1850-yilda Qo‘qon shahrida Bekvachcha mahallasida, novvoy oilasida tug‘ilgan.

Muqimiy dastlab o‘z mahallasidagi mulla Abduxalil maktabida tahsil oladi. Shoirning ilm o‘rganishi va badiiy ijodga erta qiziqishida uning validasi, qobiliyatli ayol Oyshabibi aytib bergan ko‘plab ertak va qo‘shiqlarning ta‘siri kuchli bo‘lgan.

Muqimiy dastlab Qo‘qondagi «Hokim oyim» madrasasida ta‘lim oladi. 1872-1873-yillarda Buxoroga borib, u yerdagi «Mehtar anbar» madrasasida o‘qishni davom ettiradi. 1876-yilda o‘qishni tamomlab, Qo‘qonga qaytadi. Uylanadi. Shoir dastlab yer qurilishi mahkamasida mirzalik, so‘ngra Sirdaryo yoqasida joylashgan Oqjardagi paromda pattachilik qiladi.

Moddiy muhtojlik Muqimiy oilasining buzilishiga olib keladi. Xotini o‘g‘lini onasiga tashlab, boshqa kishiga turmushga chiqadi. Shoir o‘z ota hovlisini tark etib, shu mahallada joylashgan Hazrat madrasasidan bir hujra oladi. Shu «hujrayi tang va torlikda bekaslik va g‘ariblik chirog‘ini yoqib» muhtojlikda umr o‘tkazadi.

Muqimiy hayotini mutolaa va ijod qilishga bag‘ishlaydi. Zamonasining yetuk xattotlaridan bo‘lgan Muhammad Yusuf xattotdan ta‘lim olib, xushxat kotib bo‘lib yetishgan Muqimiyga xattotlik asosiy kasb va tirikchilik manbayi bo‘lib xizmat qiladi.

Bu davrga kelib Muqimiy o‘zining jo‘shqin lirikasi va davrning hukmron ijtimoiy guruhlarini achchiq tanqid ostiga oluvchi hajviy asarlari, yumorlari bilan shuhrat qozonadi. O‘z davri adabiy harakatining yetakchilaridan biriga aylanadi. Muqimiy Qo‘qonda Furqat, Zavqiy, Nisbat, Muhayyir,

Ularbiy, Nasimiy, Mavlaviy va boshqa shoirlardan tashkil topgan yirik adabiy guruhga boshchilik qiladi.

1885-1886-yillarda shoirning otasi Mirzaxo‘ja vafot etadi. Ulani boqish shoir zimmasiga tushadi. Muqimiyning ahvoli yanada mushkullashadi. Shoir bu ahvoldan qutulish yo‘llarini talaydi. Shu sababdan bo‘lsa kerak, 1887-1888-yillarda Qo‘qonni tark etib, Toshkentga boradi. 1892-yilning boshlarida shoir ikkinchi marta Toshkentga yo‘l oladi. Muqimiy Toshkent safari vaqtida ota yurtidagi qarindosh-urug‘larini topadi, do‘stlar orttiradi. Muqimiy Farg‘ona vodiysining shahar va qishloqlariga ham bir necha marta sayohatga chiqadi.

Muttasil davom etgan moddiy muhtojlik, kamsitish va ta‘qiblar shoir sog‘lig‘iga ta‘sir qilgan edi. 1898-1899-yillarga kelib Muqimiy tez-tez kasalga chalinib, 4-5 oylab yotib qoladi va xastalik tufayli 1903-yilda 53 yoshida, ayni ijodiy kamolotga yetgan paytda vafot etadi.

Muqimiy lirikaning g‘azal, muxammas, murabba, masnaviy, ruboiy, tuyuq, fard kabi janrlarida barakali ijod qildi. Bu adabiy shakllarning takomiliga ham jiddiy hissa qo‘shdi.

O‘z davri adabiyotida sayohatnoma janrining shakllanishi va takomilga erishuvida hassos shoirimiz Muqimiyning xizmati, ayniqsa, katta. Muqimiyni o‘zbek adabiyotida mukammal ko‘rinish olgan, adabiy an‘anaga aylangan sayohatnoma janrining asoschisi deya olamiz”.

Shundan so‘ng “Sayohatnoma”lar o‘qiladi. Tahlil qilinadi. Mavzuni mustahkamlash uchun topshiriqlar beriladi.

IV. Mustahkamlash.

1- topshiriq. Qo‘qondan Shohimardonga” va “Qo‘qondan Farg‘onaga” qilgan sayohatlarida duch kelgan manzillarini ketma-ketlikda yozing.

O'ltarma

Qudash

2-topshiriq. Adib "Qo'qondan Shohimardonga" soyahatida quyidagi manzillarni ularga mos rasmlar bilan birlashtiring.

Do'rmoncha

Bo'rbaliq

Roshidon

Oltiariq

3-topshiriq. Nuqtalar o'rniga mos joy nomlarini qo'ying.

..... agarchi xushhavo,
Odamlari yengilnamo,
Bir-birlarila doimo
Bo'lar-bo'lmasga jang ekan.

..... kabi bir joy kam,
Tushmay o'tib qildi alam,
Olma, anor o'rniga ham
Bog'ida tok-u zang ekan.

Ko'p odamidin
Bog'larda ekmishlar tariq.
Yetim haqi - go'shti baliq,
Qilmishlari nayrang ekan.

... ajoyib joy ekan,
Bir ko'cha ketgan soy ekan,
Salqin supa hoy-hoy ekan,
Kim ko'rsa, hang-u mang ekan.

Tayanch so'zlar: «Rafqon» «Yayfan» «Nursux»

«Boshariq»

4-topshiriq. Testni yeching.

1. Muqimiy sayohatnomalarida qayerning “dashti qiroqchizor”ligidan noliydi?

- A. Oq yerni
- B. Yayfanni
- D. Do'rmonchani
- E. O'tarmani

**2. *Qishloq juvoni yig'lishib,
Issig'da o'ynashgay pishib,
O'tgan tamoshobin tushib,
Seshanba kun bozor ekan...* “Sayohatnoma” dan
qilingan ushbu parchada qaysi qishloq tasvirlangan?**

- A. Yakkatut
- B. Nursux
- D. Rafqon
- E. Rabot

**3. Muqimiy Hoji Zuhur, hofiz Umar, Qahhor kabi
shaxslarga qayerda duch kelgan?**

- A. Tikka Rabotda
- B. Isfarada
- D. Nursuxda
- E. Rafqonda

**4. *Aflok kajraftor uchun,
Har dam ko'ngul afgor uchun,
Ho'qand tang-u tor uchun,
Sahro chiqish darkor ekan.* Muqimiyning qayerga
qilingan sayohati yuqoridagi misralar bilan boshlanadi?**

- A. Qo'qondan Marg'ilonga

B. Qo‘qondan Shohimardonga

D. Qo‘qondan Isfaraga

E. Qo‘qondan Farg‘onaga

5. Sayohatnomaning ichki tuzilishi to‘g‘ri berilgan qatorni aniqlang.

A. Allohga hamd, sayohatga chiqish sabablari, sayohatdan muayyan xulosa

B. Qisqacha tarjimayi holi, sayohatga chiqish sabablari, xulosa

D. Sayohat foydalari to‘g‘risida mulohaza, sayohatga chiqish sababi, xulosa

E. Kirish, yo‘l xotiralarining batafsil bayoni, xulosa

V. Uyga vazifa: Darslikdagi savol va topshiriqlarni bajarish.

Mavzu: Sa‘diy Sheroziy hayoti va ijodi.

“Guliston” va “Bo‘ston” asarlari

Darsning maqsadi:

Ta‘limiy: Sa‘diy hayoti va ijodi haqida ma‘lumot berish, “Guliston” va “Bo‘ston” asarlari bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilarda yaxshilik, hurmat, do‘stlik, halollik kabi ijobiy sifatlarni rivojlantirish.

Rivojlantiruvchi maqsad: o‘quvchilar so‘z boyligini orttirish, nutqini o‘stirish, dunyoqarashini kengaytirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

**So'zni ko'ngilda pishqarmaguncha tilga keltirma,
Va harnekim, ko'ngilda bor – tilga surma.**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so'z yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

“Muqimiy hayoti va ijodi. “Sayohatnoma”asari” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi Sa'diy Sheroziy haqida quyidagicha ma'lumot beradi:

U kishining ismi sharifi Shayx Muslihiddin Sa'diy sheroziydir. «Shayx» deb ko'proq so'fiylar boshlig'iga, din arboblari nisbatan aytilgan. Taxallusidan ma'lum bo'lganidek, sherozlik. Sheraz Eronning mashhur shaharlaridan.

Sa'diy nomini dunyoning juda ko'p mamlakatlarida biladilar. Sharqda u qanchalar hurmat bilan tilga olinsa, G'arbda ham bu shoirning e'tibori shuncha baland.

Sababi nimada? Sababi shundaki, u ajoyib g'azallar yozdi. Bu g'azallar hikmatli fikrlarga boy edi. Go'zal o'xshatishlarga, ta'birli manzaralarga to'la edi. Masalan:

Ey sarbon, ohista ron oromi jonam meravad, - deb boshlanar edi bir g'azali.

Tuya yetaklovchini, karvonboshini «sarbon» deydilar. Ushbu shoir unga qarata iltijo etmoqda:

Ey sarbon, ohista yur, oromijonim boradur,...

Ko'z oldingizga keltiring. Bepoyon sahro, karvon ohista yo'lga tushmoqda. Ilojsiz oshiq uning atrofida parvonadek aylanadi, karvonni qo'yib yuborgisi kelmaydi. Chunki bu karvonda uning joni, jahoni ketib bormoqda. Forschadagi «sarbon - ohista ron, oromi jon» so'zlaridagi ohangdoshlik ichki qofiya shu bir satrning o'zidayoq nolakor musiqa yaratadi. Ayni paytda, qalqib-qalqib borayotgan tuyalar qatori, ular o'rkachi ustida bir maromda tebranayotgan mahofalar (odam o'tirib ketishga mo'ljallangan, avtomobil kabinasini esga tushiruvchi moslama uychalar). Bir satrda shuncha ma'no, shuncha ohang, shuncha dard bor edi. Shuning uchun ham shoirni Eronda qanchalar sevsalar, Turkistonda ham shuncha sevadilar. Eron-u Turkistonni qo'ying, fransuz Volter, nemis Gyotelar ham o'z asarlarida uning she'rlariga murojaat qilgan.

U Sherozda o'ziga to'q va ma'rifatli bir xonadonda o'sib ulg'aygan. Uzoq umr ko'rgan. Tug'ilgan yilini har xil (1184, 1189, 1203, 1210) ko'rsatadilar. 1292-yilda vafot etgan. Umriining 20 yilidan ko'prog'i sayohatda o'tgan. Afrikadan Xitoygacha, Hindistondan Farangistongacha kezib chiqqan. Musofirlikning, hatto asirlikning azoblarini ko'rgan. Bu sayohatlari davomida ko'rgan-bilganlarini umumlashtirib, sayqallab «Bo'ston» (1257-yilda yozilgan) hamda «Guliston» (1258) asarlariga ixcham hikoyalar qilib kiritgan.

«Guliston», «Bo'ston» asarlarini Alisher Navoiy sevib o'qigan. U o'zining «Lison ut-tayr» («Qush tili») asarida buni alohida ta'kidlab aytadi. Haqiqatan ham, bu asarlar o'tmishda sho'rolar tuzumi o'rnatilgunga qadar ham eski maktablarda darslik sifatida o'qitilar edi. XX asr boshida yetishib chiqqan jadid ma'rifatchilarimiz bu kitoblardan ilhom olib yangi darsliklar yaratdilar. Abdulla Avloniyning «Turkiy Guliston yoxud axloq» asari shundaylardan edi.

«Guliston» asari so'nggi olti-yetti asr davomida o'zbek tiliga bir necha bor tarjima qilingan. «Bo'ston» 1960-yilda o'zbekchaga o'girildi".

Shundan so'ng o'quvchilar "Guliston" va "Bo'ston" asarida keltirilgan hikoyatlarni o'qiydi. Hikoyatlar yuzasidan topshiriqlar beriladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. "Hunar o'rganmoq" hikoyati oxirida berilgan she'ri o'qing. Uni hikoyat matniga bog'lab izohlang.
2. Sa'diy daryo ko'rmagan qulni nima uchun tanqid qiladi? Hikoya matni asosida javob bering.
3. O'g'ilning nomunosib harakati uchun zindonga tushgan darvesh hikoyasida Sa'diy qanday g'oyani olg'a surgan?
4. "Ayb qidirmaslik" matnida "Ey odil, tikanmas, gulni dasta qil" degan misra bor. U qanday ma'noni anglatadi?
5. Hayit kuni adashib qolgan bolaning qanday o'ziga kasalliklari bor? Muallif bu hikoya orqali nima demoqchi?
6. "Adolatli podshoh" haqidagi hikoyatda Jamshid podshoh tomonidan buloq boshiga yozilgan bir hikmat bor. Ushbu hikmatni hikoyaga bog'lab izohlab bering.

2-topshiriq. Testni yeching.

1. Sa'diy Sheroziy qaysi asarida bir yig'inda shaharning qimmatbaho kiyimlariga burkangan kazo-kazolari yecholmagan masalani poygakda o'tirgan eski to'n yopingan darvesh yechib berganini va o'sha darvesh men o'zim edim deb tugatgan hikoyasi keltirilgan?

- A. "Guliston"
- B. "Gulistoni bit- turkiy"
- D. "Turkiy guliston yohud axloq"
- E. "Bo'ston"

2. "Daryo ko'rmagan qul hikoyati" qaysi asarda uchraydi?

- A. "Guliston" asarida
- B. "Bo'ston"

D. "Hayrat ul-abror"

E. "Boburnoma"

3. **"..hunar chashmayi ravon va davlati bepoyondurkim, agar hunarmand odam davlatdin tushsa, hech g'am va alami yo'qdur. Nedinkim, hunar aning zotida ulug' davlatdur va har yergakim borsa, sohibi qadr bo'lur va majlisning yuqorisida o'lturur va hunarsiz kishi gadoylik qilur va har joygakim borsa, beqadr va bee'tibor bo'lur". Ushbu fikrlar qaysi asardan olingan?**

A. "Guliston"

B. "Bo'ston"

D. "Hayrat ul-abror"

E. "Mahbub ul-qulub"

4. *Ota merosini gar istasang, o'rgan ota ilmin,*

Ki qolgan mol otadin sahl muddatda tamom o'lg'ay.

Ushbu misralar qaysi asardan olingan?

A. "Guliston"

B. "Bo'ston"

D. "Hayrat ul-abror"

E. "Mahbub ul-qulub"

5. **"Ofiyat qadrin bir musibatg'a griftor bo'lg'on kishi bilgusidur". Ushbu xulosa Sa'diyning qaysi hikoyatiga hamohang?**

A. Hunar o'rganmoq haqida

B. Daryo ko'rmagan qul hikoyati

D. Ayb qidirmaslik haqida

E. Darvesh hikoyati

MAVZU: ABDULLA AVLONIY HAYOTI VA IJODI. HIKOYALAR TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Abdulla Avloniy hayoti va ijodi haqida ma'lumot berish. "Chin do'st", "Yolg'on do'st", "Xurus ila bo'ri", "Janjachilikning zarari" hikoyalari bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o'quvchilarni haqiqiy va soxta do'stlik sifatлари bilan tanishtirish, o'zaro hurmat tuyg'ularini singdirish.

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Guruhlarga ajrat" usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid namnalar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

**Ushoq qand oq tuzga monand erur,
Va lekin biri tuz tuz, biri qand erur .**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so'z yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

“Sa’diy Sheroziy hayoti va ijodi” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O‘qituvchi adib haqida quyidagi ma’lumotlar bilan o‘quvchilarni tanishtiradi:

Abdulla Avloniya hayoti va ijodidagi muhim tarixiy sanalar:

1878-yil 12-iyul	Toshkent shahrining Mergancha mahallasida lunarnand-to‘quvchi oilasida tug‘ildi.
1890-yil	O‘qchi mahallasidagi boshlang‘ich maktabga o‘qishni tugatdi.
1894-yil	Abdulla Avloniyning ilk she’riy mashqlari bitilgan
1905-yildan	O‘z mashqlari bilan matbuot sahifalarida qatnasha boshladi.
1905-1908- yillar	Gazetchilik bilan shug‘ullandi.
1907-yil 4-dekabr	Avloniy muharrirligida bu «Shuhrat» gazetasining birinchi soni bosmadan chiqdi.
1909-yil	«Jamiyati xayriya» tashkilotini ochdi
1913- yil	«Turon» jamiyatini ochdi.
1919-1920-yillar	Diplomatik vazifalarda ishladi.
1927-yilda	«Mehnat gahramoni» unvoni bilan taqdirlandi.

1930-yilda «O‘zbekiston xalq maorifi zarbdori» unvoni berildi.

1934-yil 25-avgust Abdulla Avloniy vafot etdi.

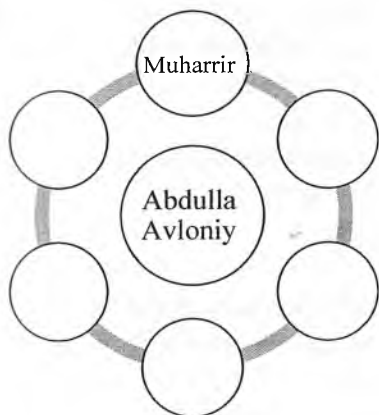
Asarlari

«Birinchi muallim» (1909)	«Ikkinchi muallim» (1912)	«Turkiy Guliston yoxud axloq» (1913)	«Maktab gulistoni» (1916)	«Adabiyot yoxud milliy she’rlar» (1909-1916)
------------------------------	------------------------------	---	------------------------------	---

Shundan so‘ng darslikda berilgan hikoyalar o‘quvchilar tomonidan o‘qiladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Abdulla Avloniy qanday faoliyatlar bilan shug‘ullangan? Ularni quyidagi shaklga joylashtiring.

2-topshiriq. Testni yeching.

1. Abdulla Avloniy ochgan qaysi tashkilot o'z oldiga sahna ishlariga qiziqish uyg'otish, xalq uchun spektakllar qo'yib berish va ular orqali ommaga ma'naviy oziq berish; klub, musiqa kurslari, kutubxona va qiroatxonalar ochish; o'quvchilarga moddiy yordam ko'rsatish kabi vazifalarni qo'ygan edi?

- A. "Turon" jamiyati B. "Shuhrat" gazetasi
D. "Jamiyati xayriya" tashkiloti
E. "Osiyo" nashriyoti

2. Abdulla Avloniy hayoti va ijodiga bog'liq noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.

- A. "Turon" jamiyati qoshida "Turon" teatrini ochgan.
B. 10 ga yaqin sahna asarlarini rus tilidan o'zbek tiliga tarjima qilgan.

- D. Adib "Turon" teatri uchun 3 ta pyesa yozgan.
E. Barchasi to'g'ri

3. *Sening isming bu dunyoda muqaddasdur,
Har kim sening qadring bilmas – aqli pastdur.*

Sening tuyg'ung yuraklarga savdo solur,

Sening darding boshqa dardni tortib olur. Ushbu misralar Abdulla Avloniyning qaysi she'ridan olingan?

- A. "Vatanni suymak" B. "Ona vatan"
D. "Xalqim" E. "Vatan"

4. Abdulla Avloniyning "Vatan" she'ri qaysi kitobdan olingan?

- A. "Turkiy guliston yohud axloq"
B. "Ikkinchi muallim"
D. "Maktab gulistoni" E. "Birinchi muallim"

5. "Vatan" she'rida shoir vatanning qadrini bilmaganlarni nimaga o'xshatadi?

- A. Tuproqqa B. Xazonga
D. Bo'riga E. Boyqushga

ERKIN VOHIDOV HAYOTI VA IJODI. “NIDO” DOSTONI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Erkin Vohidov hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Nido” dostoni matni bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o’quvchilarga tinchlikni qadriga yetish, muvofiq urush keltirgan kulfatlarni tushuntirish orqali bugungi mustaqil vatanimizni qadrlash e’zolashga undash.

Rivojlantiruvchi: o’quvchilarning og’zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so’z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To’g’risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid namunalar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog’ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

**Odami ersang demagil odami,
Oniki, yo‘q xalq g‘amidin g‘ami.**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so’z yoziladi. O’quvchilar hamda o’qituvchi hamkorligida o’qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so’rash:

“Abdulla Avloniy” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan mavol va topshiriqlarni o’quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi adib haqida quyidagi ma'lumotlar bilan o'quvchilarni tanishtiradi:

“O‘zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidov 1936-yil 28-dekabrda Farg‘ona viloyatining Oltiariq tumanida muallim oilasida tug‘ilgan. Uning otasi Ikkinchi jahon urushidan og‘ir jarohat olib qaytadi va 1945-yilda vafot etadi. Oradan bir yil o‘tgach, onasi ham dunyodan o‘tadi. O‘n yoshga yetar-yetmas ham ota, ham onadan ajrab qolgan yosh Erkinni tog‘asi o‘z tarbiyasiga oladi. Toshkentga – tog‘asinikiga kelgan shoir qunt bilan o‘qishlarini davom ettiradi. Unda kitobga, adabiyotga havas juda erta uyg‘ondi.

E. Vohidov Toshkent davlat universiteti (hozirgi Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti)ning filologiya fakultetiga o‘qishga kiradi. Endilikda u adabiyotni tom ma’noda chuqur o‘rganishga kirishadi. Buyuk ijodkorlarning asarlarini berilib o‘qir ekan, ulardan badiiy mahorat sirlarini, so‘zga mas’uliyat hissini, soddalik va ravonlikni o‘zlashtirishga intiladi.

Erkin Vohidov universitetni tugatgach, uzoq yillar nashriyotlarda ishladi, o‘zbek va jahon adabiyotining eng sara asarlarini chop etishda faol ishtirok etdi. 1964-yilda yaratilgan «Nido» dostonidan so‘ng birin-ketin «Orzu chashmasi», «Palatkada yozilgan doston», «Quyosh maskani», «Ruhtar isyoni» kabi ajoyib dostonlar yozdi.

U ko‘plab mashhur jahon shoirlarining asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qildi. Xususan, E. Vohidov tarjima qilgan rus shoiri Sergey Yesenin she‘rlari, nemis shoiri Gyotening «Faust» asari o‘zbek adabiy muhitida katta hodisa bo‘ldi. Shoir yangidan tashkil etilgan «Yoshlik» jurnalining bosh muharriri sifatida yoshlarning adabiyotga kirib kelishi uchun jonbozlik ko‘rsatdi.

E. Vohidovning ilk to‘plami 1961-yilda «Tong nafasi» nomi bilan chop etilgan edi. Shundan so‘ng birin-ketin «Qo‘shiqlarim sizga», «Yurak va aql», «Mening yulduzim», «Nido», «Lirika», «Palatkada yozilgan doston», «Yoshlik davoni», «Charog‘bon», «Dostonlar», «Muhabbat», «Hozirgi mahlar», «Tirik sayyoralar», «Iztirob» kabi asarlari nashr qilindi.

E. Vohidov faqat she‘r va dostonlar yozibgina qolmay, boshqa janrlarda ham barakali ijod qildi. U dramaturgiya sohasida ham o‘z qalamini sinab, «Oltin devor», «Istanbul tajfasi» kabi dramalar yaratdi. Ayniqsa, «Oltin devor» komediyasi uzoq yillar o‘zbek teatri sahnasidan tushmay keldi.

E. Vohidov ellik yildan ko‘proq davr mobaynida ijod qilgan asarlarini to‘plab, «Ishq savdosi», «She‘r dunyosi», «Umr davyosi» va «Ko‘ngil nidosi» nomli to‘rt jildlik saylanmasini o‘quvchilarga taqdim etdi. Bu asarlar faqat shoir qalbining, techinmalarininggina emas, balki xalq hayotining ham ko‘zgusidir.

Shoir asarlarida hayotga, go‘zallikka muhabbat, yovuzlikka, tu- banlikka nafrat yaqqol sezilib turadi. Uning ilk dostoni – «Nido»da insoniyatga og‘ir judoliklar, bitmas jarohatlar keltiradigan urush qattiq qoralansa, keyinroq bitilgan «Ruhlar isyoni» dostonida xalqlar, millatlar, dinlar o‘rtasidagi nizolar bashariyatga naqadar katta falokatlar olib kelishi teran tasvirlangan. Bu esa shoir ijodida insonparvarlik hamisha bosh mavzu bo‘lib kelganligini ko‘rsatadi.

Erkin Vohidovning el-yurt va adabiyot oldidagi xizmatlari inobatga olinib, «Buyuk xizmatlari uchun» ordeni va «O‘zbekiston Qahramoni» unvoni bilan taqdirlangan”.

Shoir hayoti va ijodi bilan tanishtirilgach, “Nido” dostoni a‘qiladi.

IV. Mustahkamlash.

Testni yeching

1. Erkin Vohidovning ilk to'plamini aniqlang.

- A. "Tong nafasi" B. "Yurak va aql"
D. "Yoshlik devoni" E. "Tirik sayyoralar"

2. Erkin Vohidovning qaysi asarida insoniyatga og'ir judoliklar, bitmas jarohatlar keltiradigan urush qattiq qoralanadi?

- A. "Nido" B. "Palatkada yozilgan doston"
D. "Ruhlar isyoni" E. "Orzu chashmasi"

3. "Nido" dostonida qo'ltiqtayoqda uyga qaytgan kim edi?

- A. Xol aka B. Rustamning akasi
D. Rustam E. Tal'at

4. "Nido" dostonida tasvirlangan urush payti qo'lidan ayrilgan kim edi?

- A. Xol aka B. Rustamning akasi
D. Rustam E. Tal'at

5. "Nido" dostonida kimning dadasidan qoraxat keladi?

- A. O'ktamning B. Rustamning
D. Xol akaning E. Tal'atning

V. Uyga vazifa: darslikda mavzu yuzasidan berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: ABDULLA ORIPOV HAYOTI VA IJODI. “O‘ZBEKISTON” SHE’RI TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Abdulla Oripov hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “O‘zbekiston” she’ri matni bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: ona vatanga muhabbat, ajdodlarga hurmat tuyg‘ularini singdirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

O‘zga yurtda shoh bo‘lguncha o‘z yurtida gado bo‘l.
(Maqol)

Doskaga ushbu maqol yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Erkin Vohidov hayoti va ijodi” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajarгани tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi adib haqida quyidagi ma'lumotlar bilan o'quvchilarni tanishtiradi:

“Abdulla Oripov – o'zbek adabiyotining zabardast vakillaridan. Mashhur shoir, tarjimon, O'zbekiston Qahramoni.

Shoir 1941-yilning 21-martida Qashqadaryo viloyati Koson tumanining Neko'z qishlog'ida tug'ilgan. Otasi Orif bobo ko'pni ko'rgan, donishmand kishilardan edi. Elda e'tiborli, ko'p yillar rahbar bo'lib kelgan, so'zni topib so'zlaydiganlardan edi. Mustaqillik kunlariga yetishib, o'g'lining shon-shuhratini ko'rib vafot etdi. Onasi Turdi Karvon qizi shoirtabiat, xalq adabiyotini nozik his qiluvchi fozila ayollardan edi. Erta vafot etdi. Lekin suyukli o'g'ining birinchi kitobini ko'rib ketdi. Ehtimolki, Abdullaning kelajagini bashorat qilib ketdi. Bu tuyg'ular uning «Onajon» she'rida juda samimiy ifodalangan. So'ngroq shoir shu nomda butun bir kitob ham yozdi.

Bo'lajak shoir Neko'zdagi o'rta maktabda o'qidi. Ta'lim-tarbiyasida oila muhitining ta'siri katta bo'ldi. To'rt aka-ukaning hammasi adabiyot muxlisi edi. Kattasi institutni bitirib, maktabda dars berar, ikkitasi oliy o'quv yurtlarida o'qishar, uyida yaxshi kitoblar ko'p bo'lar edi. She'rga, kitobga mehr Abdullada maktab yoshida paydo bo'ldi. Dastlabki she'rlari o'quvchiligida bosildi. Birinchi maslahatchilari akalari va muallimlari bo'lishdi.

Abdulla Oripov 1958-yilda o'rta maktabni bitirib, Toshkentga keladi va hozirgi O'zbekiston Milliy universitetining filologiya fakultetiga o'qishga kiradi. 1963-yilda ushbu fakultetning jurnalistika bo'limini tamomlaydi va nashriyotlarda ishlaydi. Birinchi kitobi 1965-yilda «Mitti yulduz» nomi bilan bosilib chiqadi. Bu mitti kitobcha adabiyotimizga katta iste'dod kirib kelayotganini ma'lum qiladi. Unga o'z davrining eng mashhur adiblari, masalan,

Abdulla Qahhor e'tibor bilan qaragan va salohiyatiga yuksak baho bergan edi.

So'ng Abdulla Oripovning o'nlab kitoblari nashr etildi. Hujuk italyan shoiri Dantening «Ilohiy komediya» asarini juda katta mahorat bilan o'zbek tiliga tarjima qildi. Amir Temur haqida «Sohibqiron» nomli drama yozdi. O'z asarlari bilan salqimizning atoqli va ardoqli shoiriga aylandi. Ayni paytda qanchadan qancha she'rlari xorijiy tillarga tarjima qilindi. Yurtimizdagina emas, chet mamlakatlarda ham dovuq qozondi. Uni XX asr jahon adabiyotining ko'pgina vakillari tan oldilar.

Bugun Abdulla Oripov davrimizning eng mashhur ijodkorlaridan: «O'zbekiston Respublikasi Davlat Madhiyasi» matni muallifi, O'zbekiston xalq shoiri. Alisher Navoiy nomidagi respublika davlat mukofotiga sazovor bo'lgan. 1998-yilda shoir va yozuvchilarimiz orasida birinchi bo'lib «O'zbekiston Qahramoni» faxriy unvoni bilan taqdirlangan”.

“O'zbekiston” she'ri bandma-band o'qiladi va tahlil qilinadi. Tushunarsiz va izohtalab so'zlar, tarixiy shaxslar tushuntiriladi.

IV. Mustahkamlash.

1-topshiriq. “O'zbekiston” qasidasida tilga olingan tarixiy shaxslarni yozing va ularga tavsif bering. Yurtimiz tarixida ularning qanday o'rni bor?

	Tarixiy shaxslar	Tavsif
1.	Hamid Olimjon	Shoir

2-topshiriq. Testni yeching.

1. Abdulla Oripovning birinchi kitobi qanday nom bilan bosilib chiqqan?

- A. "Onajon" B. "Mitti yulduz"
D. "O'zbekiston" E. "Sohibqiron"

2. Abdulla Oripovning "Sohibqiron" asari qaysi janrda yozilgan?

- A. G'azal B. Drama
D. Muxammas E. She'riy ertak

3. Dantening "Ilohiy komediya" asarini juda katta mahorat bilan kim o'zbek tiliga tarjima qilgan?

- A. Oybek
B. Abdulla Avloniy
D. Erkin Vohidov
E. Abdulla Oripov

4. Abdulla Oripovning "O'zbekiston" qasidasining hajmi qancha?

- A. 14 satrlik 10 banddan iborat
B. 10 satrlik 10 banddan iborat
D. 10 satrlik 14 banddan iborat
E. 10 satrlik 15 banddan iborat

5. Abdulla Oripovning "O'zbekiston" qasidasi haqidagi noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.

- A. Qasida jami 140 satrni tashkil etadi.
B. Qasida bandlaridagi toq va juft satrlar o'zaro qofiyalanib keladi.
D. Qasida tarkibidagi har bandning so'nggi bayti bir-biri bilan qofiyalanadi.
E. Barchasi to'g'ri

V. Uyga vazifa: darslikda mavzu yuzasidan berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: ANVAR OBIDJON HAYOTI VA IJODI. SHE'RLAR TAHLILI

Darsning maqsadi:

Ta'limiy: Anvar Obidjon hayoti va ijodi haqida ma'lumot berish. "Hayotning har lahzasi go'zal"she'ri matni bilan o'rnatish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o'quvchilarda har bir lahzaning qadriga erishish, shukronalik tuyg'ularini shakllantirish

Rivojlantiruvchi: o'quvchilarning og'zaki hamda yozma matnini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so'z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: "Aqliy hujum", "To'g'risini top", "Guruhlarga ajrat" usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog'ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma'naviyat daqiqasi:

**Ki har kim ayon etsa yaxshi qiliq,
Yetar yaxshiliqdin anga yaxshiliq**

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so'z yoziladi. O'quvchilar hamda o'qituvchi hamkorligida o'qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so'rash:

"Abdulla Oripov hayoti va ijodi" mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o'quvchilar qanday bajarгани tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi adib haqida quyidagi ma'lumotlar bilan o'quvchilarni tanishtiradi:

“O'zbekiston xalq shoiri Anvar Obidjon 1947-yil 8 yanvarda Farg'ona viloyati Oltiariq tumanining Poloson qishlog'ida tug'ilgan. Qishloq maktabida o'qib yurganidayoq kinomexanik, traktorchi singari kasblarni o'rganib, oilasiga yordam berishga harakat qilgan. Maktabni bitirgach esa konda burg'ilovchi, qishloqda kutubxonachi bo'lib ishladi. So'ng Samarqanddagi moliya texnikumida o'qib, 1966-1969-yillarda harbiy xizmatni o'tadi.

Armiyadan qaytib ham ma'lum muddat turli kasblarda ishlagach, nihoyat, tuman gazetasiga kelibgina o'z iqtidorini namoyish etish imkoniga ega bo'ldi. U 1971-1976-yillarda Oltiariq tumani gazetasida adabiy xodim, bo'lim mudiri sifatida ishlab, jurnalistlik va adabiy tahrir sohalarida yetarli tajriba orttiradi. Ayni paytda 1974-1979-yillar davomida hozirgi O'zbekiston Milliy universitetining jurnalistika fakultetida sirdan ta'lim oladi.

Garchi shoir dastlabki she'riy mashqlarini 14-15 yoshida boshlagan, harbiy xizmatda ham ancha-muncha she'r bitgan bo'lsa-da, «Ona yer» deb nomlangan ilk kitobi 1974-yilda – shoir 27yoshga kirganida chop etildi.

Anvar Obidjonning keyingi hayoti va ijodiy faoliyati poytaxt Toshkentda kechdi. U turli nashriyotlarda, jurnallarda mehnat qildi, 1989-1998-yillarda esa xalqimiz istiqlolining ilk nishonalaridan biri – «Cho'lpon» nashriyotida bosh muharrir, direktor bo'ldi.

Shundan buyon Anvar Obidjonning ellikdan ortiq kitobi nashr etildiki, bu ijodkorning qanchalar sermahsulligi, o'quvchilari safining kengligidan darak beradi.

Qolaversa, Anvar Obidjon nihoyatda serqirra ijodkor sifatida tanilgan. Avvalo, u zamonaviy bolalar adabiyotining zabardast vakili sanaladi. Ijodkor xalqimizning aziz

baqandlariga ko'plab she'riy, nasriy kitoblarni, teatr va kino tomoshalarini tortiq etgan. ularning ayrimlarinigina sanab o'tamiz: «Bahromning hikoyalari» (1980), «Masxaraboz bola» (1986), «Juda qiziq voqea» (1987), «Oltin yurakli Avtobola» (1988), «Dahshatli Meshpolvon» (1989), «Meshpolvonning poplari» (1994), «O'q o'tmas bolakay» (2005), «Atrofimizdagi qiziqchilar» (2014) va b.

Anvar Obidjonning bolalarga atalgan «Qo'ng'iroqli qolqonchi» nomli ilk komediyasi 1983-yilda respublika «Yosh tomoshabinlar» teatrida sahnalashtirilgan edi. Shundan buyon yurtimiz teatrlarida uning «Pahlavonning o'g'irlanishi», «Lopsang - hay-hay» («Qorinbotir»), «Navro'z va Hoychechak», «To'tiqul», «Alamazon», «Meshpolvon» kabi pyesalari qo'yildi. «O'zbekfilm» kinostudiyasida adib asanariylari asosida «Tilsimoy – g'aroyib qizaloq», «Dahshatli Meshpolvon» filmlari suratga olingan.

Keyingi yillarda adibning «Oltiariq hangomalari», «Haloga qolgan futbolchi», ikkita kitobdan iborat «Tanlangan she'rlar» hamda «Ajinasi bor yo'llar» singari yirik kitoblari «Qiziqchilar qo'liga yetib bordi.

Xalqimizning sevimli shoiri Anvar Obidjon 2020-yil 11-aprelda 73 yoshida vafot etdi.

Fidoiy ijodkor Anvar Obidjon «O'zbekiston xalq shoiri» unvoni bilan, «Fidokorona xizmatlari uchun» ordeni va «Shuhrat» medali bilan taqdirlangan”.

Darslikda berilgan she'rlar o'qiladi va tahlil qilinadi.

IV. Mustahkamlash.

Testni yeching.

1. Anvar Obidjonning qaysi she'rida erta tongdan quyosh bayungga qadar kuzatiladigan lavhalarda nihoyatda jonli aks ettirilgan?

A. “Hayotning har lahzasi go'zal”

B. “Vatanjon”

- D. "Tinch kunlar"
 E. "Yer"
2. "Kulib turgan munchoqko 'z bola
 «Tinchlik» so 'zin solar yodingga.
 Sochlaringdan erib oq tola
 Intilasan yana oldinga..." Ushbu misralar qaysi
 she'rdan olingan?
- A. "Hayotning har lahzasi go'zal"
 B. "Vatanjon"
 D. "Tinch kunlar"
 E. "Yer"
3. "Tinch kunlar" she'rida shoir nimani "tarixiy voqea"
 deb baholaydi?
- A. Mustaqillikka erishgan kunimizni
 B. Boburning Hindiston taxtiga o'tirishini
 D. Tinch o'tgan har bir kunni
 E. Alisher Navoiyning tug'ilgan kunini
4. "Vatanjon" she'rida shoir vatanni nimalarga
 o'xshatgan?
- A. Ota, kulba, yoshlik
 B. Soch tolasi, quyosh, bahor
 D. Ona, bola, daraxt
 E. Oy, olam, gul
5. Anvar Obidjonni ilk komediyasini belgilang.
- A. "Tilsimoy sarguzashtlari"
 B. "Pahlavonning o'g'irlanishi"
 D. "Alamazon"
 E. "Qo'ng'iroqli yolg'onchi"

V. Uyga vazifa: darslikda mavzu yuzasidan berilgan savol
 va topshiriqlarni bajarish.

MAVZU: NODAR DUMBADZE HAYOTI VA IJODI. “HELLADOS” HIKOYASI

Darsning maqsadi:

Ta’limiy: Nodar Dumbadze hayoti va ijodi haqida ma’lumot berish. “Hellados” hikoyasi bilan tanishtirish va tahlil qilish.

Tarbiyaviy: o‘quvchilarda vatanga muhabbat, chin do‘stlikka sadoqat kabi sifatlarni rivojlantirish.

Rivojlantiruvchi: o‘quvchilarning og‘zaki hamda yozma nutqini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, so‘z boyligini oshirish.

Dars turi: Aralash

Darsda foydalaniladigan usullar: “Aqliy hujum”, “To‘g‘risini top”, “Guruhlarga ajrat” usuli, kichik guruhlarda ishlash.

Darsning jihozlari: darslik, kompyuter, mavzuga oid rasmlar, tarqatma materiallar, A 4 formatli qog‘ozlar, markerlar

Darsning borishi:

I. Tashkiliy qism:

- a) salomlashish
- b) davomatni aniqlash;
- d) ma’naviyat daqiqasi:

Xiradmand chin so‘zdin o‘zgasin demas,

Vale borcha chin ham degulik emas.

(Alisher Navoiy)

Doskaga ushbu hikmatli so‘z yoziladi. O‘quvchilar hamda o‘qituvchi hamkorligida o‘qib tahlil qilinadi.

II. Uy vazifasini so‘rash:

“Anvar Obidjon hayoti va ijodi” mavzusi yuzasidan darslikda berilgan savol va topshiriqlarni o‘quvchilar qanday bajargani tekshiriladi va baholanadi.

III. Yangi mavzu bayoni.

O'qituvchi adib haqida quyidagi ma'lumotlar bilan o'quvchilarni tanishtiradi:

“Gruzin xalqining ardoqli adibi Nodar Dumbadze asarlarida ifoda etilgan ezgulik, insonparvarlik, adolatsevarlik, xalqqa muhabbat tuyg‘ulari uni boshqa xalqlar o‘quvchilari uchun ham suyukli yozuvchiga aylantirgan. Jumladan, Nodar Dumbadzening o‘nlab hikoyalari, «Kukaracha» qissasi, «Oq bayroqlar», «Abadiyat qonuni» singari romanlari mohir tarjimon Nizom Komil tomonidan ona tilimizga o‘g‘irilgan. «Abadiyat qonuni» asari asosida o‘zbek san’atkorlari tomonidan yaratilgan ko‘p qismli videofilm namoyish etilgach, adib ijodiga qiziqish bizning yurtimizda yanada kuchaygan.

Nodar Vladimirovich Dumbadze 1928-yilning 14-iyulida Gruziya poytaxti Tbilisi shahrida tug‘ilgan. Yozuvchining ilk hikoyalar to‘plami «Qishloq bolalari» nomi bilan 1958-yilda chop etilgan. Uning dastlabki yirik asarlari «Men, buvim, Iliko va Illarion» qissasi 1960-yilda, «Quyoshni ko‘ryapman» nomli romani esa 1962-yilda yaratilgan. Yozuvchining bu asarlarida Ikkinchi jahon urushi yillaridagi gruzin qishloqlaridagi og‘ir va mashaqqatli hayot manzaralari, bir-biriga o‘xshamaydigan taqdir egalari obrazi yorqin aks ettirilgan.

Adib zamonaviy mavzulardagi asarlarida insonlarning bir-biriga munosabatidagi odamiylik, oqibat singari fazilatlarini ulug‘laydi. Uning 1967-yilda yozilgan «Quyosh kechasi», 1972-yilda chop etilgan «Oq bayroqlar» romanlari bunga misol bo‘la oladi.

Nodar Dumbadzening 1978-yilda yaratilgan «Abadiyat qonuni» asari nafaqat Gruziyaning o‘zida, balki ko‘plab boshqa yurtlarda ham izlab topib o‘qiladigan asarlar qatoridan joy oldi. Bu romanda insonning hayotdagi o‘rni, undan talab etiladigan fidoyilik, halollik, vijdonlilik, adolatparvarlik xususiyatlari to‘g‘risida keng mushohada yuritilgan. Adibning aksariyat

...laridagi voqea-hodisalar, insonlar taqdiri o'zining o'tkir drammatizmi bilan birga samimiy yumori bilan ham o'quvchi ko'zida uzoq saqlanib qoladi".

V. Mustahkamlash.

1-topshiriq. Hikoyadagi Yanguli va Jamolga xos bo'lgan umumiy va xususiy jihatlarni jadvalga joylashtiring. (Quyidagi ma'lumotlar aralash tarzda beriladi, o'quvchilar ularni shu tartibda ajratishi lozim).

Yanguli:

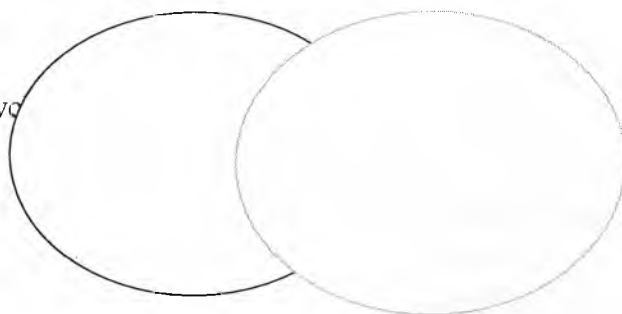
Yo'lto'sar

Qo'pol

Urishqoq

Boshqaruvo

Grek

Jamol:

Tarbiyali

Madaniyatli

Musiqachi

Mehribon

Gruzin

Umumiy jihatlar:

Vatanparvar

Insonparvar

Onasiz yetim

Mustaqil fikrlovchi

2-topshiriq. Testni yeching.

1. "Hellados" hikoyasida Yanguli kimga "skripka" deb kimni mazah qilar edi?

A. Kokani

B. Jamolni

D. Petyani

E. Femani

2. “Hellados” hikoyasidagi Aniko kim?

A. Jamolning xolasi

B. Yangulining do‘sti

D. Kokaning opasi

E. Jamolning onasi

3. “Hellados” hikoyasida tasvirlangan “tbilisilik rangpar laqma” kim edi?

A. Yanguli

B. Jamol

D. Koka

E. Pancho

4. Gretsiyaga yo‘l olgan greklar qaysi kemada yo‘lga chiqishadi?

A. “Ellada”

B. “Hellados”

D. “Poseidon”

E. “Suxumi”

5. “Hellados” hikoyasida Yangulining qayerida lotin harflarida ko‘kish rangda “Hellados” so‘zi naqshlangan edi?

A. O‘ng bilagida

B. Oyog‘ida

D. Chap to‘shida

E. Ko‘ksida

V. Uyga vazifa: Darslikda mavzu yuzasidan berilgan savol va topshiriqlarni bajarish.

1. Chorakda o‘tilgan mavzular yuzasidan nazorat savollari

1. Adabiyotning asosiy quroli nima?

A. She’r B. Qalam

D. Badiiy so‘z E. Kitob

2. Topishmoqlar haqida bildirilgan qaysi fikr noto‘g‘ri?

A. Topishmoqda yashirin ma’no ko‘pincha majoz shaklda keltiriladi.

B. Topishmoqlarda o‘xshatish, sifatlash, mubolag‘a, ichraytirish, metafora, jonlashtirish kabi badiiy tasvir vositalaridan keng foydalaniladi.

D. Topishmoqlar faqat she’riy shaklda, ixcham, sodda va ravon, qofiyali uslubda to‘qiladi.

E. Topishmoqlar xalq og‘zaki ijodining boshqa janrlari tarkibida ham uchrashi mumkin.

3. O‘zbekiston Milliy bog‘ida joylashgan Alisher Navoiy haykali ustini o‘rab turgan moviy gumbaz ostiga shoirning qaysi misralari bitilgan?

A. Kamol et kasbkim, olam uyidin

Sanga farz o‘limg‘ay g‘amnok chiqmoq.

Jahondin notamom o‘tmak biaynih

Erur hammomdin nopok chiqmoq.

B. Muruvvat barcha bermakdur, yemak yo‘q,

Futuvvat barcha qilmoqdur, demak yo‘q.

D. Olam ahli, bilingizkim, ish emas dushmanlig‘,

Yor o‘lung bir-biringizgaki, erur yorlig‘ ish.

E. Istasangkim, ko‘rmagaysen bevafofig‘, ey rafiq,

Qilma olam ahli birla oshnolig‘, ey rafiq.

4. Ezop yordami bilan garovda yutib chiqqan shaxs nomi berilgan qatorni toping.

A. Likurg B. Krez

D. Ksanf E. Babriy

5. “Maqol” so‘zining ma’nosi nima?

A. Arabcha “aql” degan ma’noni bildiradi .

B. Forscha “pand” degan ma’noni bildiradi.

D. Arabcha “so‘z” degan ma’noni bildiradi.

E. Forcha “naql” degan ma’noni bildiradi.

6. Ezopning “Eshak bilan baqalar” masalidan qanday xulosa kelib chiqadi?

A. Yangi do‘st topganda eskisini unutma.

B. Birni ko‘rib shukr qil, birni ko‘rib fikr qil.

D. Og‘irning ostidan, yengilning ustidan o‘tma.

E. Ko‘rpangga qarab oyoq uzat.

7. Maqol haqida bildirilgan noto‘g‘ri hukmlar aniqlang.

A. Maqolda xalqning tarixi, urf-udumi, turmush-tarzi, ruhiyati aks etadi.

B. Maqollar xilma-xil mavzularda bo‘ladi.

D. Maqol she‘riy shaklda ham bo‘lishi mumkin.

E. Maqollarda so‘zlar har doim ko‘chma ma’noda qo‘llanadi.

8. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida kim dasturxonga tortilgan nonni taxlagan kishining otasi novvoy ekanligini aytgan?

A. Kenja botir

B. To‘ng‘ich botir

D. O‘rtancha botir

E. Podshoh

9. Hamid Olimjon hayoti va ijodiga oid to‘g‘ri ma’lumotni aniqlang.

A. Adibning ilk she‘rlari “Ko‘klam” gazetasida chiqib boshlagan.

B. Adibning “Samarqand” nomli birinchi she‘riy to‘plami 1929-yilda chiqqan.

D. Shoirning ilk she‘rlari 1926-yilda chiqib boshlagan.

E. Adibning “Muqanna” va “Jinoyat” nomli tarixiy mavzudagi she‘riy dramasi bor.

10. “Yovvoyi echkilar bilan cho‘pon” masalidan qanday xulosa chiqadi?

- A. Yaxshilikka hamisha yaxshilik bilan javob qaytar.
- B. Og'irning ostidan, yengilning ustidan o'tma.
- D. Behuda chiranish belni chiqaradi.
- E. Yangi do'stlarni eskilaridan afzal tutuvchilar bilan do'stlashishga shoshilma.

**11. "Semurg' yoki "Parizod va Bunyod" nomli ertak-
doston muallifi kim?**

- A. Hamid Olimjon
- B. Maqsud Shayxzoda
- D. Qudrat Hikmat
- E. Zafar Diyor

12. Topishmoqlar tuzilishiga ko'ra necha xil bo'ladi?

- A. 2 xil: bir yoki bir necha predmetli
- B. 2xil: og'zaki va yozma
- D. 2 xil: nasriy va she'riy
- E. 3xil: an'anaviy, tarixiy va zamonaviy

**13. Ertaklarni "cho'pchak" deb atovchi aholi qaysi
hududda yashaydi?**

- A. Toshkent shahri
- B. Samarqand
- D. Buxoro
- E. Xorazm

**14. "Podshohlik – qonxo'rlik demakdir". "Uch og'a-ini
botirlar" ertagidan olingan ushbu fikr kimga qarashli?**

- A. To'ng'ich botirga
- B. O'rtancha botirga
- D. Kenja botirga
- E. Podshohga

15. Maqol va topishmoqlarning o'xshash tarafi nima?

A. Har ikki janrda so'zlar qofiyadosh bo'lib kelishi
mumkin.

B. Har ikki janrda xulosa tugal, mazmun aniq, ifoda lo'nda
bo'ladi.

D. Har ikki janrda kishini jumboqda yashiringan ma'noni
topishga undash kuchli.

E. Har ikki janrda aytilgan fikr rad etib bo'lmaydigan
tukm shaklida bo'ladi.

**16. Agar topishmoq ertak ichida kelsa, bunday
topishmoqlar qanday ataladi?**

- A. Ertak-topishmoq

B. Sirli ertak
D. Topishmoqli ertak

E. Topmacha

17. “Al jome as-sahih” to‘plamiga qancha hadis kiritilgan?

A. 7397 ta

B. 600 ming

D. 9737 ta

E. 5000 ga yaqin

18. Ezop Vavilon shohi Likurg saroyida qanday lavozimiga ko‘tarilgan?

A. Maslahatchi

B. Xazinabon

D. Vazir

E. Eshikbon

19.. Chiston haqida bildirilgan fikrlarning qaysi biri noto‘g‘ri?

A. Chiston asli forscha so‘z bo‘lib, topishmoq, jumboq degan ma‘noni anglatadi.

B. Chiston kichik lirik janr bo‘lib, qit‘a shaklida paydo bo‘lgan.

D. Alisher Navoiy, Uvaysiy ijodida chiston namunalari uchraydi.

E. Chiston ko‘proq ma‘rifiy, ijtimoiy-siyosiy mazmunga ega bo‘ladi.

20. Topishmoq va maqol o‘rtasidagi farq nimada?

A. Topishmoqda ibratli fikr aytiladi, maqol idrokni sinaydi.

B. Topishmoq maxsus turga, maqol epik turga mansub.

D. Topishmoq vashiringan ma‘noni topishga undaydi, maqolda ibratli fikr, aniq xulosa bo‘ladi.

E. Topishmoqda so‘zlar o‘z ma‘nosida, maqolda esa so‘zlar ko‘chma ma‘noda qo‘llanadi.

21. Roviylar necha xil bo‘lgan?

A. Sahobalar va tobeinlar

B. Sahih va nosahih

D. Sanad va matn

E. Tobeinlar va tabtobeinlar

22. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida podshoh kimni andonband etadi?

- A. To‘ng‘ich botirni B. O‘rtancha botirni
D. Kenja botirni E. Vazirni

23. Sanad nima?

- A. Hadis mazmuni.
B. Payg‘ambarimizni ko‘rgan va u kishi bilan suhbatda bo‘lganlar.
D. Ishonchli hadislar to‘plami.
E. Payg‘ambarimiz so‘zlarining qachon, qanday sharoitda, qanday joylarda aytilganligi haqidagi hujjat.

24. Al-Buxoriyning onasi tushlariga kirib “Ey volida, duolaring sharofatidan Alloh o‘g‘lingga ko‘rish ne‘matini qaytardi!” deb xitob qilgan payg‘ambar kim edi?

- A. Muso B. Muhammad s.a.v.
D. Ibrohim alayhissalom E. Iso

25. Imom al-Buxoriyning qancha asari bor?

- A. 10 dan ziyod B. 20 dan ortiq
D. 16 ta E. 60 ga yaqin

26. Imom al-Buxoriy “Al-jome as-sahih” kitobi ustida necha yil ishlagan?

- A. 10 yil B. 20 yil
D. 7 yil E. 16 yil

27. Agar asar voqealari topishmoq asosida qurilgan bo‘lsa, bunday topishmoqlar qanday ataladi?

- A. Topishmoqli ertak B. Topmacha
D. Sirli ertak E. Ertak-topishmoq

28. “Al jome as-sahih” to‘plamiga kirgan hadislar qancha hadis ichidan saralab olingan?

- A. 7397 ta B. 600 ming
D. 10 ming E. 100 ming

29. Imom al-Buxoriyni Buxorodan chiqib ketishiga sababchi bo‘lgan amir kim?

- A. Amir Olimxon

B. Xolid ibn Ahmad

D. Nasrulloxon

E. Nodirshoh

30. Ezopning qaysi masali insonlarni nafs balosidan asranishga, hamma narsaga bir paytning o'zida erishaman deb, ochko'zlik qilmaslikka da'vat etadi?

A. Yovvoyi echkilar bilan cho'pon

B. Eshak bilan baqalar

D. Bo'ri bilan laylak

E. Kiyik bilan tokzor

31. Imom al-Buxoriy qayerda vafot etadi?

A. Buxoroda

B. Samarqandda

D. Farg'onada

E. Xorazmda

32. Payg'ambarimiz hadislarning birida qaysi xislatni ahamiyatiga ko'ra ochga taom bergan bilan teng qo'ygan?

A. Kambag'alligida ham sadaqa berib turishni

B. Insofli va adolatli bo'lishni

D. Salom bermoqlikni

E. To'g'ri so'zlamoqlikni

33. "Uch og'a-ini botirlar" ertagida ota safarga otlanayotgan o'g'illariga qanday nasihatlar qiladi?

A. Sog'lom bo'ling – quvvatli bo'lasiz. Yarog' bilan tanishing – yarog' ishlatishga usta bo'lasiz. Botir bo'ling – doimo g'alaba qozonasiz.

B. Rostgo'y bo'ling – xijolat tortmaysiz. Dunyo kezing – yangiliklardan boxabar bo'lasiz. Halol bo'ling – baxtsiz bo'lmaysiz.

D. To'g'ri bo'ling – bexavotir bo'lasiz. Maqtanchoq bo'lmang – xijolat tortmaysiz. Dangasalik qilmang – baxtsiz bo'lmaysiz.

E. Hunar o'rganing – birovga muhtoj bo'lmaysiz. Maqtanchoq bo'lmang – xijolat tortmaysiz. Dangasalik qilmang – baxtsiz bo'lmaysiz.

34. “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonida Oygul olingan sandiqni kim suvdan olib chiqadi?

- A. O‘tinchi chol B. Podshoh
D. Baxtiyor E. Tarlon

35. Hadislarda ilm o‘rganib, odamlarga o‘rgatadigan, ammo o‘zi amal qilmaydigan kishi nimaga o‘xshatilgan?

- A. Tekis yerga B. Hosilsiz daraxtga
D. Yog‘insiz bulutga E. Oattiq, qurg‘oq yerga

36. O‘z umrlarini hadis to‘plash va ularni o‘rganishga bag‘ishlagan olimlar berilgan qatorni aniqlang.

- A. Al-Buxoriy, As-Samarqandiy, At-Termiziy
B. Jaloliddin Rumi, Al-Buxoriy
D. Najmiddin Kubro, Naqshbandiy, Yassaviy

E. Jundub ibn Abdulloh, Ammor ibn Yosir, Naqshbandi

37. Hadislarni sahih va nosahih qismlarga ajratish uslubini kim joriy etgan?

- A. At-Termiziy B. As-Samarqandiy
D. Imom al-Buxoriy E. Najmiddin Kubro

38. Hadislarni bir-biridan eshitib, rivoyat qilib, avloddan avlodga qoldirib kelgan roviylar ro‘yxati qanday nomlanadi?

- A. Sanad B. Matn D. Musnad E. Muhaddis

39. *Olam ahli, bilingizkim, ish emas dushmanlig‘, Yor o‘lung bir-biringizgaki, erur yorlig‘ ish.* Ushbu misralar muallifi kim?

- A. Lutfiy B. Nodira
D. Bobur E. Alisher Navoiy

40. Hadisning ishonchliligi qay tarzda aniqlangan?

A. Agar hadis ikki qismdan iborat bo‘lsa, bunday hadis ishonchli hisoblangan.

B. Roviylar tartibida uzilish bo‘lmasa, bunday hadis ishonchli hisoblangan.

D. Agar hadis payg‘ambarning yaqin qarindoshlaridan rivoyat qilingan bo‘lsa, ishonchli hisoblangan.

E. Agar hadis Qur'on oyatlari bilan bir xil bo'lsa, ishonchli hisoblangan.

41. Topishmoqlar yaratilish davriga ko'ra qanday turlarga bo'linadi?

A. Bir predmetli va bir necha predmetli

B. An'anaviy va zamonaviy

D. Tarixiy va zamonaviy

E. Nasriy va she'riy

42. Ezop qay tarzda vafot etgan?

A. Lidiya shohi Krez tomonidan osib o'ldirilgan.

B. O'z joniga qasd qiladi.

D. Og'ir xastalikdan vafot etadi.

E. Dushmanlari tomonidan Delfa shahrida tog' qoyasidan otib o'ldiriladi.

43. Ezop haqidagi ma'lumotlar bizgacha qay tarzda yetib kelgan?

A. Ezopning o'z asarlari orqali yetib kelgan.

B. O'sha davrdagi va undan keying asrlardagi solnomachilar tomonidan yozib qoldirilgan rivoyatlar, hikoyatlar orqali yetib kelgan.

D. Grek masalchisi Fedr asarlari orqali yetib kelgan.

E. Grek masalchisi Babriy asarlari orqali yetib kelgan.

44. "Kimki o'ziga yaxshilik qilganlarga yomonlik sog'insa, u, albatta, jazoga yo'liqqay". Ushbu xulosa Ezopning qaysi masalga tegishli?

A. "Eshak bilan baqalar"

B. "Kiyik bilan tokzor"

D. "Bo'ri bilan laylak"

E. "Burgut, zag'cha va cho'pon"

45. Surxondaryo, Samarqand, Farg'onada ertak qanday ataladi?

A. Matal

B. Ushuk

D. Varsaki

E. Cho'pchak

46. Ezopning qaysi masalida yaxshilikni ham uning qadriga yetgan odamga qilish kerak, degan fikr ilgari quriladi?

- A. Eshak bilan baqalar
- B. Ustiga tuz ortilgan eshak
- D. Bo'ri bilan laylak
- E. Kiyik bila tokzor

47. Maqolga xos belgi-xususiyatlarni aniqlang.

1) fikrning aniqligi; 2) xulosaning tugalligi; 3) ifoda lo'nda bo'ladi; 4) ibratli fikr hukm shaklida bo'ladi; 5) she'riy shakl qarqaror bo'ladi.

- A. 1, 2, 3, 4, 5
- B. 1, 2, 3, 4
- D. 1, 2, 3
- E. 1, 2, 3, 5

48. "Ezop masallari" nomli kitobga Ezopning qancha masali kiritilgan?

- A. 500 dan ortiq
- B. 250dan ortiq
- D. 1000 dan ortiq
- E. 500 ga yaqin

49. Masal haqida keltirilgan fikrlardan qaysi biri noto'g'ri?

A. Masal – majoziy xarakterdagi qisqa hikoya bo'lib, masriy yoki she'riy shaklda yoziladi.

B. Masalning asosiy qahramonlari insonlardan iborat.

D. Masal to'liq ma'noda tarbiyaviy maqsadga yo'naltirilgan.

E. Barcha javoblar to'g'ri.

50. "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostonida Oygul solingan sandiqda yana nima bor edi?

- A. Uzuk
- B. Surat
- D. Non
- E. Kitob

51. Sharq adabiyotidagi majoziy shaklda yozilgan asarlar berilgan qatorni aniqlang.

1) "Kalila va Dimna" 2) "Panchatantra" 3) "Mahbub ul-qulub" 4) "Zarbulmasal" 5) "Hayrat ul-abror" 6) "Lison ut-tayr"

- A. 1, 2, 3, 4 B. 1, 2, 4, 5
D. 1, 2, 5, 6 E. 1, 2, 4, 5, 6

52. XX asrda masal janrida ijod etgan o'zbek adiblarni belgilang.

1) Abdulla Avloniy 2) H.H.Niyoziy 3) Mustofa Xudoyqulov 4) Gulxaniy 5) Sami Abduqahhor 6) Yamin Qurbon

- A. 1, 2, 3, 5, 6 B. 1, 2, 3, 4, 5, 6
D. 1, 4, 5, 6 E. 2, 3, 4, 5, 6

53. "Oyguil bilan Baxtiyor" ertak-dostoni haqidagi to'g'ri ma'lumotlarni aniqlang.

1. Baxtiyor Susambil yurtida yashaydi. 2. Baxtiyor Susambil yurtiga xon qilib ko'tariladi. 3. Baxtiyorning kasbi baliqchi edi. 4. Baxtiyor Jayhun balig'ini ikki ho'kizga ortib uyiga olib boradi. 5. Jayhun balig'ining ichidan 3ta gavhar chiqadi.

- A. 1, 3, 4, 5 B. 1, 4
D. 1, 2, 4 E. 1, 2, 4, 5

54. "Bo'ri bilan laylak" masalida bo'ri qanday insonlarning majoziy obrazi?

- A. Sabr-bardoshli, qanoatli insonlarning
B. Yomon fe'l, baxil va tuban insonlarning
D. Ochko'z, laqma va aldoqchi insonlarning
E. Ishyoqmas, havoyi, makkor insonlarning

55. Hayot haqiqati bilan bog'liq bo'lib, xayoliy va hayotiy uydirmalar asosiga qurilgan, didaktik g'oya tashuvchi og'zaki hikoyalar nima deb ataladi?

- A. Maqol B. Masal
D. Ertak E. Hikoya

56. "Yaxshilikka yomonlik qilish muqarrar jazo bilan yakunlanadi". Ushbu fikr Ezopning qaysi masali bilan hamohang?

- A. Kiyik bilan tokzor
B. Eshak bilan baqalar

D. Burgut, zag'cha va cho'pon

E. Ustiga tuz ortilgan eshak

57. Ertaklar qayerda "ushuk" deb ataladi?

A. Farg'ona B. Surxondaryo

D. Xorazm E. Buxoro

58. Bir necha predmetli topishmoq berilgan qatorni

toping.

A. Bir parcha patir, Olamga tatir.

B. Bir otasi, bir onasi. Necha yuz ming bolasi.

D. Otdan baland, Itdan past.

E. Bir qop un, ichida ustun.

59. Ertaklar Xorazmda qanday atama bilan nomlanadi?

A. Matal B. Ushuk

D. Varsaki E. Cho'pchak

60. Ertaklar necha qismdan tashkil topadi?

A. Asosiy qism va xotima

B. Kirish qism, voqealar rivoji, tugallanma

D. Kirish qism, tugun, voqealar rivoji, tugallanma

E. Kirish, voqealar rivoji, kulminatsiya, xulosa

61. "Uch og'a-ini botirlar" ertagi qanday ertaklar sinfsiga kiradi?

A. Hayotiy -maishiy ertak

B. Hayvonlar haqidagi ertak

D. Sehrli ertak

E. Xayoliy ertak

62. "Uch og'a-ini botirlar" ertagidagi aka-ukalarning yoshi nechada edi?

A. 21, 18, 16 B. 20, 18, 16

D. 22, 20, 18 E. 20, 18, 16

63. Bir kishining "Islomda eng yaxshi xislatlar qaysidir?" deb so'ragan savollariga Rasululloh s.a.v. qanday javob beradilar?

A. Ochlarga taom bermoqlik, tanigan va tanimaganiga salom bermoqlik.

B. Insofli va adolatli bo'lmoqlik.

D. G'azablangan paytida jahlini bosmoqlik va sadaqa bermoqlik.

E. Ilm o'rganmoqlik va yaxshi muomala qilmoqlik.

64. Payg'ambarimiz ko'rsatkich va o'rta barmoqlarini juft qilib ko'rsatib "ikkimiz jannatda yonma-yon yashaymiz." deb kimni nazarda tutgan?

A. G'azablangan vaqtida jahlini yutgan odamni

B. Yetimning kafilini olgan odamni

D. Tanglikda ham, mo'ljilikda ham xayr-ehson qiluvchilarni

E. Ilm o'rgangan va uni boshqalarga o'rgatgan kishilarni

65. "Uch og'a-ini botirlar" ertagidagi to'ti necha kun deganda Hindistonga yetib boradi?

A. 5 kunda B. 6 kunda

D. 10 kunda E. 15 kunda

66. "Uch og'a-ini botirlar" ertagida ajdarni kim o'ldiradi?

A. Kenja botir

B. O'rtancha botir

D. To'ng'ich botir

E. Podshoh

67. Bir predmetli topishmoq berilgan qatorni aniqlang.

A. Otasi uzun xo'ja,

Onasi yoyma xotin,

Bolasi shirin-shakar.

B. Onasi bitta,

Bolasi mingta.

D. Boshi taroq.

Dumi o'roq.

E. Bir otasi, bir onasi,

Necha yuz ming bolasi.

68. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida dasturxondagi ovqat it emib katta bo‘lgan qo‘zi go‘sh tidan tayyorlanganini kim aytadi?

A. To‘ng‘ich botir

B. Kenja botir

D. O‘rtancha botir

E. Vazir

69. “Oygul bilan Baxtiyor” ertagidagi qaysi qahramon karakterida mutelik, o‘z haq-huquqini himoya qila olmaslik kabi qusurlar uchraydi?

A. O‘tinchi chol B. Tarlon

D. Oygul E. Darxon

70. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida bog‘bon o‘g‘rining boshiga nima bilan uradi?

A. Tosh bilan B. Xalacho‘p bilan

D. Shashvar to‘qmoq bilan E. So‘yil bilan

71. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida podshohga zahar sochib turgan ilonni kim o‘ldiradi?

A. To‘ng‘ich botir B. Kenja botir

D. O‘rtancha botir E. Vazir

72. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida podshohning eng sevimli kuyovi kim edi?

A. Kenja botir B. O‘rtancha botir

D. To‘ng‘ich botir E. Kenja va o‘rtancha botir

73. Payg‘ambarimizni emas, sahobalarni ko‘rib, ulardan eshitganlarini aytuvchilar qanday nomlanadi?

A. Sahoba B. Valiylar

D. Tobein E. Muhaddis

74. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida kim podshohdan kenja botirni afv etishini so‘raydi?

A. To‘ng‘ich botir B. Podshohning qizi

D. O‘rtancha botir E. Vazir

75. Bosh qahramonlarning sandiqqa solinib daryoga tashlanish manzarasi qaysi ertaklarda uchraydi?

- A. “Oygul bilan Baxtivor”, “Tohir va Zuhra”
- B. “Uch og‘a-ini botirlar”, “Oygul bilan Baxtivor”
- D. “Susambil”, “Laqma it”
- E. “Tohir va Zuhra”, “Iskandar Zulqarnayn”

76. Samuil Marshak, Ubayd Zokoni, Korney Chukovskiy kabi adiblar qaysi janrda ijod etgan?

- A. Ertak-doston B. Tarixiy qissa
- D. Roman E. Masal

77. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida podshoh to‘tiga Hindistonga borib kelishi uchun necha kunga ruxsat beradi?

- A. 20 kunga B. 10 kunga
- D. 15 kunga E. Bir haftaga

78. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagidagi aka-ukalar qanday otlarda safarga chiqadilar?

- A. Ko‘k toy, oq toy, talg‘ir toy
- B. Oora toy, saman toy, ko‘k toy
- D. Bo‘z toy, qora toy, to‘riq ot
- E. Kulrang ot, oq ot, qora ot

79. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida aka-ukalar qancha muddatda otalari huzuriga qaytib kelishadi?

- A. 2 yilda B. 5 yilda
- D. 3 oyda E. 6 oyda

80. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida keltirilgan hikoyada to‘ti va podshoh o‘rtasidagi kelishuv nima haqida edi?

- A. Hindistondan sehrli meva olib kelish haqida
- B. Hindistondan ona to‘tini olib kelish haqida
- D. Ikki haftada Hindistonga borib kelish haqida
- E. Zindondagi asirlarni ozod qilish haqida

81. Ertaklar mavzu jihatidan qanday turlarga bo‘linadi?

- A. Hayvonlar haqidagi ertaklar, sehrli ertaklar, hayotiy-maishiy ertaklar, hajviy ertaklar

B. Hajviy ertaklar, hayotiy ertaklar, majoziy ertaklar, ashriy ertaklar

D. Majoziy ertaklar, hayotiy-maishiy ertaklar, hayvonlar haqidagi ertaklar, hajviy ertaklar

E. Fantastik ertaklar, qahramonlik ertaklari, hayotiy-maishiy ertaklar, hayvonlar haqida ertaklar

82. “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonida Jambil toni qayerda qo‘lga olinadi?

A. Oshxonada B. Saroyda

D. Omborda E. Og‘ilda

83. “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonida xon Zulmidan qutilgan xalq Jambilga kimni xon qilib tayinlaydi?

A. Oygulni B. Darxonni

D. Baxtiyorni E. Tarlonni

84. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida ota safarga otlanayotgan o‘g‘illarining hurjunini nima bilan to‘ldiradi?

A. 10 kunlik ovqat bilan

B. Uch kunlik ovqat bilan

D. Bir haftalik ovqat bilan

E. 40 kunlik ovqat bilan

85. Dostonlar yaratilishiga ko‘ra qanday turlarga bo‘linadi?

A. Nasriy va she‘riy dostonlar

B. Tarixiy va zamonaviy dostonlar

D. Xalq dostonlari va adabiy dostonlar

E. Hayotiy dostonlar va fantastik dostonlar

86. Payg‘ambarimiz hadislarning birida ilmni va ilm oluvchini nimaga o‘xshatadi?

A. Ilmni – yerga, ilm oluvchini – yomg‘irga

B. Ilmni – yerga, ilm oluvchini – donga

D. Ilmni – yomg‘irga, ilm oluvchini – yerga

E. Ilmni – bulutga, ilm oluvchini – daraxtga

87. Dunyo adabiyotida birinchi masallarni yaratgan ijodkor kim?

- A. Krilov B. Alisher Navoiy
D. Esxil E. Ezop

88. Hamid Olimjonning jami asarlari necha jildni tashkil qiladi?

- A. 15 B. 10
D. 20 E. 6

89. "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostonida Jambildagi qo'zg'olonga kim boshchilik qiladi?

- A. Darxon bilan Oygul B. Tarlon
D. Baxtiyor E. Tohir

90. "Uch og'a-ini botirlar" ertagida podshohga kim shoh va uning to'tisi haqidagi hikoyatni aytib beradi?

- A. Vazir B. To'ng'ich botir
D. O'rtancha botir E. Kenja botir

91. "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostonida Oygul solingan sandiq qayerga kelib qoladi?

- A. Susambilga B. Jambilga
D. Amudaryoga E. Jarjonga

92. Muhammad s.a.v. ilmni o'zi ham o'rganmaydigan, o'zgalarga ham o'rgatmaydigan kishilarni qanday atagan?

- A. Kofir B. Fosiq
D. Mo'min E. Johil

93. "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostonida kim Oygulni sandiqqa solib suvga oqizib yuboradi?

- A. O'tinchi chol B. Podshoh
D. Baxtiyor E. Tarlon

94. "Oygul bilan Baxtiyor" ertak-dostonida chol Oygul solingan sandiqni qay tarzda ochadi?

- A. So'yil yordamida ochadi.
B. Xalacho'p yordamida ochadi.
D. O'roq vordamida ochadi.
E. Kalit yordamida ochadi.

95. “*Saralab yemoq faqirning ishi*”. Ushbu fikrlar “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida kim tomonidan aytilgan?

- A. Qo‘ychivonning
- B. O‘rtancha botirning
- D. Kenja botirning
- E. To‘ng‘ich botirning

96. “Oygul bilan Baxtiyor” ertagida qaysi qahramonning “*peшонasi sho‘r*”ligiga ko‘ngan, o‘z hayotini yaxshi tomonga o‘zgartirish imkoniyati tug‘ilgan paytda ham undan foydalana olmaydigan kishilar sirasiga kiradi?

- A. Tarlon
- B. O‘tinchi chol
- D. Darxon
- E. Oygul

97. “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonida Baxtiyor qaysi mashhur qahramonga o‘xshatilgan?

- A. Hasanga
- B. Alpomishga
- D. Rustamga
- E. Ravshanga

98. Voqealarni ma‘lum bir sujet asosida bayon qilib beruvchi yirik she‘riy asar nima?

- A. Ertak
- B. Doston
- D. Rivoyat
- E. Naql

99. Xalq dostonlari va adabiy dostonlar o‘rtasidagi farq nimada?

A. Xalq dostonlarining muallifi ma‘lum, adabiy dostonlarning muallifi noma‘lum bo‘ladi.

B. Xalq dostonlari nasriy, adabiy dostonlar she‘riy usulda yaratiladi.

D. Xalq dostonlarining bosh qahramonlari hayvonlar, adabiy dostonlarning bosh qahramonlari insonlar bo‘ladi.

E. Barcha javoblar to‘g‘ri

100. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagidagi to‘ti podshohdan Hindistonga borib kelish uchun necha kunga ruxsat so‘raydi?

- A. 10 kunga
- B. 20 kunga
- D. 15 kunga
- E. Bir oyga

101. Ertak-doston yaratgan o‘zbek ijodkorlarini belgilang.

1. A. Avloniy 2. Qudrat Hikmat 3. Zafar Diyor 4. H. Olimjon 5. M. Shayxzoda 6. Quddus Muhammadiy 7. Po‘lat Mo‘min

A. 1, 2, 3, 4, 5 B. 2, 3, 4, 6, 7

D. 1, 2, 4, 6 E. Barchasi

102. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagidagi podshoh to‘tini necha yil qafasda saqlagan edi?

A. 1 yil B. 3 yil

D. 5 yil E. 7 yil

103. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida shinniga odam qoni qo‘shilganligini dastlab kim aniqlaydi?

A. Bog‘bon B. Kenja botir

D. Podshoh E. O‘rtancha botir

104. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida to‘ti podshohga Hindistondan qanday tuhfa olib keladi?

A. 2 xil ko‘chat urug‘i

B. Qimmatbaho xanjar

D. Sehrli ko‘zgu

E. Uch dona yoshartiruvchi meva

II chorakda o‘tilgan mavzular yuzasidan nazorat savollari

1. “Aljabrning tug‘ilishi”, “Jayhun ustida bulutlar”, “O‘tror”, “Temur Malik” kabi asarlar muallifi kim?

A. G‘afur G‘ulom B. Mirkarim Osim

D. Abdulla Qahhor E. Abdulla Qodiriy

2. Oybekning romanlari to‘liq berilgan qatorni aniqlang.

A. “Baxtigul va Sog‘indiq”, “O‘ch”, “Dilbar – davr qizi”

B. “Quyosh qoraymas”, “Navoiy”, “O‘ch”

D. “Navoiy”, “Bolalik”, “Singan umid”

E. “Outlug‘ qon”, “Navoiy”, “Quyosh qoraymas”

3. **“Zulmat ichra nur” qissasida hirotliklar qayerni “Davlatxona” deb atardilar?**
- A. Alisher Navoiyning kutubxonasini
 B. Boyqarolarning Xiyobon mahallasidagi ikki qavatli
 joyini
 D. Taborakda joylashgan ulug‘lar mozorini
 E. Xon saroyi joylashgan joyni
4. **Oybekning “Tillatopar”, “Musicha”, “Gulnora opa” shingari asarlari qaysi janrda yozilgan?**
- A. Hikoya B. Qissa
 D. Roman E. Doston
5. **Oybekning “Fonarchi ota”, “Singan umid” kabi asarlari qaysi janrda yozilgan?**
- A. Hikoya B. Qissa
 D. Roman E. Doston
6. **“Zulmat ichra nur” asarida kim Alisherning Qosim Anvor she’ridan parcha o‘qiganini eshitgach “ulug‘ shoirning otashin nafasidan bul go‘dak bolaning yuragiga bir alunga tushibdir” deb aytadi?**
- A. Mirsaid B. Muhammad Ali
 D. G‘iyosiddin E. Sharafiddin Ali Yazdiy
7. **“Alisherning bolaligi” qissasi muallifi kim?**
- A. Maqsud Shayxzoda B. Mirkarim Osim
 D. Oybek E. G‘afur G‘ulom
8. **“Zulmat ichra nur” qissasi Mirkarim Osimning qaysi to‘plamidan o‘rin olgan?**
- A. “Navoiyning xislatlari”
 B. “Karvon yo‘llarida”
 D. “Badarg‘a”
 E. “Astrobod”
9. **Temur tarixi – “Zafarnoma”ni bitgan adib kim?**
- A. Mirzo Ulug‘bek B. Husayn Boyqaro
 D. Sharafiddin Ali Yazdiy E. Muhammad Ali

10. Qaysi she'r turida vazn saqlansa-da, biroq qofiyalar bo'lmaydi?

- A. Oq she'rda B. Barmoqda
D. Sarbast she'rda E. Nasriy she'rda

11. Pushkinning "Yevgeniy Onegin" she'riy romanini, Lermontovning "Maskarad" asarini, arman xalq eposi "Sosunli Dovud"ni kim o'zbek tiliga mahorat bilan tarjima qilgan?

- A. G'afur G'ulom B. Usmon Nosir
D. Mirkarim Osim E. Oybek

12. "Zulmat ichra nur" asarida G'iyosiddin Kichkina o'z oilasi bilan G'arbiy Eronda qancha muddat turadi?

- A. 10 yil B. 7yil D. 5 yil E. 3yil

13. "Zulmat ichra nur" asarida Alisherning tog'asi kimlarni *murda ustiga yopirilg'on o'limtik qushlarga* o'xshatgan?

- A. Abdullatif, Sulton Muhammad va Abulqosimni
B. Ulug'bek va Boysunqur mirzoni
D. Husayn Boyqaro, Mansur mirzo va Abulqosimni
E. Mironshoh va Umarshayx mirzoni

14. Qaysi she'r vazni "*verlibr*" (fransuzcha vers – she'r, libres – erkin so'zlaridan) degan xalqaro atama bilan ham atalib, unda ohangdorlik va ifodalilik talabi, she'r g'oyasi va shoir maqsadini ochib beruvchi har bir so'z ijodkor xohlagan tartibda alohida satrlarga chiqarilishi mumkin?

- A. Oq she'rda B. Barmoqda
D. Sarbast she'rda E. Nasriy she'rda

15. "Bolalik" qissasida "*...ana shu oqqadarga qamti kelib qolsam bo'ladimi! U otda, men yayov. Qo'limda shashpar... O'ziyam devday baquvvat, zug'umli yigit edi-da...*" deya xonlik davri voqealarini hikoya qilib berayotgan obraz kim?

- A. Sobir baqqol B. Mirahmad ota
D. Musa Baqqol E. A'zam

16. *“O‘g‘lingiz axir bir kun yurtg‘a bosh bo‘ladur, ko‘zlaridin ma‘lum”*. *“Zulmat ichra nur”* asaridan keltirilgan ushbu gap kim haqida va kim tomonidan aytilgan?

A. Alisher Navoiy haqida, Sharafiddin Ali Yazdiy tomonidan aytilgan

B. Alisher Navoiy haqida, Mirsaid tomonidan aytilgan

D. Husayn Boyqaro haqida, Mansurning vaqinlari tomonidan aytilgan

E. Alisher Navoiy haqida, Muhammad Ali tomonidan aytilgan

17. *“Bolalik”* qissasida Musoning ko‘ziga har vaqt klining do‘koni quruq ko‘rinar edi?

A. Musa baqqolning

B. Tursunqul akaning

D. Sobir baqqolning

E. Mirahmad otaning

18. *She’rda misralarning o‘zi ichki bo‘linishlar asosida o‘ziga xos ohangdorlikni tashkil etishiga nima deyiladi?*

A. Qofiya

B. Radif

D. Vazn

E. Turoq

19. *“Yoshlik ayyomining ilk bahori”* nomli bob qaysi asarda uchraydi?

A. *“Bolalik”* qissasida

B. *“Zulmat ichra nur”* qissasida

D. *“Uloqda”* hikoyasida

E. *“Gulliverning sayohatlari”* romanida

20. *“Mahmud Tarobiy”, “Karvon yo‘llarida”, “Singan setor”, “Mohlaroyim va Xonposhsha”* singari asarlar muallifi kim?

A. G‘afur G‘ulom

B. Mirkarim Osim

D. Abdulla Qahhor

E. Abdulla Qodiriy

21. *“Zulmat ichra nur”* qissasida *“xushchaqchaq, gapdon yigit bo‘lib, tor va tanburni yaxshi chalar, o‘z suhbatlari*

32. "To'maris", "Shiroq", "Iskandar va Spitamen" kabi asarlar muallifini aniqlang.

- A. G'afur G'ulom B. Mirkarim Osim
D. Abdulla Qahhor E. Abdulla Qodiriy

33. Alisher Navoiy hayotiga bag'ishlangan "Alisher va Darvishali", "Badarg'a", "Navoiyning xislatlari", "Ulug'bek va Navoiy" kabi qissa va hikoyalar muallifi kim?

- A. G'afur G'ulom B. Mirkarim Osim
D. Abdulla Qahhor E. Abdulla Qodiriy

34. Qissa janrida yozilgan asarni belgilang.

- A. "Hayot bo'stoni" (L.Bat)
B. "Uloqda" (A.Qodiriy)
D. "Gulliverning sayohatlari" (J.Svift)
E. "Iskandar Zulqarnayn" (M.Shayxzoda)

35. Mirkarim Osim 2002-yilda qanday mukofot bilan taqdirlangan?

- A. "O'zbekiston Qahramoni" unvoni bilan
B. "Buyuk xizmatlari uchun" ordeni bilan
D. "Mustaqillik" ordeni bilan
E. "El-yurt hurmati" ordeni bilan

36. "Zulmat ichra nur" qissasida G'iyosiddin Kichkina "ani ikki qo'y bahosiga sotib olg'onmen" deb nimani nazarda tutgan edi?

- A. Qimmatbaho shamshirni B. Kitobni
D. Suratni E. Noyob ko'zani

37. "Zulmat ichra nur" asarida "G'aribiy" taxallusi bilan ijod etgan obraz kim?

- A. Qosim Anvor B. Muhammad Ali
D. Mirsaid E. Sharafiddin Ali Yazdiy

38. "Zulmat ichra nur" asarida kim yosh Alisherning otasini "Har kim oldida Mavlononing o'shul she'rini Alisherga o'qitmang, ko'z tegadur" deb ogohlantiradi?

- A. Mirsaid B. Muhammad Ali
D. Qosim Anvor E. Sharafiddin Ali Yazdiy

39. “Zulmat ichra nur” asarida “Mabodo, telba Mironshohning haromzodalaridan biri taxtga o‘ltirsa bormi, siz bilan mening boshimizda yong‘oq chaqadur” deb kim aytadi?

- A. G‘iyosiddin B. Husayn Boyqaro
D. Mirsaid E. Muhammad Ali

40. “Zulmat ichra nur” asarida “xipcha bel, yag‘rini keng, qirg‘iz qovoq” deya tasvirlangan obraz kim?

- A. Husayn Boyqaro B. Mansur
D. Muhammad Ali E. Shohrux

41. Oybekning dostonlari to‘liq berilgan qatorni aniqlang.

- A. “Tillatopar”, “Bolalik”, “O‘ch”
B. “Baxtigul va Sog‘indiq”, “Musicha”, “Singan umid”
D. “Dilbar – davr qizi”, “O‘ch”, “Baxtigul va Sog‘indiq”
E. “Gulnora opa”, “Fonarchi ota”, “Navoiy”

42. Mirkarim Osimning tarixga oid dastlabki yirik asarini belgilang.

- A. “Zulmat ichra nur” qissasi
B. “Alisher Navoiy va Darveshali” asari
D. “Iskandar va Spitamen” asari
E. “Astrobod” qissasi

43. M.Sholoxovning “Tinch oqar Don”, S.Borodinning “Yeldirim Boyazid” romanlarini, L.Batning “Hayot bo‘stoni” qissasini kim o‘zbek tiliga mahorat bilan tarjima qilgan?

- A. Oybek B. Hamid Olimjon
D. Mirkarim Osim E. Mirtemir

44. Oybek hayoti va ijodiga oid noto‘g‘ri ma‘lumotni aniqlang.

A. Oybek O‘rta Osiyo Davlat universitetining ijtimoiy fanlar fakultetida o‘qigan.

B. Oybek o‘z ijodini hikoya yozish bilan boshlagan.

D. Oybek Toshkentda bo‘zchi oilasida tug‘ilgan.

E. Barchasi to'g'ri

45. "Bong", "Poytaxt", "O'ch" kabi asarlar muallifini aniqlang.

A. G'afur G'ulom

B. Oybek

D. Hamid Olimjon

E. Mirtemir

46. Mirtemirning qaysi she'rini o'ziga va o'z hamkasblariga "haqiqiy shoir o'z xalqining ovozi bo'lishi, uni ezgu ishlarga chorlashi, yorug' tuyg'ularni kuylashi kerak" degan murojaatidek qabul qilish mumkin?

A. "Baliq ovi"

B. "To'rg'ay"

D. "Shudring"

E. "Qishlog'im"

47. "Zulmat ichra nur" asarida o'z buvisi Gavharshodbegimni zindonga soldirgan temuriy zoda kim edi?

A. Shohrux

B. Abdullatif

D. Abulqosim Bobur

E. Sulton Muhammad

48. Oybekning dastlabki to'plamini aniqlang.

A. "Tuyg'ular"

B. "Tanburim ovozi"

D. "Shu'lalar qo'ynida"

E. "Dilbar – davr qizi"

49. "Zulmat ichra nur" asarida jiddiy, kamgap, sipo odam deb ta'riflangan, "Kobuliy" taxallusi bilan ijod qilgan ijodkor kim?

A. G'iyosiddin

B. Qosim Anvor

D. Muhammad Ali

E. Mirsaid

50. "Bolaning ko'ngli podsho" hikoyasi Oybekning qaysi qissasidan olingan?

A. "Bolalik"

B. "Alisherning bolaligi"

D. "Musicha"

E. "Dilbar – davr qizi"

51. "Fonarchi ota" hikoyasida "Kim endi sindirsa, shuni tutib beramiz otamga" deya Fonarchi ota himoyasiga dadil chiqqan obraz qaysi?

A. Muso

B. Ahmad

D. Qosim cho'loq

E. A'zam

52. “Surat”, “Tog‘day tayanchim”, “Yodgorlik” kabi asarlar muallifi kim?

- A. G‘afur G‘ulom B. Oybek
D. Hamid Olimjon E. Mirtemir

53. “Fonarchi ota” hikoyasida tor, qiyshiq ko‘chaning o‘ksiz oqshomini yoritib turuvchi fonar kimning darvozasi topasiga o‘tkazilgan edi?

- A. Fonarchi otaning B. Tursunqul akaning
D. Ahmadning E. Qosim cho‘loqning

54. Mirkarim Osimning Navoiy tavalludining 525 yilligi arafasida yaratilgan asarini belgilang.

- A. “Ulug‘bek va Navoiy”
B. “Navoiyning xislatlari”
D. “Zulmat ichra nur”
E. “Alisher Navoiy va Darvishali”

55. Bir yoki bir necha qahramonlar ishtirok etadigan, hayotiy yoki xayoliy hodisalarning muhim bir jihati tasvirlab beriladigan, yozuvchi tomonidan kuzatilgan, idrok etilgan ibratli voqea va hodisalarni ixcham shaklda badiiy ifoda etuvchi nasriy asar ?

- A. Doston B. Hikoya
D. Qissa E. Masal

56. Mirkarim Osimning qaysi asari sho‘ro hukumati tomonidan o‘z vaqtida e‘lon qilinishiga yo‘l qo‘yilmagan?

- A. “Yangi ariq” qissasi
B. “Navoiyning xislatlari” asari
D. “Badarg‘a” qissasi
E. “Zulmat ichra nur” qissasi

57. Mirtemirningning birinchi she‘ri qanday nomlanadi?

- A. “Tanburim ovozi” B. “Shu‘lalar qo‘ynida”
D. “Tong” E. “Qishlog‘im”

58. “Fonarchi ota” hikoyasida har xil zararkunandalikni o‘ylab topadigan, sheriklarini fanor

ko'zlarini sindirishga, shu yo'l bilan fonarchi otaning g'ashiga tegishga da'vat etgan bola kim?

A. Muso B. Ahmad

D. Qosim cho'loq E. A'zam

59. *"Nechog'lik to'kissan, nechog'lik to'kin,*

Dunyo turguncha tur, qo'li qadoqlim". Mirtemir ushbu misralarda *"qo'li qadoqlim"* birikmasi orqali nimani nazarda tutgan?

A. Onani B. Vatanni

D. Paxtakorlarni E. Qishloqni

60. *Esimda go'zallik – unutilmas choq,*

O'sha kunlarimdan qalbidam bor xat. Ushbu misralar Mirtemirning qaysi she'ridan olingan?

A. "Qishlog'im" B. "Baliq ovi"

D. "To'rg'ay" E. "Shudring"

61. *Yo'q, bu giryon ko'zlarning yarqiroq zamzamasi,*

Kechasi onam tag'in yig'labdi-da chamasi....

Mirtemir ushbu misralar orqali nimani tasvirlagan?

A. Shudring B. Ko'zmunchoq

D. Bulut E. Sharshara

62. "Manas" qirg'iz xalq eposi, "Qirq qiz" qoraqalpoq xalq dostonini kim o'zbek tiliga mahorat bilan tarjima qilgan?

A. G'afur G'ulom B. Oybek

D. Hamid Olimjon E. Mirtemir

63. "Tong", "Zafar", "Qaynashlar" kabi to'plamlar muallifi kim?

A. G'afur G'ulom B. Oybek

D. Hamid Olimjon E. Mirtemir

64. Mirtemirning ilk she'riy to'plami qanday nomlanadi?

A. "Tanburim ovozi" B. "Shu'lalar qo'ynida"

D. "Tong" E. "Qishlog'im"

65. *Bizning qishloq tog' bag'rida,
Tog' bag'rida – bog' bag'rida,
Etagida chopqillar soy,
Yozda tiniq, kuzda tiniq.* Ushbu misralar

Mirtemirning qaysi she'ridan olingan?

- A. "Qishlog'im" B. "Baliq ovi"
D. "To'rg'ay" E. "Shudring"

III chorakda o'tilgan mavzular yuzasidan nazorat savollari

1. "Dunyoning ishlari" qissasidagi qaysi hikoyada
Hakima aya, Nilufar, Bahodir, Baxtiyor obrazlari
uchraydi?

- A. "Haqqush" B. "Iltijo"
D. "Oarz" E. "Alla"

2. Alisher Navoiy qaysi kitobni yoshlik paytlarida
butunlay yod olgan edi?

- A. "Guliston" ni B. "Mantiq ut-tayr"ni
D. "Bo'ston" ni E. "Panj ganj" ni

3. "Hayrat ul-abror" dostonida adib to'g'rilikning
necha xil yo'li bor deb ko'rsatadi?

- A. 2 B. 3 D. 4 E. 5

4. Boburning qaysi ruboiysi yaxshilikning sharofati,
yomonlikning kasofati haqida?

- A. "Har kimki, vafo qilsa, vafo topqusidur"
B. "Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen"
D. "Yod etmas emish kishini g'urbatda kishi"
E. "Jismimda isitma kunda mahkam bo'ludur"

5. Muqimiy sayohatnomalarida qayerning "dashti
qaroqchizor"ligidan noliydi?

- A. Oq yer B. Yayfan
D. Do'rmoncha E. O'ltarma

6. Alisher Navoiy qaysi asarida “Guliston” va “Bo‘ston” kitoblarini sevib o‘qiganligini alohida ta’kidlab o‘tgan?

- A. “Mahbub ul-qulub” da B. “Lison ut-tayr” da
D. “Hayrat ul-abror” da E. “Farhod va Shirin” da

7. “Sayohatnoma” janriga oid noto‘g‘ri ma’lumotni aniqlang.

A. Maxmur ijodida ham sayohatnoma janri namunalari uchraydi.

B. Sayohatnoma janrining ilk namunalarini Alisher Navoiy va Bobur ijodida uchratamiz.

D. Sayohatnomalar faqat she’riy usulda bitiladi.

E. Barcha javoblar to‘g‘ri

8. “Ofiyat qadrin bir musibatg‘a giriftor bo‘lg‘on kishi bilgusidir”. Ushbu xulosa Sa’diyning qaysi hikoyatiga hamohang?

A. Hunar o‘rganmoq haqida

B. Daryo ko‘rmagan qul hikoyati

D. Ayb qidirmaslik haqida

E. Darvesh hikoyati

9. Ruboiy janriga oid noto‘g‘ri ma’lumotni aniqlang.

A. Ruboiy hazaj bahrining axram va axrab shakllarida yozilgan.

B. Ruboiyning har to‘rt satri o‘zaro qofiyalanishi mumkin.

D. Ruboiy 4 misradan 8 misragacha bo‘lishi mumkin.

E. Barcha javoblar to‘g‘ri.

10. Muqimiy kimdan xattotlik bo‘yicha saboq olgan?

A. Muhayyirdan

B. Mulla Abduxalildan

D. Muhammad Yusufdan

E. Nasimiydan

11. “Sher bilan durroj” hikoyati nechanchi maqolatga ilova qilingan?

A. 5

B. 10

D. 8

E. 12

12. “Dunyoning ishlari” qissasidagi “Alla” hikoyasida qaysi xalq allalari o‘zaro qiyoslanadi?

- A. O'zbek, qirg'iz, rus B. O'zbek, qozoq, rus
D. O'zbek, tojik, qirg'iz E. O'zbek, tojik, rus

13. O'tkir Hoshimovning qaysi asari mustaqil sujetli hikoyalardan tashkil topgan?

- A. "Ikki eshik orasi" B. "Dunyoning ishlari"
D. "Muhabbat" E. "Qatag'on"

14. "...umuman, o'zbek ayoli haqida va umuman onalar to'g'risida". "Dunyoning ishlari" qissasi haqidagi ushbu fikrlar kimga qarashli?

- A. O'tkir Hoshimov B. Said Ahmad
D. Abdulla Qahhor E. Asqad Muxtor

15. Navoiy Sharafiddin Ali Yazdiy bilan nechaa yoshida uchrashgan?

- A. 12 B. 9 D. 6 E. 4

16. Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen,
Ham mol yig'ishtirur laim ermasmen.

Kobulda iqomat etti Bobur, dersiz,

Andoq demangizlarkim, muqim ermasmen. Ajratib ko'rsatilgan so'zning ma'nosini aniqlang.

- A. Kishansiz B. Qora D. Gado E. Oltin-kumush

17. Muqimiy sayohatnomasida qayer "Firdavs bog'i"ga o'xshatilgan?

- A. Oltiariq B. Roshidon
D. Beshariq E. Rafqon

18. Sayohatnomaning ichki tuzilishi to'g'ri berilgan qatorni aniqlang.

A. Allohga hamd, sayohatga chiqish sabablari, sayohatdan muayyan xulosa

B. Qisqacha tarjimayi holi, sayohatga chiqish sabablari, xulosa

D. Sayohat foydalari to'g'risida mulohaza, sayohatga chiqish sababi, xulosa

E. Kirish. yo'l xotiralarining batafsil bayoni, xulosa

19. Sa'diy Sheroziy qaysi asarida bir yig'inda shaharning qimmatbaho kiyimlariga burkangan kazokazolari yecholmagan masalani poygakda o'tirgan eski to'n yopingan darvesh yechib berganini va o'sha darvesh men o'zim edim deb tugatgan hikoyasi keltirilgan?

- A. "Guliston"
- B. "Gulistoni bit- turkiy"
- D. "Turkiy guliston yohud axloq"
- E. "Bo'ston"

20. "Dunyoning ishlari" qissasidagi qaysi hikoyada Ilhaq va Is'hoq nomli aka-ukalar haqidagi cho'pchak uchraydi?

- A. "Gilampaypoq"
- B. "Haqqush"
- D. "Iltijo"
- E. "Qarz"

21. Alisher Navoiy hayoti va ijodiga oid noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.

- A. Navoiy 1472-yili vazirlik martabasiga ko'tariladi.
- B. Adib 1487-88-yillarda Astrobodda hokim bo'ladi.
- D. Shoir 10 ta she'riy devon tuzgan.
- E. Barcha javoblar to'g'ri.

22. Ota merosini gar istasang, o'rgan ota ilmin,
Ki qolgan mol otadin sahl muddatda tamom
o'lg'ay. Ushbu misralar qaysi asardan olingan?

- A. "Guliston"
- B. "Bo'ston"
- D. "Hayrat ul-abror"
- E. "Mahbub ul-qulub"

23. Chun shahrdin chiqdim "Qudash",
Ko'ngul bo'lub mahzun-u g'ash,
Majnunsifat, devonavash,
Serchashma-yu kam chang ekan. Muqimiyning
qayerga qilgan sayohati yuqoridagi misralar bilan
boshlanadi?

- A. Qo'qondan Marg'ilonga
- B. Qo'qondan Shohimardonga
- D. Qo'qondan Isfaraga
- E. Qo'qondan Farg'onaga

24. Muqimiy Qo‘qondan Farg‘onaga qilgan sayohatida qaysi qishloqqa kirmay ortga qaytadi?

- A. Nursuxga B. Beshariqga
D. Rafqonga E. Konibodomga

25. Boburning qaysi ruboiysida qayg‘uli holning tasviri-yu, uning hazil-mutoyibali ifodasini mushtarak tarzda tasvirlagan?

- A. “Har kimki, vafo qilsa, vafo topqusidur”
B. “Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen”
D. “Hajringda bu tun ko‘ngulda qayg‘u erdi”
E. “Jismimda isitma kunda mahkam bo‘ladur”

26. Muqimiy sayohatnomasida *“Bog‘dor-u dehqon qorni to‘q, Masjidlari ham ko‘p ulug‘”* deya ta‘riflangan qishloq?

- A. Isfara B. Tikka Rabot
D. Yafyan E. Nursux

27. Qorning to‘q esa, arpa noni yaxshi ko‘runmas,
Gar och ersang, oy qursi kabi xo‘b erur va sof.
A‘rof behisht o‘lg‘usidur do‘zax eliga,
Jannat eliga bo‘lg‘usi do‘zax vale a‘rof.

“Guliston” asaridan olingan ushbu she‘r janrini aniqlang.

- A. Ruboiy B. Qit‘a
D. Murabba E. Masnaviy

28. O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” qissasiga *“...dostondek o‘qiladi. Uni o‘qib o‘z onalarimizni o‘ylab ketamiz...”* deya ta‘rif bergan adib kim?

- A. Asqad Muxtor B. Abdulla Qahhor
D. Said Ahmad E. Ozod Sharafiddinov

29. Muqimiy sayohatnomasida bir tangaga bir qurt sotadigan noinsof baqqolni qayerda uchratadi?

- A. Yakkatutda B. Nursuxda D. Rafqonda E. Rabotda

30. Qofiya nima?

- A. Misra oxiridagi ohangdosh so‘z
B. Misra oxiridagi takrorlanuvchi so‘z

- D. Ruboiyning birinchi misrasi
E. Shoir taxallusi qo‘llangan misra

31. Umrining 20 yilidan ko‘prog‘ini sayohatlarda o‘tkazgan, musofirlikning, hatto asirlikning azoblarini ko‘rgan adib kim?

- A. Antuan de Sent-Ekzyuperi B. Bobur
D. Sa‘diy Sheroziy E. Muqimiy

32. O‘tkir Hoshimovning ilk asarini o‘qib “sof, samimiy, tabiiy, iliq, rohat qilib o‘qiladi”gan asar yozgani bilan tabriklagan adib kim?

- A. Abdulla Qahhor B. Said Ahmad
D. Ozod Sharafiddinov E. Erkin Vohidov

33. Qishloq juvoni yig‘lishib,
Issig‘da o‘ynashgay pishib,
O‘tgan tamoshobin tushib,
Seshanba kun bozor ekan... “Sayohatnoma” dan olingan ushbu parchada qaysi qishloq tasvirlangan?

- A. Yakkatut B. Nursux D. Rafqon E. Rabot

34. *Ey sorbon ohista yur, oromojonim ketmoqdadur...* misralari bilan boshlanuvchi mashhur g‘azal muallifini aniqlang.

- A. Alisher Navoiy B. Sa‘diy Sheroziy
D. Bobur E. Attor

35. “Onalar farzandlari hamisha birga bo‘lishini istaydilar. Qismat esa ularni qanot chiqarishi bilan har yoqqa uchirib ketadi. Hayot loaqal shu masalada ham onalarga shafqat qilmaydi”. “Dunyoning ishlari” qissasidan olingan ushbu parcha qaysi hikoyaga tegishli?

- A. “Alla” B. “Qarz” D. “Haqqush” E. “Iltijo”

36. Muqimiy bog‘larida tariq ekadigan, yetim haqqini yeydigan, qilmishlari nayrang bo‘lgan odamlarni qaysi qishloqda uchratadi?

- A. Nursuxda B. Beshariqda
D. Rafqonda E. Yayfanda

37. Muqimiy sayohatnomasida “*serchashma-yu kamchang*” deb ta’riflagan qishloq qaysi?

- A. Beshariq B. Konibodom
D. Oudash E. Rafqon

38. “Bir kishi bir qo‘y ustiga yetdi

Ki, bo‘ri ilikidin xalos etti.

Kecha so‘ymoqqa qo‘yni bo‘ldi ravon,

Qo‘y ko‘rib oni ayladi afg‘on:

“Ki bo‘rini tutar edim dushman,

Emdi bildim, bo‘ri sen erkansan”. Ushbu masnaviy qaysi asardan olingan?

- A. “Sayohatnoma” B. “Bo‘ston”
D. “Hayrat ul-abror” E. “Guliston”

39. O‘tkir Hoshimovning, “Odamlar nima derkin”, “Shamol esaveradi”, “Ikki karra ikki besh”, “Bahor qaytmaydi” nomli asarlari qaysi janrda yozilgan?

- A. Hikoya B. Drama D. Qissa E. Roman

40. “Sher bilan durroj” hikoyatida sherning bolalari nima sababdan halok bo‘lar edi?

A. Chumolilar sherning bolasini talab o‘ldirar edi.

B. Sher o‘z bolasini o‘zi tishlab halok qilar edi.

D. Ovchilar hujumidan halok bo‘lar edi.

E. Durrojnig hiylasi tufayli halok bo‘lar edi.

41. “Bobur” so‘zining ma‘nosi nima?

- A. Pahlavon B. Buyuk D. Sher E. G‘olib

42. “Sayohatnoma” janrining asoschisi kim?

A. Alisher Navoiy B. Muqimiy

D. Bobur E. Furqat

43. Husayn Boyqaro taxtga o‘tirtgach dastlab Alisher Navoiyni qanday lavozimga ko‘taradi?

A. Muhrdor B. Vazir

D. Hokim E. Mirzaboshi

44. Muqimiy “Sayohatnoma”sida qayerda boshiga to‘n yopinib voiz so‘zini tinglayotgan besh yuztacha xotinga,

mingboshi Xo'ja Iso badkorga, har gapida yuz qasam ichadigan, moxovdan ham tagjoy oladigan hojiga duch keladi?

- A. Vodilda B. O'ltarmada
D. Qudashda E. Beshariqda

45. Boburning qancha she'ri bizgacha yetib kelgan?

- A. 200 dan ortiq B. 1000 dan ortiq
D. 225 ta E. 400 dan ortiq

46. "Hayrat ul-abror" dostonining o'ninchi maqolati nimaga bag'ishlangan?

- A. Hirot ta'rifiga
B. Odob-axloq tavsifiga
D. Rostlik, to'g'rilik tushunchalariga
E. Do'st va do'stlik shartlariga

47. Gar mevasi bir tup sotar,
 Bir pulni yuz yerdin tugar,
 Bersa gadoga non agar,
 Ming yilda ham dushvor ekan. "Sayohatnoma"

dan olingan ushbu parchada qaysi qishloq tasvirlangan?

- A. Rafqon B. Tikka Rabot
D. Yayfan E. Nursux

48. Birga o'sadi-ku tikan birla gul,
 Ey odil, tikanmas, gulni dasta qil.
 Tab'i aybjo'ylik bo'lsa agar bas,
 Tovus oyog'idan boshqasin ko'rmas. Ushbu misralar muallifini aniqlang.

- A. Sa'diy B. Navoiy
D. Bobur E. Lutfiy

49. "Dunyoning ishlari" qissasidagi qaysi hikoyada o'z jigarbandini kasallik xavfidan tezroq xalos qilish uchun har narsaga, hatto jonini ham berishga tayyor ona obrazi gavdalantirilgan?

- A. "Alla" B. "Qarz"
D. "Gilam paypoq" E. "Iltijo"

50. Alisher Navoiy necha yoshidan she'r mashq qila boshlagan?

- A. 4-5 yoshidan B. 9-10 yoshidan
D. 5-6 yoshidan E. 7-8 yoshidan

51. Muqimiy sayohatnomalari qanday satrlar bilan boshlanadi?

- A. Qo'qon tarifi bilan
B. Safarning foydali tomonlari tavsifi bilan
D. Zamondan, turmushdan shikovat bilan
E. Allohga hamd bilan

52. Ushbu fikrlar muallifini aniqlang. "Kimki o'zgalarga biror naf yetkazsa, bu naf, avvalo, uning o'ziga yetgan bo'ladi".

- A. Sa'diy Sheroziy B. Asqad Muxtor
D. Alisher Navoiy E. Bobur

53. Muqimiy sayohatnomasida "ermaklari ko'knor" deb ta'riflangan qishloq qaysi?

- A. Oq yer B. Yayfan
D. Do'rmoncha E. O'ltarma

54. O'tkir Hoshimov qaysi asari orqali Abdulla Qahhor nazariga tushadi?

- A. "Urushning so'nggi qurboni" hikoyasi
B. "Muhabbat" hikoyasi
D. "Dunyoning ishlari" qissasi
E. "Cho'l havosi" qissasi

55. "Sayohatnoma"da Muqimiy qayerga borganida unga bir chitfurush yo'ldosh bo'ladi?

- A. Do'rmonchaga B. Oltiariqqa
D. Bo'rbaliqqa E. O'ltarmaga

56. "Dunyoning ishlari" qissasidagi qaysi hikoyada adib o'z onasini "Meni ham kitob qilgin, o'g'lim" deb so'raganini esga olgan?

- A. "Alla" B. "Qarz" D. "Gilam paypoq" E. "Iltijo"

57. “Hayrat ul-abror” dostoni necha bob, necha maqolatdan iborat?

- A. 64 bob, 20 maqolat B. 20 bob, 20 maqolat
D. 20 bob, 10 maqolat E. 63 bob, 20 maqolat

58. Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen,
Ham mol yig‘ishtirur laim ermasmen.

Kobulda iqomat etti Bobur, dersiz,

Andoq demangizlarkim, muqim ermasmen. Ajratib ko‘rsatilgan so‘zning ma’nosini aniqlang.

- A. Erkin B. Kishan D. Gado E. Oltin-kumush

59. Muqimiy sayohatnomasida qozi bo‘lus G‘ozini qayerda uchratadi?

- A. Oq yerda B. Yayfanda
D. Do‘rmonchada E. O‘ltarmada

60. Muqimiy sayohatnomasida qayerni “Kelsa kishi yeyar tariq” deya ta’riflagan?

- A. Oltiariqni B. Zohidonni
D. Oq yerni E. Bo‘rbaliqni

61. O‘tkir Hoshimovning dramalari to‘liq berilgan qatorni aniqlang.

A. “To‘ylar muborak”, “Muhabbat”, “Dunyoning ishlari”
B. “Ikki eshik orasi”, “Ikki karra ikki besh”, “Bahor qaytmaydi”

D. “Odamlar nima derkin”, “Tushda kechgan umrlar”

E. “Qatag‘on”, “Inson sadoqati”, “To‘ylar muborak”

62. Muqimiy sayohatnomasida qaysi qishloq boylarining oliy imoratlari bo‘lsa-da, mehmon kutishni yomon ko‘rishi ta’kidlanadi?

- A. Oq yer B. Roshidon
D. Zohidon E. Do‘rmoncha

63. Muqimiy qayerni “yer osti zindon”, “dushmanlari mehmon”, “bog‘i tutzor” deya ta’rif etadi?

- A. Chimvonni B. Vodilni
D. Oltiariqni E. Roshidonni

64. “Mantiq ut-tayr” asarining muallifi kim?

- A. Fariddun Attor B. Alisher Navoiy
D. Shayx Sa’diy E. Xusrav Dehlaviy

65. Muqimiy qayerni “*ko‘chalar* *dilkusho*”, “*maqomi dilfizo*”, “*Anhorlari obi safo*” deya ta’rif etadi?

- A. Chimyonni B. Vodilni
D. Oltiariqni E. Roshidonni

66. Muqimiy yengilnamo, bo‘lar-bo‘lmasga jang qiladigan odamlarni qaysi qishloqda uchratadi?

- A. Beshariq B. Konibodom
D. Qudash E. Yayfan

67. Muqimiy sayohatnomasida “*bir ko‘cha ketguncha soy, dukchisidan attori ko‘p, choyxo‘ridan ko‘knori ko‘p, bozori tor-u tang*” deb ta’riflagan qishloq nomi?

- A. Nursux B. Beshariq
D. Rafqon E. Yayfan

68. Bobur hayoti va ijodiga oid noto‘g‘ri ma’lumotni aniqlang.

A. Bobur 1526-yilda Hindistonni zabt etib, katta saltanat o‘rnatgan.

B. Bobur ikkita devon tuzgan. Shulardan bittasi yetib kelgan.

D. Boburning xoki, vasivatiga muvofiq, Samarqandga ko‘chiriladi.

E. Shoir 1530-yil Agrada vafot etgan.

69. Muqimiy sayohatnomasida “*Zebo sanam, qoshi qalam jononlari bisyor*” deya ta’riflangan qishloq nomi?

- A. Isfara B. Tikka Rabot
D. Yayfan E. Nursux

70. Bo‘g‘oz xotun, ayo, donoyi xushyor,

Tug‘ar vaqtida garchi mor tug‘g‘oy,

Base yaxshidur ul farzanddinkim,

Ani nodon va nohamvor tug‘g‘oy. Ushbu qit‘a muallifini aniqlang.

A. Bobur B. Navoiy D. Sa'diy E. Attor

71. Muqimiy Qo'qindan Isfaraga qilgan safarida qayerda bir-ikki hafta turmaganidan afsuslanadi?

A. Rafqon B. Tikka Rabot

D. Yayfan E. Nursux

72. Beqaydmen-u xarobi siym ermasmen,

Ham mol yig'ishtirur laim ermasmen.

Kobulda iqomat etti Bobur, dersiz,

Andoq demangizlarkim, muqim ermasmen.

Ajratib ko'rsatilgan so'zning ma'nosini aniqlang.

A. Kishansiz B. Qora

D. Gado E. Oltin-kumush

73. Anhor-u soy-u cho'llari,

O'ynab kelodur suvlari,

Shirinki zardolulari,

Qand-u asal bekor ekan. "Sayohatnoma" dan olingan ushbu parchada qaysi qishloq tasvirlangan?

A. Rafqon B. Tikka Rabot

D. Isfara E. Nursux

74. "Manas" qirg'iz xalq eposi, "Qirq qiz" qoraqalpoq xalq dostonini kim o'zbek tiliga mahorat bilan tarjima qilgan?

A. G'afur G'ulom B. Oybek

D. Hamid Olimjon E. Mirtemir

75. Dehqon hayajonda: o'sarmi nihol,

Ko'chatidan meva berarmi iqbol?

Ba'zi xomtamarlar sochmay urug', don,

Ko'tarmoqchi bo'lar dehqonday xirmon. Ushbu misralar Sa'diyning qaysi hikoyatidan olingan?

A. Ayb qidirmaslik haqida

B. Hayit kuni adashib qolganim va otamning sabog'i

D. Daryo ko'rmagan qul hikoyati

E. Darvesh hikoyati

76. Muqimiy “Sayohatnoma”sida mirza Umar, Burhon omon, mingboshi Xol sarkor kabi odamlarni qaysi qishloqda uchratadi?

- A. Rabotda B. Rafqonda
D. Isfarada E. Nursuxda

77. *Aflok kajraftor uchun,*

Har dam ko‘ngul afgor uchun,

Ho‘qand tang-u tor uchun,

Sahro chiqish darkor ekan. Muqimiyning qayerga qilgan sayohati yuqoridagi misralar bilan boshlanadi?

- A. Qo‘qondan Marg‘ilonga
B. Qo‘qondan Shohimardonga
D. Qo‘qondan Isfaraga
E. Qo‘qondan Farg‘onaga

78. Fildek zo‘r bo‘lsang-u sherdek urishqoq,

Nazdimda, jangdan sulh ming bor afzalroq. Ushbu hikmat muallifini aniqlang.

- A. Sharafiddin ali Yazdiy B. Navoiy
D. Bobur E. Sa‘diy

79. Muqimiy sayohatnomasidagi “*ko‘cha ketguncha do‘kon*”, “*bo‘ralangan o‘choq-mo‘rilar*”, “*choy o‘rniga ishqor damlovchi odamlar*” kabi ta’riflar qaysi qishloqqa nisbatan qo‘llangan?

- A. Vodil B. O‘ltarma D. Zohidon E. Oltiariq

80. “Foniy” taxallusining ma’nosi nima?

- A. Abadiy B. Kuy D. Nola E. Vaqtincha

81. Muqimiy bir diram bersa, kechasi bilan uxlamay chiqadigan mingboshi Eshdavlat akani qayerda uchratadi?

- A. Rabotda B. Yakkatutda
D. Nursuxda E. Isfarada

82. O‘tkir Hoshimovning romanlari berilgan qatorni aniqlang.

A. “Nur borki, soya bor”, “Ikki eshik orasi”, “Tushda kechgan umrlar”

B. “Urushning so‘nggi qurboni”, “Ikki karra ikki – besh”,
“Nur borki, soya bor”

D. “Nur borki, soya bor”, “Odamlar nima derkin” “Ikki
eshik orasi”,

E. “Ikki eshik orasi”, “Muhabbat”, “Tushda kechgan
umrlar”

**83. Muqimiy sayohatnomasida “olma-uzum o‘rniga
ham bog‘ida tok-u zang” bo‘lgan qishloq qaysi?**

A. Nursux

B. Konibodom

D. Qudash

E. Yayfan

**84. Navoiy 12 yoshida qaysi she‘ri orqali Mavlono
Lutfiyning taqsiniga sazovar bo‘lgan edi?**

A. Kecha kelgumdur debon ul sarvi gulro‘ kelmadi,
Ko‘zlarimg‘a kecha tong otquncha uyqu kelmadi.

B. Orazin yopg‘och. ko‘zumdin sochilur har lahza yosh.

Bo‘ylakim paydo bo‘lur vulduz, nihon bo‘lg‘och
quyosh.

D. Olam ahli, bilingizkim, ish emas dushmanlig‘,
Yor o‘lung bir-biringizgaki, erur yorlig‘ ish.

E. Ko‘rgali husnungni zor-u muftalo bo‘ldum sanga,
Ne balolig‘ kun edikim, oshno bo‘ldum sanga.

**85. “Daryo ko‘rmagan qul hikoyati” qaysi asarda
uchraydi?**

A. “Guliston” asarida B. “Bo‘ston”

D. “Hayrat ul-abror” E. “Boburnoma”

86. Radif nima?

A. Misra oxiridagi ohangdosh so‘z

B. Misra oxiridagi takrorlanuvchi so‘z

D. Ruboiyning birinchi misrasi

E. Shoir taxallusi qo‘llangan misra

**87. Muqimiy qayerga qilgan sayohatida sellarda
qolganidan shikoyat qiladi?**

A. Vodil B. O‘ltarma D. Zohidon E. Oltiariq

88. Sayohatnomaning kirish qismida nima aks etadi?

A. Sayohatga chiqish ehtiyoji, sabablari

B. Allohga hamd, payg'ambarga na't

D. Sayohatning foydalari to'g'risidagi mulohaza

E. Qisqacha tarjimayi hol

89. O'tkir Hoshimovning hikoyalari berilgan qatorni aniqlang.

A. "Bahor qaytmaydi", "Qatag'on"

B. "Urushning so'nggi qurboni", "Ikki karra ikki – besh"

D. "Nur borki, soya bor", "Odamlar nima derkin"

E. "Urushning so'nggi qurboni", "Muhabbat"

90. Muqimiy "Sayohatnoma" sida eshakdan ham ovozi xunuk juvonga, qiyg'ir ko'targan uch yigitga qayerda duch keladi?

A. Nursuxda

B. Beshariqda

D. Rafqonda

E. Yayfanda

91. "Hunar chashmayi ravon va davlati bepoyondurkim, agar hunarmand odam davlatdin tushsa, hech g'am va alami yo'qdur. Nedinkim, hunar aning zotida ulug' davlatdur va har yergakim borsa, sohibi qadr bo'lur va majlisning yuqorisida o'lturur va hunarsiz kishi gadoylik qilur va har joygakim borsa, beqadr va bee'tibor bo'lur". Ushbu fikrlar qaysi asardan olingan?

A. "Guliston"

B. "Bo'ston"

D. "Hayrat ul-abror"

E. "Mahbub ul-qulub"

92. Muqimiyning qayerga qilgan sayohati quyidagi misralar bilan boshlanadi?

Faryodkim, garduni dun

Aylar yurak-bag'rimni xun,

Ko'rdiki, bir ahli funun

Charx anga kajraftor ekan.

A. Qo'qondan Marg'ilonga B. Qo'qondan Shohimardonga

D. Qo'qondan Isfaraga E. Qo'qondan Farg'onaga

93. Noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.

A. "Bo'ston" asari 1960-yilda o'zbekchaga o'g'irilgan.

B. "Turkiy guliston yohud axloq" asari Abdulla Avloniy qalamiga mansub.

D. "Guliston" asari she'riy didaktik asar.

E. "Guliston" asarida qit'a, masnaviy janriga oid she'rlar uchraydi.

94. "Dunyoning ishlari" qissaning qaysi hikoyasida insonning ona oldidagi farzandlik burchi hech qachon to'lab bo'lmay qarz ekani nihoyatda ta'sirchan ifodalanadi?

A. "Alla" B. "Gilam paypoq"

D. "Qarz" E. "Iltijo"

95. Muqimiy Hoji Zuhur, hofiz Umar, Qahhor kabi shaxslarga qayerda duch kelgan?

A. Tikka Rabotda B. Isfarada

D. Nursuxda E. Rafqonda

96. Qo'lingdan kelgancha karam qil, karam,

Karamli bo'lmagay hech kimsadan kam.

Biyobonda quduq qazolmasang, boq,

Qabristonga kirib bitta chiroq yoq. Ushbu misralar

Sa'diyning qaysi asaridan olingan?

A. "Guliston" B. "Bo'ston"

D. "Turkiy guliston yohud axloq" E. "Lison ut-tayr"

97. Ko'plar ham bu chashma boshiga yetdi,

Suv ichdi, dunyodan ko'z yumib ketdi.

Qanchasi zulm ila olamni oldi,

Go'rga o'zi ketdi, olgani qoldi. "Bo'ston" asarida

keltirilgan hikoyatda yuqoridagi baytni kim chashma

boshiga yozib qo'ygani aytilgan?

A. Rustam B. Iskandar D. Jamshid E. Qorun

98. "Hujrayi tang va torlikda bekaslik va g'ariblik chirog'ini yoqib" muhtojlikda umr o'tkazgan adib kim?

A. Imom al-Buxoriy B. Abdulla Avloniy

D. Muqimiy E. Sa'diy Sheroziy

IV chorakda o‘tilgan mavzular yuzasidan nazorat savollari

1. Abdulla Avloniy qaysi gazetaning chiqishiga bosh-qosh bo‘lgan?

A. “Shuhrat”

B. “Taraqqiy”

D. “Xurshid”

E. “Osiyo”

2. Abdulla Avloniyning “Adabiyot yoxud milliy she’rlar” (1909-1916- yy.) kitobi necha qismdan iborat?

A. 3

B. 6

D. 2

E. 4

3. Abdulla Avloniy 1909-yilda qanday tashkilot ochadi?

A. “Turon” jamiyatini

B. “Turon” teatr truppasini

D. “Jamiyati xayriya” tashkilotini

E. “Osiyo” nashriyotini

4. Abdulla Avloniy ochgan qaysi tashkilot o‘z oldiga sahna ishlariga qiziqish uyg‘otish, xalq uchun spektakllar qo‘yib berish va ular orqali ommaga ma’naviy oziq berish; klub, musiqa kurslari, kutubxona va qiroatxonalar ochish; o‘quvchilarga moddiy yordam ko‘rsatish kabi vazifalarni qo‘ygan edi?

A. “Turon” jamiyati

B. “Shuhrat” gazetasi

D. “Jamiyati xayriya” tashkiloti

E. “Osiyo” nashriyoti

5. Turmushdagi oddiygina holatdan – choy suzilayotganda choynakning piyolaga “egilishi”, choy ichayotganda inson piyolaning peshonasidan “o‘pishi”dan ajoyib she’r yaratgan ijodkor kim?

A. Erkin Vohidov

B. Abdulla Oripov

D. Abdulla Avloniy

E. Oybek

6. “Hellados” hikoyasida Gretsiyaga yo‘l olgan greklar qaysi kemada yo‘lga chiqishadi?

A. “Ellada”

B. “Hellados”

D. “Poseidon”

E. “Suxumi”

7. Abdulla Oripovning “O‘zbekiston” qasidasining hajmi qancha?

A. 14 satrlik 10 banddan iborat

B. 10 satrlik 10 banddan iborat

D. 10 satrlik 14 banddan iborat

E. 10 satrlik 15 banddan iborat

8. Nodar Dumbadzening ilk qissasi qanday nomlanadi?

A. “Qishloq bolalari”

B. “Quyoshni ko‘rayapman”

D. “Men, buvim, Iliko va Illarion”

E. “Hellados”

9. Sening isming bu dunyoda muqaddasdur,

Har kim sening qadring bilmas – aqli pastdur.

Sening tuyg‘ung yuraklarga savdo solur,

Sening darding boshqa dardni tortib olur. Ushbu

misralar Abdulla Avloniyning qaysi she‘ridan olingan?

A. “Vatanni suymak”

B. “Ona vatan”

D. “Xalqim”

E. “Vatan”

10. Abdulla Oripovning “Sohibqiron” asari qaysi janrda yozilgan?

A. G‘azal

B. Drama

D. Muxammas

E. She‘riy ertak

11. Abdulla Avloniy “Vatan” she‘rida shoir vatanning qadrini bilmaganlarni nimaga o‘xshatadi?

A. Tuproqqa

B. Xazonga

D. Bo‘riga

E. Boyqushga

12. “Tong lavhasi”, “Kamtarlik haqida”, “Buloq”, “Sevgi”, “Ona tuproq” kabi she‘rlar muallifini aniqlang.

A. Erkin Vohidov

B. Abdulla Oripov

D. Abdulla Avloniy

E. Usmon Nosir

13. “Birinchii muallim”, “Ikkinchi muallim”, “Turkiy Guliston yoxud axloq”, “Maktab gulistoni” kabi darsliklar muallifi kim?

A. Sa’diy

B. Abdulla Oripov

D. Abdulla Avloniy

E. Nodar Dumbadze

14. “Orzu chashmasi”, “Quyosh maskani” kabi asarlari janrini aniqlang.

A. G’azal

B. Drama

D. Ertak-qissa

E. Doston

15. Nodar Dumbadzening ilk romani qanday nomlanadi?

A. “Qishloq bolalari”

B. “Ouvoshni ko‘rayapman”

D. “Men, buvim, Iliko va Illarion”

E. “Hellados”

16. “Hellados” hikoyasidagi Aniko kim?

A. Jamolning xolasi

B. Yangulining do‘sti

D. Kokaning opasi

E. Jamolning onasi

17. Erkin Vohidovning ilk to‘plamini aniqlang.

A. “Tong nafasi”

B. “Yurak va aql”

D. “Yoshlik devoni”

E. “Tirik sayyoralar”

18. Abdulla Avloniy hayoti va ijodi haqidagi noto‘g‘ri ma’lumotni aniqlang.

A. “Turon” jamiyati qoshida “Turon” teatrini ochgan.

B. 10 ga yaqin sahna asarlarini rus tilidan o'zbek tiliga tarjima qilgan.

D. Adib "Turon" teatri uchun 3 ta pyesa yozgan.

E. Barchasi to'g'ri

19. Erkin Vohidovning ilk dostoni qaysi?

A. "Nido"

B. "Palatkada yozilgan doston"

D. "Ruhlar isyoni"

E. "Orzu chashmasi"

20. Qaysi qatorda Nodar Dumbadzening qissalari berilgan?

A. "Oq bayroqlar", "Quyosh kechasi"

B. "Abdiyot qonuni", "Qishloq bolalari"

D. "Kukaracha", "Men, buvim, Iliko va Illarion"

E. "Quyoshni ko'rayapman", "Hellados"

21. Erkin Vohidovning qaysi asarida xalqlar, millatlar, dinlar o'rtasidagi nizolar bashariyatga naqadar katta falokatlar olib kelishi teran tasvirlangan?

A. "Nido"

B. "Palatkada yozilgan doston"

D. "Ruhlar isyoni"

E. "Orzu chashmasi"

22. "Nido" dostonida qo'ltiqtayoqda uyga qaytgan kishi kim edi?

A. Xol aka

B. Rustamning akasi

D. Rustam

E. Tal'at

23. "Nido" dostonida tasvirlangan urush payti qo'lidan ayrilgan shaxs kim edi?

A. Xol aka

B. Rustamning akasi

D. Rustam

E. Tal'at

24. "Nido" dostonida kimning dadasidan qoraxat keladi?

- A. O'ktamning B. Rustamning
D. Xol akaning E. Tal'atning

25. **Abdulla Oripovning birinchi kitobi qanday nom bilan bosilib chiqqan?**

- A. "Onajon" B. "Mitti yulduz"
D. "O'zbekiston" E. "Sohibqiron"

26. **"Har bir millatning saodati, davlatning tinch va rohati yoshlarning yaxshi tarbiyasiga bog'liqdir". Ushbu fikrlar muallifi kim?**

- A. Nodar Dumbadze
B. Abdulla Avloniy
D. Abdulla Oripov
E. Islom Karimov

27. **"Hellados" hikoyasida "cho'pday ozg'in, yelkalari turtib chiqqan, qirraburun, ko'zlari charosdek qop-qora, qo'llari uzunligidan tizzasiga tushib turadigan o'n to'rt yoshli bola" deya tasvirlangan obraz?**

- A. Yanguli
B. Jamol
D. Koka
E. Petya

28. **"Palatkada yozilgan doston", "Nido", "Ruhlar isyoni" kabi ajoyib dostonlar muallifi kim?**

- A. G'afur G'ulom
B. Abdulla Avloniy
D. Erkin Vohidov
E. Abdulla Oripov

29. **Abdulla Oripovning "O'zbekiston" qasidasi haqidagi noto'g'ri ma'lumotni aniqlang.**

- A. Qasida jami 140 satrni tashkil etadi.
B. Qasida bandlaridagi toq va juft satrlar o'zaro qo'fiyalanib keladi.
D. Qasida tarkibidagi har bandning so'nggi bayti bir-biri bilan qo'fiyalanadi.

E. Barchasi to‘g‘ri

30. “O‘zbekim” qasidasining muallifi kim?

A. Erkin Vohidov

B. Abdulla Oripov

D. Abdulla Avloniy

E. Usmon Nosir

31. Nodar Dumbadzening o‘nlab hikoyalari, “Kukaracha” qissasi, “Oq bayroqlar”, “Abadiyat qonuni” singari romanlarini kim o‘zbek tiliga tarjima qilgan?

A. Asqad Muxtor

B. Hayriddin Saloh

D. Oybek

E. Nizom Komil

32. “... tarbiya bizlar uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir”. Ushbu fikrlar muallifi kim?

A. Nodar Dumbadze

B. Abdulla Avloniy

D. Abdulla Oripov

E. Islom Karimov

33. Nodar Dumbadzening ilk hikoyalar to‘plami qanday nomlanadi?

A. “Qishloq bolalari”

B. “Quyoshni ko‘rayapman”

D. “Men, buvim, Iliko va Illarion”

E. “Hellados”

34. Erkin Vohidovning qaysi asarida insoniyatga og‘ir judoliklar, bitmas jarohatlar keltiradigan urush qattiq qoralanadi?

A. “Nido”

B. “Palatkada yozilgan doston”

D. “Ruhlar isyoni”

E. “Orzu chashmasi”

35. Abdulla Avloniyning “Vatan” she’ri qaysi kitobdan olingan?

- A. “Turkiy guliston yohud axloq”
- B. “Ikkinchi muallim”
- D. “Maktab gulistoni”
- E. “Birinchi muallim”

36. Nodar Dumbadzening ikkinchi jahon urushi yillaridagi gruzin qishloqlaridagi og‘ir va mashaqqatli hayot manzaralari, bir-biriga o‘xshamaydigan taqdir egalari obrazi yorqin aks ettirilgan asari qaysi?

- A. “Quyoshni ko‘rayapman”
- B. “Abadiyat qonuni”
- D. “Qishloq bolalari”
- E. “Oq bayroqlar”

37. Qaysi qatorda Erkin Vohidov dramalari berilgan?

- A. “Iztirob”, “Muhabbat”
- B. “Charog‘bon”, “Qo‘shiqlarim sizga”
- D. “Mening yulduzim”, “Hozirgi yoshlar”
- E. “Oltin devor”, “Istanbul fojiasi”

38. Qaysi qatorda Nodar Dumbadzening romanlari berilgan?

- A. “Oq bayroqlar”, “Quyosh kechasi”
- B. “Abdiy qonuni”, “Qishloq bolalari”
- D. “Kukaracha”, “Men, buvim, Iliko va Illarion”
- E. “Quyoshni ko‘rayapman”, “Hellados”

39. Nodar Dumbadzening “Hellados” asari qaysi janrda yozilgan?

- A. Doston
- B. Qissa
- D. Roman
- E. Hikoya

40. Dantening “Ilohiy komediya” asarini kim juda katta mahorat bilan o‘zbek tiliga tarjima qilgan?

- A. Oybek

B. Abdulla Avloniy

D. Erkin Vohidov

E. Abdulla Oripov

41. “Hellados” hikoyasida Yanguli “skripka” deb kimni mazah qilar edi?

A. Kokani

B. Jamolni

D. Petyani

E. Femani

42. Sergey Yesenin she’rlari, nemis shoiri Gyotening “Faust” asarini kim o‘zbek tiliga tarjima qilgan?

A. Oybek

B. Abdulla Avloniy

D. Erkin Vohidov

E. Abdulla Oripov

43. “Hellados” hikoyasida tasvirlangan “tbilisilik rangpar laqma” kim edi?

A. Yanguli

B. Jamol

D. Koka

E. Pancho

44. Nodar Dumbadzening insonning hayotdagi o‘rni, undan talab etiladigan fidoyilik, halollik, vijdonlilik, adolatparvarlik xususiyatlari to‘g‘risida keng mushohada yuritilgan asarini aniqlang.

A. “Quyoshni ko‘rayapman”

B. “Abadiyat qonuni”

D. “Qishloq bolalari”

E. “Oq bayroqlar”

**45. Men ayblik emas, ey vatanim, tog‘larim,
Bevaqt tashlab ketdim ayo, bog‘larim.
Hijron qilodur meni judolig‘,
Do‘ndi g‘ama ro‘z-u shab chog‘larim. Ushbu
misralar muallifini aniqlang.**

- A. Erkin Vohidov
- B. Abdulla Avloniy
- D. Abdulla Oripov
- E. Sa'diy Sheroziy

46. "Hellados" hikoyasida Yangulining qayerida lotin harflarida ko'kish rangda "Hellados" so'zi naqshlangan edi?

- A. O'ng bilagida
- B. Oyog'ida
- D. Chap to'shida
- E. Ko'ksida

47. Abdulla Oripovning "O'zbekiston" qasidasida qaysi tarixiy shaxs nomi keltirilmagan?

- A. Habib Abdullayev, Sobir Rahimov
- B. G'afur G'ulom, Chingizxon
- D. Ibn Sino, Abdulla Oodiriy
- E. Oybek, Hamid Olimjon

48. Qaysi ijodkor yozuvchi va shoirlarimiz orasida birinchi bo'lib "O'zbekiston Qahramoni" faxriy unvoni bilan taqdirlangan?

- A. Erkin Vohidov
- B. Abdulla Avloniy
- D. Abdulla Oripov
- E. Abdulla Qodiriy

Yil oxirida o'tilgan mavzularni takrorlash uchun nazorat savollari

1. "Qoraqalpoq daftari", "Tingla, hayot!", "Izlaganim" kabi asarlar muallifi kim?

- A. G'afur G'ulom
- B. Oybek
- D. Hamid Olimjon
- E. Mirtemir

2. Quyidagi qaysi asar tarkibida "Podshoh va uning to'tisi" hikoyasi uchraydi?

- A. “Bulbul” ertagida
- B. “Susambil” ertagida
- D. “Uch og‘a-ini botirlar” ertagida
- E. “Kichkina shahzoda” ertagida

3. *“Sham o‘z to‘g‘riligi bilan xursand, boshdan-oyoq kuysa ham, u nurga aylanadi. Yashin egrilikni odat qilgan bo‘lib, hamma yoqni yoritsa-da, yerning ostiga kiradi”.* Ushbu fikrlar muallifi kim?

- A. Alisher Navoiy B. Sa‘diy Sheroziy
- D. Bobur E. O‘tkir Hoshimov

4. Qaysi adib “Mehnat qahramoni” va “O‘zbekiston xalq maorifi zarbdori” kabi unvonlar bilan taqdirlangan?

- A. Abdulla Avloniy B. Oybek
- D. Usmon Nosir E. G‘afur G‘ulom

5. *“Va‘da – ulug‘, muqaddas narsa, uni buzish yaramaydi. Va‘dani buzmoq og‘ir gunoh”.* Ushbu fikrlar qaysi asardan olingan?

- A. “Uch og‘a-ini botirlar”
- B. “Mening o‘g‘rigina bolam”
- D. “Hellados”
- E. “Kichkina shahzoda”

6. Fransuz adibi Volter, nemis adibi Gyote o‘z asarlarida qaysi sharq shoirining she‘rlariga murojaat qilishgan?

- A. Imom al-Buxoriy B. Bobur
- D. Alisher Navoiy E. Sa‘diy Sheroziy

7. Dostonlar yaratilishiga ko‘ra qanday turlarga bo‘linadi?

- A. Nasriy va she‘riy dostonlar
- B. Tarixiy va zamonaviy dostonlar
- D. Xalq dostonlari va adabiy dostonlar
- E. Hayotiy dostonlar va fantastik dostonlar

8. “Oygul bilan Baxtiyor” ertak-dostonidagi qaysi qahramon o‘zining “peshonasi sho‘r”ligiga ko‘ngan, o‘z

hayotini yaxshi tomonga o'zgartirish imkoniyati tug'ilgan paytda ham undan foydalana olmaydigan kishilar sirasiga kiradi?

- A. O'tinchi chol B. Tarlon
D. Xon E. Darxon

9. *Ko't-u tog'lik,*

Bog'-u rog'lik o'zbek elim.

Momo yurti, bobo yurti, chambil belim.

Zar-u gavhar – yaltiroq tosh, nedir olmos,

Sen biz uchun ham non, ham osh, mangu meros. Ushbu

misralar muallifini aniqlang.

- A. Mirtemir B. Usmon Nosir
D. Oybek E. G'afur G'ulom

10. Noahil aka-ukalarning jazoga tortilishi haqidagi hikoya qaysi asarda uchraydi?

- A. "Hayrat ul-abror" dostonida
B. "Zulmat ichra nur" qissasida
D. "Dunyoning ishlari" qissasida
E. "Sayohatnoma" da

11. Chun shahrdin chiqdim "Qudash",

Ko'ngul bo'lub mahzun-u g'ash,

Majnunsifat, devonavash,

Serchashma-yu kam chang ekan. Muqimiyning qayerga qilgan sayohati yuqoridagi misralar bilan boshlanadi?

- A. Qo'qondan Marg'ilonga
B. Qo'qondan Shohimardonga
D. Qo'qondan Isfaraga
E. Qo'qondan Farg'onaga

12. *"Baxtingiz yo'lda, topib olmoq uchun dunyoni ko'rgani yo'lga chiqing, dunyoni tanimay dunyo kishisi bo'lmaysiz. Baxt qushini ushlamoq uchun baxt oviga chiqing".* Ushbu fikrlar qaysi asardan olingan?

- A. "Susambil" ertagidan

- B. "Kichkina shahzoda" ertagidan
D. "Uch og'a-ini botirlar" ertagidan
E. "Guliston" asaridan

13. Sahrodagi tashna itga suv bergani tufayli mukofotga sazovar bo'lgan kishi haqidagi hikoyat qaysi asarda uchraydi?

- A. "Guliston" B. "Sayohatnoma"
D. "Bo'ston" E. "Hayrat ul-abror"

14. Roman janrida yozilgan asarlar berilgan qatorni aniqlang.

- A. "Hayot bo'stoni", "Harbiy uchuvchi"
B. "Yeldirim Boyazid", "Improvizator"
D. "Mehrobdan chayon", "Daryolar tutashgan joyda"
E. "Qutlug' qon", "Boshsiz odam"

15. Yangidan tashkil qilingan "Yoshlik" jurnalining dastlabki bosh muharriri sifatida yoshlarning adabiyotga kirib kelishi uchun katta jonbozlik ko'rsatgan adib kim?

- A. Abdulla Oripov B. Asqad Muxtor
D. Erkin Vohidov E. Abdulla Avloniy

16. O'z she'rlarining birida bulutni sutga, oqquvlarga, barqutga o'xshatgan shoir kim?

- A. Usmon Nosir B. Oybek
D. Hamid Olimjon E. Mirtemir

17. "Podshoh deganning marhamatidan qahri ortiqdir, podshoh bilan sherga yaqin bo'lmoq hikmatdan emasdir". Ushbu fikrlar qaysi asar qahramoni tomonidan aytilgan?

- A. "Uch og'a-ini botirlar" ertagida to'ti tomonidan
B. "Sher bilan durroj" hikoyatida durroj tomonidan
D. "Iskandar Zulqarnayn" ertak-dostonida sartarosh tomonidan
E. "Zulmat ichra nur" qissasida Mirsaid tomonidan

18. O'g'li aroq ichib, mast holda bir kishini o'ldirib qochgani uchun zindonga solinib kishanlangan ota obrazi qaysi asarda uchraydi?

- A. “Guliston” B. “Sayohatnoma”
D. “Bo‘ston” E. “Hellados”

19. Ustiga kitob ortilgan eshak,

Na olim va na donodir beshak. Ushbu hikmatli so‘z muallifini natiqlang.

- A. Bobur B. Abdulla Avloniy
D. Alisher Navoiy E. Sa‘diy Sheroziy

20. Qaysi adib “Hijron” taxallusi bilan she‘rlar yozgan?

- A. Abdulla Avloniy B. Oybek
D. Usmon Nosir E. G‘afur G‘ulom

21. Chumoli yoz bo‘yi yig‘ar yemak – don,

Toki qishda uyi bo‘lsin farovon. Ushbu hikmatli so‘z muallifini aniqlang.

- A. Abdulla Avloniy B. Sa‘diy Sheroziy
D. Bobur E. Alisher Navoiy

22. Noskash kampir obrazi qaysi asarda uchraydi?

- A. “Guliston” B. “Sayohatnoma”
D. “Dunyoning ishlari” E. “Mening o‘g‘rigina bolam”

23. “Har kim tug‘ulgan, o‘sgan yerini jonidan ortuq suyar. Hatto bu vatan hissi-tuyg‘usi hayvonlarda ham bor. Agar bir hayvon o‘z vatanidan – uyuridan ayrilsa, o‘z yeridagi kabi rohat-rohat yashamas, maishati talx bo‘lub, har vaqt dilining bir go‘shasida o‘z vatanining muhabbati turar”. Ushbu parcha qaysi asardan olingan?

- A. “Kichkinaa shahzoda” B. “Dunyoning ishlari”
D. “Hellados” E. “Vatanni suymak”

24. Bir xil janrda yozilgan asarlar berilgan qatorni aniqlang.

- A. “Istanbul fojiasi”, “Mardlik cho‘qqisi”
B. “Kukaracha”, “Mening o‘g‘rigina bolam”
D. “Dilbar – davr qizi”, “O‘tkan kunlar”
E. “Harbiy uchuvchi”, “Abadiyat qonuni”

25. Erta kun arpaga zor bo‘lmay desang,

Bukun ek, shoyadki, bug'doy non yesang. Ushbu hikmatli so'z muallifini aniqlang.

- A. Abdulla Avloniy B. Sa'diy Sheroziy
D. Bobur E. Alisher Navoiy

26. O'zaro mos javoblarni belgilang.

1. Epik tur a) askiya
2. Lirik tur b) ashula
3. Dramatik tur d) latifa
4. Maxsus tur e) matal

A. 1-e, 2-a, 3-d, 4-e B. 1-d, 2-a, 3-e, 4-b

D. 1-e, 2-b, 3-e, 4-d E. 1-d, 2-b, 3-a, 4-e

27. Hakima aya, Nilufar, Bahodir, Baxtiyor kabi obrazlar qaysi asarda uchraydi?

- A. "Bolalik" B. "Fonarchi ota"
D. "Dunyoning ishlari" E. "Uloqda"

28. Quyidagi jahon adabiyoti namunalarini o'zbek tiliga o'g'irgan tarjimonlarni aniqlang.

1. "Sosunli Dovud" a) Erkin Vohidov
2. "Ilohiy komediya" b) Mirtemir
3. "Manas" d) Abdulla Oripov
4. "Faust" e) Mirkarim Osim
5. "Yeldirim Boyazid" f) Oybek

A. 1-b, 2-a, 3-f, 4-d, 5-e B. 1-f, 2-d, 3-b, 4-a, 5-e

D. 1-f, 2-b, 3-a, 4-d, 5-e E. 1-d, 2-f, 3-b, 4-a, 5-e

29. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

"O'zbekiston Respublikasi Davlat Madhiyasi" matni muallifi, O'zbekiston xalq shoiri. Alisher Navoiy nomidagi Respublika Davlat Mukofoti laureati. 1998-yilda shoir va yozuvchilarimiz orasida birinchi bo'lib "O'zbekiston Qahramoni" faxriy unvoni bilan taqdirlangan".

- A. Mirtemir B. Erkin Vohidov
D. Abdulla Oripov E. Oybek

30. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“U Hirotga 1464-yilda keladi, lekin ko‘p o‘tmay, Samarqandga ketishga majbur bo‘ladi. Samarqandda u 1469- yilga qadar yashadi. Temuriylarning bosh shahri buyuk shoir hayotida o‘chmas iz qoldirdi. Hirotga 1472-yildan vazirlik martabasiga ko‘tariladi, 1487-88-yillarda Astrobodda hokim bo‘ladi”.

- A. Sa‘diy Sheroziy B. Sharafiddin Ali Yazdiy
D. Alisher Navoiy E. Bobur

31. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adib 1919-1920-yillarda diplomatik vazifalarda ishladi. So‘ng umrining oxirigacha O‘rta Osiyo Davlat universitetida dars berdi. 1927-yilda “Mehnat qahramoni” unvoni bilan taqdirlandi. 1930- yili “O‘zbekiston xalq maorifi zarbdori” unvoni berildi. Shoir 1934- yil 25-avgustda vafot etdi”.

- A. Abdulla Qodiriy B. Abdulla Avloniy
D. G‘afur G‘ulom E. Cho‘lpon

32. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“U o‘ttiz yoshga yetar-yetmas O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasini boshqardi, o‘ttiz uch yoshida akademik unvonini oldi”.

- A. Mirtemir B. Hamid Olimjon
D. Oybek E. Usmon Nosir

33. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Muttasil davom etgan moddiy muhtojlik, kamsitish va ta‘qiblar shoir sog‘lig‘iga ta‘sir qilgan edi. 1898-99-yillarga kelib u tez- tez kasalga chalilib, 4-5 oylab yotib qoladi va xastalik tufayli 1903-yilda, 53 yoshida, ayni ijodiy kamolotga yetgan paytda vafot etadi”.

- A. G'afur G'ulom B. Abdulla Avloniy
D. Usmon Nosir E. Muqimiy

34. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Dastlab eski maktabda, 1917-1920-yillar oralig'ida esa “Shams ul-urfon” nomli boshlang'ich maktabda o'qigan. 1921-1924-yillarda shahardagi ta'lim va tarbiya texnikumida tahsil olgan. Do'stlari Oybek va Homil Yoqubov bilan shu texnikumda adabiyot va san'at sirlarini o'rgangan. 1926-yili Moskvadagi pedagogika institutining tarix fakultetiga o'qishga kirib, uni 1930-yilda muvaffaqiyatli bitirgan. 1932-1949-yillarda esa, avval Toshkent Pedagogika ilmiy-tekshirish institutida, keyin Maorif xalq komissarligi (vazirligi) qoshidagi ilmiy muassasada ilmiy xodim bo'lib ishlagan. Shu paytlarda she'rlar, tarix fanidan qo'llanma va darsliklar yaratgan”.

- A. Mirkarim Osim B. G'afur G'ulom
D. Maqsud Shayxzoda E. Oybek

35. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adib 1878-yil 12-iyulda Toshkent shahrining Mergancha mahallasida hunarmand-to'quvchi oilasida tug'ildi. U yetti yoshida O'qchi mahallasidagi boshlang'ich maktabga o'qishga bordi, uni 1890-yili tugatgach, shu mahalladagi madrasada tahsil oldi. Keyinroq tahsilni Shayxontohurdagi madrasada davom ettirdi. Qish kunlarida o'qib, yoz kunlarida mardikorlik bilan mashg'ul bo'ldi. She'r yozishga ishtiyoq o'n besh-o'n olti yoshlarida paydo bo'ldi”.

- A. Abdulla Qodiriy B. Abdulla Avloniy
D. Muqimiy E. Mirtemir

36. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adib dastlab Qo‘qondagi “Hokim oyi” madrasasida ta’lim oladi. 1872-73- yillarda Buxoroga borib, u yerdagi “Mehtar anbar” madrasasida o‘qishni davom ettiradi. 1876-yilda o‘qishni tamomlab Qo‘qonga qaytadi. Shoir dastlab yer qurilishi mahkamasida mirzalik, so‘ngra Sirdaryo yoqasida joylashgan Oqjardagi paromda pattachilik qiladi”.

A. Usmon Nosir B. Muqimiy

D. Abdulla Avloniy E. Maxmur

37. Ushbu ma’lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Yozuvchi 1950-yil 15-yanvarda qamoqqa olindi. Adib “sovetlarga qarshi targ‘ibot qilgan”likda ayblanib, 10 yil muddatga ozodlikdan mahrum etildi. 1955-yilga kelibgina qatag‘on siyosatidan omon qutilgan adib, 1959-yildan to 1972-yilgacha Toshkentdagi G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyotida muharrir vazifasida xizmat qilgan”.

A. Mirkarim Osim B. O‘tkir Hoshimov

D. Mirtemir E. Asqad Muxtor

38. Ushbu ma’lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Yoshligidan ilmga, adabiyotga, san‘atga qiziqqan bo‘lajak yozuvchi 5-sinfda o‘qib yurgan vaqtidayoq she‘r mashq qila boshlagan edi. Dastlabki kitobi esa yozuvchining talabalik yillariga to‘g‘ri keladi. Adib xat tashuvchi, musahhih, muxbir, gazetada bo‘lim mudiri, nashriyotda va jurnalda bosh muharrir kabi bosqichlarni bosib o‘tgan. Keyingi yillarda bir necha marta xalq deputatligiga saylangan adib Oliy Majlisda qo‘mita raisi sifatida ham faoliyat ko‘rsatgan”.

A. Asqad Muxtor B. Abdulla Oripov

D. Erkin Vohidov E. O‘tkir Hoshimov

39. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Dastlabki she’rlari o‘quvchiligida bosildi. Birinchi maslahatchilari akalari va muallimlari bo‘ldi. 1958-yilda o‘rta maktabni oltin medal bilan bitirib, Toshkentga keladi va SAGUning filologiya fakultetiga o‘qishga kiradi. 1963-yilda ushbu fakultetning jurnalistika bo‘limini tamomlaydi va nashriyotlarda ishlaydi. Unga o‘z davrining eng mashhur adiblari, masalan, Abdulla Qahhor e’tibor bilan qaragan va salohiyatiga yuksak baho bergan edi”.

A. O‘tkir Hoshimov B. Erkin Vohidov

D. Abdulla Oripov E. Oybek

40. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Bo‘lajak shoir 12 yoshida ekan, otasi bevaqt vafot etib, Farg‘ona hokimligi uning zimmasiga tushadi. 15 yoshida Samarqandni zabt etadi. 16 yoshida bu azim shaharni tashlab chiqishga majbur bo‘ladi. Keyin ham ikki marotaba bu shaharni egallashga muvaffaq bo‘ldi. Lekin saqlab qolish nasib etmadi. 1503-yilda Jayhun (Amu)ni kechib, Xurosonga o‘tdi. Kobul va G‘aznani qo‘lga kiritdi. So‘ng 1526-yilda esa Hindistonni zabt etib, katta saltanat o‘rnatdi”.

A. Husayn Bayqaro B. Sharafiddin Ali Yazdiy

D. Alisher Navoiy E. Bobur

41. Ushbu ma'lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adib avval bobosi qo‘lida, keyin eski maktabda tahsil olgan. So‘ng Toshkentga kelib, “Almaiy” nomidagi bolalar namuna ish maktabida tarbiya ko‘radi. Samarqanddagi O‘zbekiston Davlat pedagogika akademiyasida o‘qiydi. O‘qishni bitirib maktablarda muallimlik qiladi, nashriyotlarda, Yozuvchilar uyushmasida ishlaydi”.

A. Mirtemir B. Hamid Olimjon
D. Oybek E. Gʻafur Gʻulom

42. Ushbu maʼlumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“1885-86-yillarda shoirning otasi Mirzaxoʻja vafot etadi. Oilani boqish shoir zimmasiga tushadi. 1887-88-yillarda Qoʻqonni tark etib Toshkentga boradi. 1892-yilning boshlarida shoir ikkinchi marta Toshkentga yoʻl oladi. Muqimiy Toshkent safari vaqtida ota yurtidagi qarindosh-urugʻlarini topadi, doʻstlar orttiradi”.

A. Furqat B. Abdulla Avloniy
D. Usmon Nosir E. Muqimiy

43. Ushbu maʼlumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adibning tugʻilgan yilini har xil (1184, 1189, 1203, 1210) koʻrsatadilar. 1292- yilda vafot etgan. Umrining 20 yilidan koʻprogʻi sayohatda oʻtgan. Afrikadan Xitoygacha, Hindistondan Farangistongacha kezib chiqqan. Musofirlikning, hatto asirlikning azoblarini koʻrgan”.

A. Saʼdiy B. Faririddin Attor
D. Imom al-Buxoriy E. Lutfiy

44. Ushbu maʼlumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adibning ilk sheʼriy mashqlari 1894-yilda bitilgan. U 1905-yildan boshlab oʻz mashqlari bilan matbuot sahifalarida qatnasha boshladi. 1905-1908-yillarda gazetchilik bilan shugʻullandi. 1906- yilda chiqa boshlagan “Taraqqiy”, “Xurshid” gazetalarida ishladi, ular yopilgach, “Shuhrat” gazetasini chiqarishda bosh-qosh boʻldi. 1907-yil 4-dekabrda bu gazetaning birinchi soni bosmadan chiqdi”.

A. Abdulla Qodiriy B. Abdulla Avloniy
D. Muqimiy E. Choʻlpon

45. Ushbu maʼlumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Adib Jizzaxdagi Narimonov nomli boshlang‘ich maktabni tugallab, o‘sha davrda (1932-yilga qadar) O‘zbekistonning poytaxti bo‘lgan Samarqand shahriga bordi. U yerda avval pedagogika bilim yurtida (1923-1926), keyin Pedagogika akademiyasida (1926-1931) tahsil oldi”.

- A. Hamid Olimjon B. Mirtemir
D. Oybek E. Usmon Nosir

46. Ushbu ma’lumotlar qaysi adib hayoti va ijodiga tegishli?

“Unda kitobga, adabiyotga havas juda erta uyg‘ondi. Shoir G‘ayratiy tomonidan O‘quvchilar saroyida tashkil etilgan adabiy to‘garak uning bu havasini yanada alangalatib yubordi. Maktabni oltin medal bilan bitirgan adib Toshkent Davlat universitetining filologiya fakultetiga o‘qishga kiradi”.

- A. Abdulla Oripov B. Erkin Vohidov
D. Oybek E. Mirtemir

Lugʻat

A

Abdulloh ibn Amr – sahobalardan biri.

Abgor – toliqqan.

Abu Hurayra – sahoba, 676- yilda vafot etgan.

Ahbob – doʻstlar, yorlar.

Ahli funun – hunar ahllari, bilimdonlar.

Ajamiy – eronlik.

Al – qoʻl.

Alining qilichi – Paygʻ ambarimizning sahobalaridan biri
Hazrati Ali qilichining dami ikki tigʻli boʻlgan.

Ammor ibn Yosir (564-657) – Hazrati Alining
yordamchilaridan, sahoba.

Anas ibn Molik – sahobalardan biri.

Andom – tana, gavda.

Anqoga shapigʻ – nihoyatda tansiq, kam.

Ayo – ey.

Ayolmand – koʻp bolali.

Ayshi tiyra boʻlmoq – kayfiyati buzilmoq.

Aʻrof – jannat va doʻzax oʻrtasi.

B

Badkor– yomonlik qiluvchi.

Bango – menga degan maʼnoda, oʻsha davr adabiy tili.

Baqqoli duzdi badburut – baqqoli shop moʻylovli oʻgʻri
kishi ekan, demoqchi.

Beqayd – kishansiz, erkin.

Bitik – kitob.

Bisyor – koʻp.

Bodi sabo – tong shamoli, mayin shabada.

D

Dahr – dunyo, olam, zamon, davr.

Dam qilmoq – diqqat bo‘lmoq, bo‘g‘ilmoq.

Davlati mil-mil – boyligi to‘lib-toshib yotibdi ma’nosida.

Dilfizo – ko‘ngilni quvontiruvchi.

Dilkusho – ko‘ngil ochuvchi.

Durroj – kaptaming bir turi, qirg‘ovul.

Do‘g‘malari – amaldorlari.

E

Egiligini – “rohatini”, “orzu-havasini” ma’nosida.

E’timod – ishonch.

F

Faqir – o‘zini kamtarlik bilan aytish.

Farxunda – qutlug‘, saodatli, baxtli, quvonchli.

Firdavs bog‘i – jannat bog‘i.

G

Garduni dun – bu yerda: teskari falak ma’nosida.

Gorodovoy – bu yerda “rus soqchisi” ma’nosida ishlatilgan.

Guzar – o‘tish, kechish.

Go‘sha – burchak, chekka.

H

Hakim – donishmand.

Hammol – yuk tashuvchi mardikor.

Hap yotaveradi – indamay, ovozini chiqarmay yotmoq.

Havl – qo‘rquv.

Hijron – ayriliq. Hijron qafasi – tana, gavda ko‘zda tutiladi.

I

Ilki – qo‘li

Ijtinob – uzoqlanish, saqlanish, tortinish, chekinish.

J

Jundub ibn Abdulloh – sahobalardan biri.

Jon qushi – ko‘ngil.

K

Kajraftor – teskari aylanuvchi.

Kapelmeyster – xor rahbari.

Karam qilmoq – marhamat ko‘rsatmoq.

Kavshandoz – uying oyoq kiyim yechib kiriladigan joyi.

Kerinska poshsho – Rossiyada 1917- yilning fevralidan oktabr oyiga qadar hukm surgan muvaqqat (vaqtinchalik) hukumat boshlig‘i.

Kuchala – terak, tolning to‘p guli.

L

Laim – gado.

Lojaram – noiloj.

M

Mahmil – 1. Tuya va boshqa ulov ustiga o‘natilgan, odam o‘tiradigan, usti yopiq kajava. 2. Kajavadagi yuk.

Mahrami asror – sirdosh, ulfat, hamdam.

Makkaisano – tropik va subtropik o‘lkalarda o‘sadigan ko‘p yillik buta va daraxtlarning umumiy nomi, ularning surgu dori sifatida qo‘llaniladigan bargi.

Mehnat – azob, mashaqqat.

Mistar – chizg‘ich, lineyka.

Mor – ilon.

Muguz – hayvon shoxi

Mulotafat – iltifot.

Mustag'roq – g'arq bo'lgan, cho'mgan, cho'kkan.
Murt gardoni – hisob-kitobi, javobi.

N

Najjor – duradgor.
Namat – yungdan bosib ishlangan palos, kigiz.
Nevchun – nechun, nega.
Nohamvor – tentak deyilmoqchi.

O

Ofiyat – sog'liq.
Oy qursi – to'lin oy.
Ochun – dunyo.

P

Pand – nasihat.
Payom – xabar, darak.

Q

Qavl – so'z.
Qayd – kishan.
Qimiz – ot sutidan tayyorlanadigan ichimlik.
Qit'a- she'rning bir turi.
Qolip-u shon-u so'zan, bigizlar – etikdo'z-kosiblarning ish qurollari.
Qut-loyamut – yetarli ovqat.
Qush uyqusi – kuzatgan bo'lsangiz, qushlar charchaganida ko'zlarini yumib ozgina uxlab oladi.

R

Rabochiyga ketish – urush ortidagi ishlarga (mardikorlikka) olib ketish.
Rangi pano – rangi o'chgan, qonsiz.
Rasululloh – Allohning elchisi, payg'ambar.

Raziyallohu anhu – mazkur sahoba haqiga aytilgan duo.

Rido – ruhoniylar bo‘yniga solib yuradigan oq ro‘mol.

Riyo – ikkiyuzlamalik.

S

Sahl – oz.

Sarrishtayi aysh – maishat.

Sibir qilib yuboradi – Rossiya hukumati jazoga mahkum odamlarni sovuq Sibir o‘lkasiga surgun qilardi.

Sirach – kosiblar ishlatadigan yelim.

Siy – oltin, kumush.

Sollallohu alayhi vasallam – payg‘ambarimizning haqlariga aytilgan duo.

Sori – sari, tomon.

So‘yil – uzun yo‘g‘on kaltak.

T

Tadorik – iloj.

Tanda – mato to‘qish uchun uzunasiga tortilgan ip, o‘rish.

Tancha – sandal.

Turmuchlab – buklab.

To‘rsiq – teridan yasaladigan xalta.

U

Umri jovidon – abadiy yashash, boqiy umr.

Uvunto‘da – eski, titilib ketgan.

Uch xo‘roz o‘tgandan keyin – kechasi xo‘roz uch marta qichqirganidan keyin.

V

Vahm – qo‘rquv.

Valad – o‘g‘il bola, o‘g‘il.

Vale – va lekinning qisqa shakli.

Voiz – vaz o‘quvchi.

Y

Yovuq – yaqin.

X

Xalacho‘p – uchli tayoqcha.

Xayri saxo – xayr-saxovat.

Xun – qon.

Z

Zar – oltin.

Zulhijja – qamariya yil hisobida 29 kundan iborat o‘n ikkinchi oyning arabcha nomi.

O‘

O‘z maromi – o‘z yo‘li, hiylasi.

G‘

G‘ulom – qul.

G‘ulomgardish – hovli darvozasi yonida qullar yashaydigan kulba; bu yerda “yo‘lak” ma’nosida ishlatilgan.

G‘urbat – g‘ariblik, vatandan uzoqda bo‘lish.

Sh

Shashpar – uchiga yumaloq, g‘adir-budur temir o‘rnatilgan uzun dastali gurzi, cho‘qmor.

Ch

Chavati non – oshirilmagan xamirdan qilinadigan yupqa non.

Chashmayi ravon – oqar chashma.

5-sinf adabiyot fanidan dars ishlanma namunalari [Matn]: /
B. To‘xliyev. – Toshkent: “BAYOZ”, 2019. – 192 b.

ISBN 978-9943-5624-7-9

UO‘K: 51(076.3)(075.3)

KBK: 22.1v6

Boqijon To‘xliyev

**5-SINF ADABIYOT FANIDAN
DARS ISHLANMA
NAMUNALARI**

Texnik muharrir: Shohruh Botirov,
Dizayner: Bahodir To‘xliyev
Sahifalovchi: Bekzod Raxmatov

Nashriyot litsenziyasi: AI №234, 11. 02. 2013.

Bosishga ruxsat etildi: 25.11.2019.

Ofset qog‘ozi. Qog‘oz bichimi: 60x84 ¹/₁₆.

Times garniturasida. Ofset bosma.

Hisob nashriyoti t.: 8,33. Shartli b. t.: 12,5.

Adadi 120 nusxa. Buyurtma № 25.

“BAYOZ” nashriyotida nashrga tayyorlandi

“BAYOZ” MChJ matbaa korxonasi chop etildi.

Toshkent. Lutfkor 1-tor ko‘chasi, 1-uy.

ISBN 978-9943-5624-7-9

9789943562479